

ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

โดย
นางสาวอรุณพร นครพุ่ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม แบบ 1.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

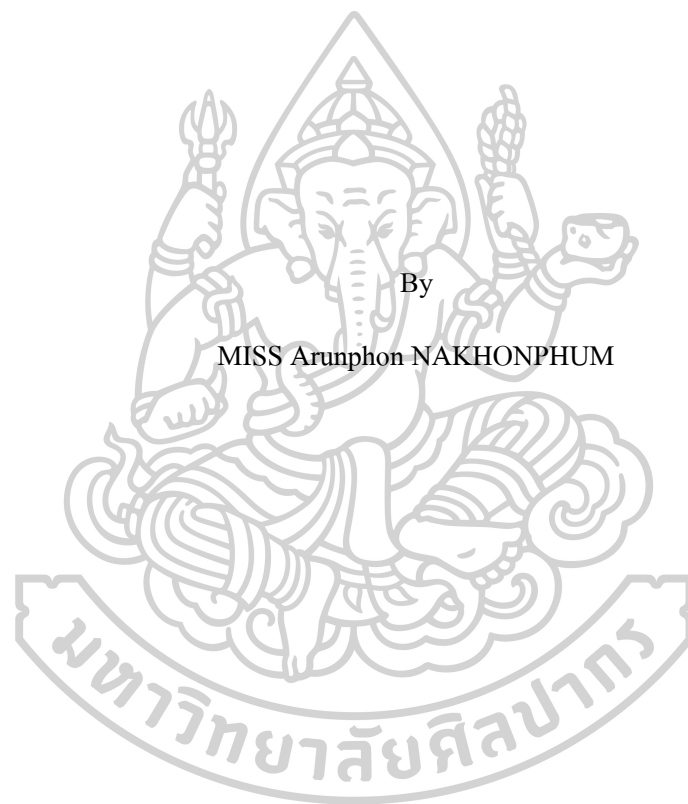
ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

โดย
นางสาวอรุณพร นครพุ่ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม แบบ 1.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE NECESSITY TO CREATE A BIOMETRIC DATABASE OF NON-THAI
CITIZENS.

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (FORENSIC SCIENCE AND CRIMINAL JUSTICE)
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

57312925 : นิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม แบบ 1.1 ปรัชญาคณาภิวัตน์

คำสำคัญ : ฐานข้อมูล, สัญชาติ, ข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล

นางสาว อรุณพร นครพุ่ม: ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. ศิริรัตน์ ชูสกุลเกียรียง

ปัจจุบันปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นที่น่าสนใจในฐานะตัวแสดงหลักในประชาคมโลก การไม่มีสัญชาติของบุคคล ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ซึ่งการมีสัญชาติของบุคคลแสดงออกถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อรัฐหรือได้รับจากรัฐที่ตนอาศัยอยู่ และการมีสัญชาติแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองของรัฐนั้น โดยความเป็นพลเมือง เป็นประการขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ที่ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิ” ซึ่งการไม่มีสัญชาติของบุคคลนั้นมักมีจุดเริ่มต้นมาจากการไม่สามารถพิสูจน์รากเหง้าของตนได้ว่าสืบเชื้อสายมาจากที่ใด รัฐไม่สามารถรับรองสิทธิของบุคคลนั้นได้ส่งผลให้บุคคลนั้นไม่มีสิทธิทางกฎหมาย ไม่สามารถเข้ารับบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาเด็กๆ ที่เกิดมาจากบุคคลไร้รัฐ และไม่ได้รับการรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองจากรัฐ จะส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา อาทิ เด็กถูกขายไปเป็นทาสการค้าแรงงานเด็ก โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การค้าประเวณีเด็ก เป็นต้น

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตก และ 3) เพื่อกำหนด รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย สำหรับวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคล การทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วยการประมวลแนวความคิด เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์/ ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม / สัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ / ผู้ลี้ภัย / การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน / ความเป็นพลเมือง/ การก่อการร้าย / การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์ มาปรับใช้ ในการ พิสูจน์บุคคล/การจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ส่วนบุคคลภายใต้สนธิสัญญา Prüm Treaty ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคล จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วยบุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม จำนวน 3 คน บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน และบุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน

ผู้วิจัย นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน โดยในส่วนแรก เป็นการสรุปการจัดทำฐานข้อมูล ทางชีวภาพของบุคคลในสหภาพยุโรป ส่วนที่สองเป็นการ สรุปรูปแบบการนำเข้าข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตกและส่วนสุดท้ายเป็น การกำหนดรูปแบบการ จัดทำฐานข้อมูล ทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

57312925 : Major (FORENSIC SCIENCE AND CRIMINAL JUSTICE)

Keyword : Database, Nationality, Biological

MISS ARUNPHON NAKHONPHUM : THE NECESSITY TO CREATE A BIOMETRIC DATABASE OF NON-THAI CITIZENS. THESIS ADVISOR : SIRIRAT CHOOSAKOONKRIANG, Ph.D.

Nowadays, human rights problem is an interesting issue as critical actor in global community. For instance, problems related to non – national individuals get attention from human rights academics from all over the world. Entitlement to a nationality represents rights and duty of a person toward state, or, granted from residential state. Entitlement to a nationality represents state citizenship which is recognized as fundamental human rights as proclaimed; “Everyone has the right to a nationality”. Problems of non-national group are initially caused by inability to verify families’ lineage. Thus, the state cannot acknowledge of rights of a person. A person not entitled to legal right, therefore, cannot access to basic services provided by state. Further, children whose parents are non-national groups, and not recognized by state, are susceptible to various forms of social problems namely child slavery, child labour and child prostitution.

The research on “The necessity to create a biometric database of non-Thai citizens” aims to 1) to review forms of biometric authentication database adopted in foreign countries 2) to review the utilization of biometric authentication data to solve problems related to personal status in European Union, and 3) to determine the development of biometric authentication database of non-Thai nationals. This study applied qualitative research method by using literature review and in-depth interview. Literature review section comprises of content analysis on globalization, liberal democracy, nationality, non-national persons, stateless persons, refugee, migration, citizenship, terrorism, forensic science and identity verification, refugee and migrant database including personal information sharing under Prum Treaty. Data were collected by in-depth interview with three groups of governmental officials comprising of 1) three government officials working in Forensic Science and Judicial Administration 2) three government official working in Social Development and Human Security including 3) two government official working in employment field.

The research result is divided into three sections as follows. The first section is a

summary about Biometric authentication database in European Union. The second section summarizes forms of Biometric Data input to solve problems on personal status in foreign countries compared to Thailand. The final section presents the determination of biometric authentication database of non- Thai national respectively.

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ผู้วิจัยได้รับความเมตตาในการให้ความรู้ แนวความคิด โอกาส และผลักดันจากคณาจารย์ทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร.ศุภชัย ศุภลักษณ์นารี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานจนวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุภาพร สมิน้อย ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำการแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ทุกขั้นตอน ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความเมตตาอย่างสูง จากผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

สุดท้ายผลอันจะเป็นประโยชน์ ความดี ความชอบทั้งปวงที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอมอบแต่บิดามารดา และบูรพาจารย์ทุกท่าน หากมีข้อผิดพลาดด้วยประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

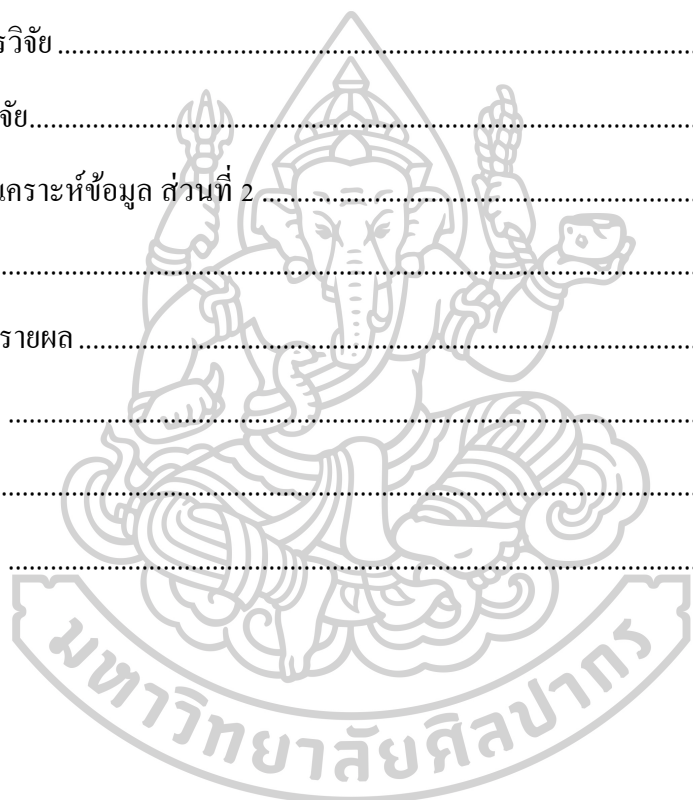

อรุณพร นครพุ่ม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
3. ขอบเขตการวิจัย.....	6
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1
1. แนวความคิดเกี่ยวกับ โลกาภิวัตน์ (Globalization).....	1
2. แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy)	4
3. แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ	5
4. แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee).....	24
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย	31
6. แนวความคิดเกี่ยวกับพลเมือง (Citizenship)	46
7. แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย (Terrorist)	48
8. การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล	49
9. แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง	58

10. แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคล ภายใต้ Prüm Treaty.....	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	1
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	2
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	3
3. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล	5
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	9
บทที่ 4 ผลการวิจัย	11
1. ผลการวิจัย.....	12
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 2	22
บทที่ 5	1
สรุปและอภิปรายผล	1
รายการอ้างอิง	8
ภาคผนวก	11
ประวัติผู้เขียน	14

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือที่วราชอาณาจักร ข้อมูล ณ วันที่ 25 พฤษภาคม 2564.....	45
ตารางที่ 2 แผนผังแสดงจำนวนประเทศที่มีการขอลี้ภัยในปี ค.ศ. 2019	60

สารบัญภาพ

หน้า

รูปที่ 1 แผนผังแสดงขั้นตอนการดำเนินการจัดตั้งฐานข้อมูลชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย7

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของของปัญหา

ปัจจุบันมีกลุ่มคนจำนวนมากอพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย กลุ่มคนที่ลักลอบเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมาย รวมถึงการเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายเพื่อมาท่องเที่ยวแต่เปลี่ยนวัตถุประสงค์เพื่อมาประกอบอาชีพในประเทศ เป็นต้น ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้หลายประเทศในปัจจุบันต้องเตรียมการรับมือกับปัญหาความมั่นคงที่มาในรูปแบบใหม่ อย่างที่ไม่เคยพบมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crimes) ประเทศไทยเองก็เช่นกัน ในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางในด้านเศรษฐกิจ ด้านคมนาคมขนส่งของประเทศในกลุ่มอาเซียน จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องประสบกับภาวะอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ที่อาจจะมีต้นกำเนิดที่ประเทศไทย และไปเกิดความผิดที่อื่น หรือเริ่มกระทำความผิดที่ประเทศอื่นแต่มาเกิดผลที่ประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ ในสภาพสังคมปัจจุบัน ยังพบว่าปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าสนใจในฐานะตัวแสดงหลักในประชาคมโลก โดยการมีสัญชาติของบุคคล แสดงให้เห็นถึงสิทธิ (Rights) และหน้าที่ (Responsibility) ของบุคคลที่มีต่อรัฐหรือได้รับจากรัฐที่ตนอาศัยอยู่ และการมีสัญชาติแสดงออกถึงความเป็นพลเมือง (Citizenship) ของรัฐนั้น ๆ ซึ่งความเป็นพลเมือง เป็นประการขั้นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ที่ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิ” ซึ่งการไม่มีสัญชาติของบุคคลนั้น มักมีจุดเริ่มต้นจากการไม่สามารถพิสูจน์รากเหง้าของตนได้ว่าสืบเชื้อสายมาจากที่ใด รัฐไม่สามารถรับรองสิทธิของบุคคลนั้นได้ ส่งผลให้บุคคลนั้นไม่มีสิทธิทางกฎหมาย ไม่สามารถเข้ารับบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาเด็ก ๆ ที่เกิดจากบุคคลไร้รัฐ และไม่ได้รับการรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองจากรัฐ จะส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา อาทิ เด็กถูกขายไปเป็นทาส การค้าแรงงานเด็กโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การค้าประเวณีเด็ก เป็นต้น (SARAH AIRD, HELEN HARNETT AND PUNAM SHAH, 2002)

กลุ่มบุคคลผู้ไร้รัฐในประเทศไทย ครอบคลุมถึง ผู้ที่เข้ามาในผืนแผ่นดินไทยโดยไร้สถานะทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้อพยพ กลุ่มคนชายขอบ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย คนไร้รัฐตามกฎหมาย หรือคนไร้สัญชาติ เด็กไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ เป็นต้น โดยกลุ่มผู้ไม่มีสถานะทางกฎหมายเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในหลากหลายแง่มุม ดังนี้

1) ผลกระทบต่อสังคม เช่น ปัญหาการให้สัญชาติไทยแก่บุตรที่เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดามารดาเป็นคนไร้สถานะทางกฎหมายอาจเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะเป็นการเพิ่มภาระด้านงบประมาณของประเทศในอนาคต และปัญหาด้านอาชญากรรมอาจเพิ่มมากขึ้น

2) ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของสังคม การเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกันของคนไร้สถานะทางกฎหมายในประเทศไทยเป็นเวลานานอาจก่อให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยของคนชาตินั้น ขึ้น เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกกับกลุ่มคนที่มีภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่เหมือนกัน แต่อาจมีความขัดแย้งกับกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แตกต่างกัน อาจนำไปสู่การเรียกร้องขอปกครองตนเอง และอาจมีการแก้ปัญหาด้วยการสู้รบกันจนกลายเป็นสงครามที่สร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น การสู้รบระหว่างชาวสิงหลกับชาวทมิฬในศรีลังกา และการสู้รบระหว่างชาวอังกฤษกับชาวไอริชในไอร์แลนด์เหนือ เป็นต้น

3) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและงบประมาณรายจ่าย การเข้ามาของคนไร้สถานะทางกฎหมายจะเป็นการเพิ่มผู้ใช้บริการสาธารณะในประเทศ ซึ่งเมื่อรวมกับคนไทยผู้ใช้บริการก็จะทำให้ปริมาณผู้ใช้บริการสาธารณะ (หรือผู้บริโภคสินค้าสาธารณะ) โดยรวมเพิ่มขึ้นด้วย จะมีผลทำให้รัฐต้องเพิ่มบุคลากรและงบประมาณเพื่อให้บริการ (สินค้าสาธารณะ) เพิ่มขึ้นตามปริมาณผู้ใช้บริการที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

4) ผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย กลุ่มคนเหล่านี้อาจนำโรคติดต่อเข้ามาในประเทศไทย และจะกลายเป็นตัวการในการแพร่ขยายโรคที่ติดมาไปสู่ชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานฝ่ายปกครองที่จะต้องเตรียมการทั้งอุปกรณ์ บุคลากรสายแพทย์และพยาบาล อาคารสถานที่ และรวมทั้งงบประมาณให้พร้อมเพรียงเพื่อแก้ไขปัญหา

ภายใต้ระบบ รัฐ-ชาติ (Nation-State) ได้มีการจัดการกับกลุ่มคนผู้อพยพ ผู้ไร้ถิ่นฐาน โดยนำหลักการทางการแพทย์และการทดสอบทางชีววิทยาเพื่อควบคุมการเคลื่อนไหว ตรวจสอบอัตลักษณ์ของผู้ย้ายถิ่น และปกป้องสุขภาพของประชาชน จากการศึกษาข้อมูลพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการออกกฎหมายเพื่อจำกัดกลุ่มผู้อพยพตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาโรคติดต่อซึ่งอาจจะมาจากกลุ่มคนผู้อพยพ ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองได้นำระบบจัดเก็บลายนิ้วมือและรูปถ่ายที่ปรากฏบนหนังสือเดินทางมาใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคล และในขณะเดียวกันได้มีการนำข้อมูลทางชีววิทยาใช้ในการกระบวนการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลด้วย และด้วยความพยายามเหล่านี้จึงกลายมาเป็นระบบเทคโนโลยีในการจัดการและควบคุมประชากรในปัจจุบัน และโดยเฉพาะการอพยพย้ายถิ่น การขอเข้าเมือง ตลอดจนการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ได้มีการนำกระบวนการเทคโนโลยีทางชีววิทยาามาปรับใช้ เพื่อการตรวจตราและการพิสูจน์บุคคล อาทิ หนังสือเดินทางแบบไบโอเมตริก (Biometric Passport) และการสแกนม่านตา (Iris scan) ณ จุดตรวจคนเข้าเมืองในแต่ละประเทศ นอกจากนี้ในส่วนของ การตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อตรวจสอบหาความสัมพันธ์ทางครอบครัวเป็นประโยชน์อย่างมากในการประเมินสถานะผู้ลี้ภัยที่ขอมมาพักอาศัยในประเทศ (Lee and Voigt, 2020) การจัดการ

กับกลุ่มคนผู้ไม่มีสถานะ ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ด้วยการนำ สารพันธุกรรม (DNA) มาพิสูจน์บุคคลเพื่อหาความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด ในบางกรณีอาจขัดกับกฎหมายภายในของประเทศและอาจเกิดกระแสต่อต้านด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนแนวความคิดต่อต้านการเลือกปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) ก็ยังคงถือเป็นนโยบาย ในการป้องกันการฉ้อฉล และเพิ่มมาตรการทางด้านความมั่นคงของประเทศ โดยในการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ต้องให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม การเมือง และกฎหมายควบคู่กัน

ปัจจุบันการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) มีประโยชน์อย่างมากในทางนิติวิทยาศาสตร์ และกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป (European Union :EU) ได้มีการกำหนดไว้ใน Prüm Treaty หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า ระเบียบ Prüm (Prüm Regime) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การก่อการร้าย และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ลายพิมพ์นิ้วมือ และข้อมูลยานพาหนะ ระหว่างประเทศสมาชิก EU ด้วยกัน (Barbara Prainsack and Victor Toom, 2010) ซึ่งหลักการนี้ ถือเป็นหลักการตามแนวคิดที่เรียกว่า "สรรพทัศน์นิยม" (panopticism) โดยคำว่า สรรพทัศน์ (panopticon) หมายความว่า พื้นที่ที่สามารถถูกมองเห็นได้ทั้งหมด (all-seeing place) มีต้นกำเนิดมาจากสถาปัตยกรรมการออกแบบโดย Jeremy Bentham นักปรัชญาในยุคเรืองปัญญา เพื่อสร้างคุกที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถควบคุมนักโทษได้ตลอดเวลา โดยสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะมีหอคอยเป็นแกนกลางและล้อมรอบด้วยอาคารวงแหวนซึ่งเป็นชายขอบ อาคารชายขอบจะแบ่งเป็นห้องซึ่งทุกห้องสามารถถูกมองเห็นได้โดยหอคอยแกนกลาง ซึ่งคุกแบบสรรพทัศน์ดังกล่าวทำให้นักโทษรู้สึกเหมือนถูกควบคุมตรวจสอบตลอดเวลา แม้แท้จริงแล้วอาจไม่มีใครคอยจับตาดูอยู่ก็ตาม และในที่สุดนักโทษก็จะควบคุมตัวเอง Michel Foucault เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า อำนาจทางวินัย (disciplinary power) ที่ร่างกายตกอยู่ใต้บังคับการ (ภุวีน บุญยะเวชชีวิน, 2009)

สำหรับประเทศไทย กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีบทบาทที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ระบุว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และ มาตรา 131/1 ได้ระบุไว้ว่า ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ โดยได้กำหนดให้ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากมีความจำเป็น พนักงานสอบสวน

ผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวน้ำหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อจำกัดให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรด้วยวิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และที่สำคัญคือ ผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้เสียหายหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี

จากบทบัญญัติทางกฎหมายที่กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยอมรับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม และถือได้ว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานหลักฐานประเภทสารพันธุกรรม (DNA) มีประโยชน์อย่างมากในการคลี่คลายคดี และประเทศไทยโดยสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถาบันนิติวิทยาศาสตร์กับสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation : FBI) เพื่อใช้ระบบฐานข้อมูลร่วมกันผ่านระบบ CODIS (Combined DNA Index System) และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีการจัดเก็บรูปแบบสารพันธุกรรมภายในฐานข้อมูลสารพันธุกรรมทางนิติวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบันมากกว่า 100,000 รายการ สามารถตรวจเปรียบเทียบรูปแบบสารพันธุกรรม (Matching) ได้แล้วมากกว่า 1,000 รายการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคลี่คลายคดีในชั้นศาลจนสามารถนำผู้ต้องหามาตัดสินรับโทษตามกระบวนการยุติธรรม

การพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) นับเป็นหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีความแม่นยำมีประสิทธิภาพสูงสุดในการพิสูจน์ทราบบุคคลที่กระทำความผิด จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการจัดทำฐานข้อมูลสารพันธุกรรมเพื่อสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนและการเชื่อมโยงคดีทุกประเภท ดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้วได้ดำเนินการจัดทำและมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับ ทั้งนี้ ในส่วนของประเทศไทยเองมีการพัฒนาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลลายพิมพ์สารพันธุกรรมจากบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ผู้ต้องสงสัย นักโทษในเรือนจำต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อใช้สืบค้นสำหรับฐานข้อมูลลายพิมพ์สารพันธุกรรมแห่งชาติในอนาคต รวมทั้งจะได้ดำเนินการจัดสร้างระบบที่สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลลายพิมพ์สารพันธุกรรมจากวัตถุประสงค์ในสถานที่เกิดเหตุกับฐานข้อมูลลายพิมพ์สารพันธุกรรมจากผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา ผู้ต้องขังและนักโทษ เพื่อประโยชน์ในการสืบหาผู้กระทำความผิดและป้องปรามผู้ที่จะกระทำความผิดไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำ

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า มีการใช้ประโยชน์จากสารพันธุกรรม (DNA) ในการสืบหาสายสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคคล โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบิดา-บุตร เพื่อประโยชน์ในการรับรองสถานะของบุคคลทางกฎหมาย เช่น ในประเทศไทย สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้ดำเนินการจัดเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางกฎหมาย ใน 9 ตำบล ของ จ.กาญจนบุรี ซึ่งมีเขตแดนติดกับประเทศพม่า เพื่อสืบค้นรากเหง้าของบุคคล และนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการรับรองสถานะความเป็นคนไทย ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้รับการรับรองสถานะแล้วก็จะมิสิทธิในความเป็นพลเมืองไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน ตลอดจนสามารถรับบริการสาธารณะในฐานะประชาชนคนไทย อันเป็นการลดปัญหาทางสังคมได้ประการหนึ่ง นอกจากนี้ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ในประเทศไทย เพื่อรวบรวมสารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลที่มีกฎหมายอนุญาตให้จัดเก็บ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งโดยเฉพาะในการสืบสวนสอบสวนและคดีอาชญากรรม แต่ในการจัดเก็บข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ไว้ในฐานข้อมูล ได้มีการศึกษาในเรื่องของสิทธิส่วนบุคคล และเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยในปี ค.ศ. 2008 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) มีคำตัดสินว่าการจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) จากผู้บริสุทธิ์ (ผู้ซึ่งยังไม่ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิด) ในฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ของสหราชอาณาจักร (United Kingdom's DNA database) ขัดกับสิทธิส่วนบุคคล ส่งผลให้สหราชอาณาจักร ต้องทำลายตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) กว่า 7 ล้านข้อมูลและลบข้อมูลซึ่งมีการประมวลผลแล้ว 1.7 ล้านข้อมูลที่บันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีการวางมาตรฐานเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ในระดับสากล ซึ่งได้มีแนวคิดที่จะวางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการรวบรวมสารพันธุกรรม (DNA) ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกรับประมวลผลแล้ว และการลบข้อมูลของบุคคลซึ่งปรากฏชื่อออกจากฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล และสำหรับในบางประเทศพบว่า มีห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่ได้มาตรฐาน และขาดมาตรฐานในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งจะส่งผลต่อตัวอย่างที่จัดเก็บเพื่อนำมาตรวจพิสูจน์ ทั้งนี้เพื่อที่จะป้องกันการนำตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยปัจจุบัน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559) หลายประเทศมีการขยายขนาดของฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) อาทิ สหรัฐอเมริกา มีข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ในฐานข้อมูลมากกว่า 14.3 ล้านข้อมูล (ประมาณ ร้อยละ 4.5 ของประชากรทั้งหมด) โดยมีอย่างน้อย 18 รัฐยินยอมให้มีการจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) จากผู้บริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและในบางกรณีมีการจัดเก็บข้อมูลไว้แบบไม่มีกำหนด ประเทศจีน มีการจัดเก็บข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ประมาณ 8 ล้านข้อมูล ซึ่งยังไม่ถึงร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด ประเทศฝรั่งเศส ฐานข้อมูลมีการเจริญเติบโตรวดเร็วมาก ภายในระยะเวลา 5 ปี โดยมีข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA)

ประมาณ 2.6 ล้านข้อมูล เทียบเท่ากับ ร้อยละ 4 ของประชากรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่แล้วฐานข้อมูลของประเทศต่าง ๆ มีข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) น้อยกว่า 1 ล้านข้อมูล และบางประเทศอาจมีเพียงไม่กี่ร้อยข้อมูล อย่างไรก็ตามพบว่ามีหลายประเทศอยู่ระหว่างการขยายฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) หรืออยู่ระหว่างการจัดตั้งฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) เช่น ไนจีเรีย ซินีเกิ้ลป์ เคนย่า รวันดา อุกันดา แอลจีเรีย โอมาน บังคลาเทศ บรูไน เวียดนาม ปากีสถาน หมู่เกาะบาฮามาส ปานามา คอสตาริกา คิวบา เอกวาดอร์ บาร์บาดอส แอลบาเนีย บอสเนียและเฮอร์สโกโกวีนา เซอร์เบีย ตุรกี และจอร์เจีย เป็นต้น และในส่วนของประเทศคูเวต ถือเป็นประเทศแรกในโลกที่มีการปรับปรุงกฎหมายให้มีการเก็บข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ของประชากรทุกคน รวมทั้งบุคคลที่เดินทางเข้าประเทศ (visitor) ด้วย

ผู้วิจัย มีแนวคิดว่า ในปัจจุบันหลายประเทศให้ความสนใจเรื่องความมั่นคงและเรื่องสิทธิมนุษยชนควบคู่กัน ประกอบกับการเคลื่อนย้ายของบุคคล รวมตลอดถึงข้อมูล ข่าวสารภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เป็นไปได้โดยง่าย หากมีกลไกหรือฐานข้อมูลสำหรับควบคุมหรือจัดระเบียบบุคคลในการเคลื่อนย้ายหรือเดินทางข้ามแดน โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ก็จะสามารถเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและป้องกันการกระทำความผิดในลักษณะข้ามชาติได้เป็นอย่างดี จึงนำมาสู่การกำหนดประเด็นศึกษาเรื่อง “ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องจัดทำฐานข้อมูลของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนปัญหาความมั่นคงภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ (Biometric)
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตก
- 3) เพื่อศึกษาและกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาและวิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ด้วยการศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ (Biometric) โดยเฉพาะในสหภาพยุโรป ตลอดจนศึกษารูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในของประเทศตะวันตกเพื่อนำมากำหนดรูปแบบในการสร้างฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหภาพยุโรป (Biometric)
- 2) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในของประเทศตะวันตก
- 3) ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ
- 4.2 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตก
- 4.3 ผลการศึกษา จะเป็นแนวทางในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย” ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)
2. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy)
3. แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ
4. แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee)
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย
6. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship)
7. แนวคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย (Terrorism)
8. การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล
9. แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง
10. แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคล ภายใต้ PrUm Treaty

1. แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)

กระแสโลกาภิวัตน์ ได้เข้ามามีบทบาทในประชาคมโลกเป็นอย่างมาก เห็นได้จากระบบเทคโนโลยีสื่อสารที่รวดเร็วฉับไวในปัจจุบันส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากอดีตที่การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้นกพิราบสื่อสาร ระบบจดหมาย ระบบโทรเลข โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต จนมาถึงการติดต่อแบบไร้สายอย่างเช่นปัจจุบัน ส่งผลให้เส้นแบ่งเขตแดนที่เคยชัดเจนกลับเบาบางลง ความไกลห่างทางกายภาพ ไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการทำธุรกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการในลักษณะข้ามชาติ โดยใช้เวลาชั่วพริบตา โลกาภิวัตน์ จึงถือเป็นจุดกำเนิดเริ่มต้น ของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระดับโลก ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ระบุว่า มีชุดคำที่เหมาะสมกับการสื่อความหมายของสภาวะการณ์โลกปัจจุบันนี้ อยู่หลายคำ ได้แก่ “โลกาภิวัตน์” “หลังสมัยใหม่” และ “หลังสงครามเย็น” โดยโลกยุคปัจจุบันมีลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาการของเทคโนโลยีการคมนาคมสื่อสารและข่าวสารสมัยใหม่ ส่งผลให้เกิดความกระชับแน่นระหว่างเวลากับสถานที่ ทำให้โลกปัจจุบันมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นถึงขนาดที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในซีกโลกหนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่ออีกซีกโลกหนึ่งได้ในเวลาอันรวดเร็ว ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและอย่างฉับพลัน ทำให้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

สามารถเกิดขึ้นได้ในชั่วพริบตาทั้งในทางสร้างสรรค์และการทำลายล้าง เช่น โศกนาฏกรรมการทำลายตึกศูนย์กลางการค้าโลกที่มหานครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 คือตัวอย่างรูปธรรมของการทำลายล้างที่รวดเร็วและฉับพลันในโลกยุคปัจจุบันที่สามารถรับรู้ได้พร้อมกันทั่วโลก

2. การไหลเวียนของคน เงิน ทุน ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เป็นไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้บรรดาเส้นแบ่งต่าง ๆ ที่เคยมั่นคงชัดเจนเกิดความไม่มั่นคง พร้อม ๆ กับการทำให้เส้นแบ่งเหล่านี้ถูกตั้งคำถามและนำไปสู่การลากเส้นแบ่งใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น เส้นแบ่งระหว่างเมืองกับชนบท เรื่องส่วนตัวกับเรื่องสาธารณะ เรื่องภายในกับภายนอกประเทศ เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความกระชับแน่นระหว่างเวลากับสถานที่นำไปสู่การสลายเส้นแบ่งต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมและทำให้เกิดการพลิกผันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การล่มสลายของระยะห่างระหว่างพื้นที่ในระดับโลกอันเป็นผลมาจากระบบเครือข่ายการเชื่อมโยงแบบต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ใหม่ ๆ เช่น การเกิดขึ้นของบุคคลกลุ่มใหม่ที่เรียกว่า “คนพลัดถิ่น” (Diaspora) เกิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะของคนพลัดถิ่น” และการเมืองแบบใหม่ นั่นคือ “การเมืองของคนพลัดถิ่น”

3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายถ่ายโอนข้อมูลข่าวสารทำได้รวดเร็วและฉับไว การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีข่าวสารมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้” จึงเกิดคนงานประเภทใหม่เรียกว่า “คนงานที่มีความรู้” เป็นสังคมที่มีการประยุกต์ใช้ความรู้กับงานทุกประเภทหากต้องการคงความสามารถในการแข่งขันและการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก การบริหารจัดการคนงานที่มีความรู้ให้มีผลิตภาพเพิ่มมากขึ้นคือความท้าทายชุดใหม่ในโลกของการบริหารจัดการยุคปัจจุบัน

4. โลกยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งแบบใหม่ ๆ ขึ้น เป็นความขัดแย้งที่บรรดาสถาบันหลักทางการเมือง การปกครองและสถาบันสังคมที่ดำรงอยู่ไม่เข้าใจและไม่มีความสามารถในการแก้ไขได้โดยลำพังแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เนื่องจากเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน ตัวอย่างรูปธรรมของความขัดแย้งแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความขัดแย้งบนฐานของเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม ความขัดแย้งบนฐานของเพศ และความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งแบบใหม่เหล่านี้แสดงออกในรูปของ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่” (New Social Movement) ซึ่งหมายถึงรูปแบบใหม่ของการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่นี้อยู่ที่การเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นแต่มีเครือข่ายเชื่อมโยงกันในระดับโลก ส่วนเป้าหมายของการเคลื่อนไหวก็ไม่ใช่การล้มหรือยึดอำนาจรัฐ แต่เป็นการท้าทาย

ในเชิงวาทกรรมและระบบคิด ที่ทำให้ความคิดเดิม ๆ อย่างชนชั้น หรืออำนาจอธิปไตยของรัฐไม่อาจเข้าใจขบวนการประชาชนแบบใหม่นี้ได้

5. การก่อการร้ายและการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย คือ ความเป็นจริงชุดใหม่ของโลกยุคหลังสงครามเย็น เหตุการณ์ก่อการร้ายทำลายตึกศูนย์กลางการค้าของโลก (World Trade Center Towers) ที่มหานครนิวยอร์ก และตึกที่ทำการกระทรวงกลาโหมของประเทศสหรัฐอเมริกา ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 โดยโศกนาฏกรรมครั้งนี้ประกอบไปด้วยเรื่องของเทคโนโลยีการคมนาคมสื่อสาร ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การเคลื่อนย้ายของคน เงินทุน และความขัดแย้งที่เข้มข้นรุนแรง เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางทางการเมืองอันเป็นผลมาจากการเชื่อมต่อของโลกที่กระชับแน่นขึ้น ความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยของประชาชน และการจัดระเบียบโลกใหม่กลายเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการ จนอาจนำไปสู่การคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยโดยรวมได้ภายใต้ข้ออ้างของการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย

6. ทุนนิยมไร้พรมแดน คือ ความอ่อนไหวและเปราะบางอีกประการหนึ่งของโลกยุคหลังสงครามเย็น นอกเหนือไปจากการก่อการร้ายสากลและการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย การเก็งกำไรในปริมาณที่มิใช่ภาคเศรษฐกิจการผลิตจริงผ่านการใช้เทคโนโลยีการคมนาคมสื่อสาร และข่าวสารสมัยใหม่คือสาระสำคัญของระบบทุนนิยมไร้พรมแดน ลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่เน้นการเปิดเสรีทางการค้าและการเปิดเสรีทางการเงินเพื่อหาแหล่งทุนใหม่ ยิ่งทำให้ระบบทุนนิยมในโลกยุคหลังสงครามเย็นมีความเปราะบางเพิ่มมากขึ้นและพร้อมล่มสลายได้ทุกเมื่อ ดังตัวอย่างของวิกฤตการเงินในเอเชีย ในปี ค.ศ.1997 ที่การเคลื่อนย้ายถ่ายโอนของเงินทุนระยะสั้นจากต่างประเทศจำนวนมากไหลออกจากภูมิภาคนี้อย่างรวดเร็ว ทำให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียต้องล่มสลายลงในชั่วพริบตา

ไซริตน์ เจริญสินโอฬาร ยังได้สรุปผลกระทบของสภาวะการณ์ของโลกยุคหลังสงครามเย็นไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย จากเดิมที่เป็นอำนาจแบบเด็ดขาด สมบูรณ์ และขาดตอนเหนืออาณาเขตของประเทศตามความคิดในสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Treaty of Westphalia) ปี ค.ศ.1648 สู่อำนาจอธิปไตยแบบจักรวรรดิที่ตัดข้ามอาณาเขตของรัฐ-ชาติ ความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของรัฐเหนือดินแดนจึงถูกท้าทายและถูกตั้งคำถามอย่างมาก เมื่อโลกเชื่อมโยงและกระชับแน่นมากขึ้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกกลายเป็นปัญหาร่วมของประชาคมโลกและไม่อาจปล่อยให้ขึ้นกับความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐได้อีกต่อไป เช่น กรณีการทำสงครามยึดครองประเทศอิรักของสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.2003

2. ระบบรัฐ-ชาติ ที่ดำรงมาหลายศตวรรษถูกท้าทายอย่างมากจากโลกาภิวัตน์ทางการเมืองที่แสดงออกมาในรูปของจักรวรรดิ การลดบทบาทของรัฐ-ชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มบทบาทให้กับตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ถ้าจักรวรรดิ คือ รูปแบบของโลกาภิวัตน์แล้ว การต่อต้านขัดขืนโลกาภิวัตน์ของภาคประชาชนทั่วโลกในโลกยุคหลังสงครามเย็น ไม่ว่าจะเป็นขบวนการต่อต้านโลกาภิวัตน์ สมัชชาสังคมนิยม หรือเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนที่เคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องต่างๆ ในระดับโลก การเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนทั่วโลกในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในรูปของพันธมิตรเครือข่ายที่ตัดข้ามความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ชนชั้น และอุดมการณ์ คือ ลักษณะสำคัญของการต่อต้านขัดขืนแบบหลังสมัยใหม่ การเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาชนทั่วโลก นำไปสู่ความคิดเรื่องประชาสังคมโลกและถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจของรัฐ-ชาติ และของจักรวรรดิ

3. สภาวะการณ์ต่างๆ ของโลกยุคหลังสงครามเย็น ทำให้ความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาคสาธารณะในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก นั่นคือ ในโลกยุคหลังสงครามเย็นมีความจำเป็นต้องแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่ารัฐบาล (Government) กับการบริหารจัดการ (Governance) รัฐบาล คือ รูปแบบการบริหารจัดการภาคสาธารณะที่วางอยู่บนฐานของอาณาเขตพื้นที่ของประเทศตามความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือเขตแดนของรัฐในแบบของสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลียในปี ค.ศ.1648 รัฐบาลคือรูปแบบการบริหารจัดการของรัฐ-ชาติสมัยใหม่ที่เน้นความมั่นคงทางการเมืองภายในและความปลอดภัยจากภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ

2. แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy)

ชาลส์ แอสทอน สมิทท์ ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมตามคำนิยามของศาสตราจารย์ชาร์ล กาดู ไว้ว่า ระบบการเมืองแบบที่มีทางเลือก หรือที่เรียกกันว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมอาจ แบ่งได้เป็น 3 ระบอบ (ชาลส์ แอสทอน สมิทท์, 2559) ได้แก่

- 1) ระบอบประชาธิปไตยทางตรง (la démocratie directe)
- 2) ระบอบประชาธิปไตยผ่านทางผู้แทน (la démocratie représentative)
- 3) ระบอบประชาธิปไตยกึ่งทางตรง (la démocratie semi-directe)

โดยวิธีการทำงานของระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมเป็นผลของการจัดมาตรการของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญบนพื้นฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยอาจแบ่งเป็นระบบสมัชชา (régime d'assemblée) ระบบประธานาธิบดี (régime présidentiel) และระบบรัฐสภา (régime parlementaire) การพิจารณาว่าระบอบการเมืองใดเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมหรือไม่นั้น จะใช้เกณฑ์ ดังกล่าวข้างต้น เช่น กรณีของสหรัฐอเมริกาที่จัดว่าเป็นระบบการเมืองแบบที่มีทางเลือกในกรอบของประชาธิปไตยโดยผ่านทางผู้แทนโดยใช้ระบบประธานาธิบดี กรณีของสหราชอาณาจักรนั้น

จัดว่าเป็นระบบการเมืองแบบที่มีทางเลือกในกรอบของระบอบประชาธิปไตยผ่านทางผู้แทนโดยใช้ระบบรัฐสภา กรณีของสวิสเซอร์แลนด์นั้น จัดว่าเป็นระบบการเมืองแบบที่มีทางเลือก ในกรอบของระบอบประชาธิปไตยทั้งทางตรงโดยใช้ระบบสมัชชา เป็นต้น

เกษียร เตชะพีระ ระบุว่า ระบอบ “เสรีประชาธิปไตย” นั้น เป็นการมาประกบประกอบเข้าด้วยกันของสองกระแสแนวคิด ได้แก่ หลักการเสรีนิยม และหลักการประชาธิปไตย (liberalism + democracy = liberal democracy) นั้น เพิ่งเกิดขึ้นในโลกตะวันตกราวไม่เกินสองร้อยปีมานี้เอง อีกทั้งเกิดขึ้นและธำรงรักษาไว้ได้ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมที่แน่นอนเท่านั้น (เกษียร เตชะพีระ, 2563)

ประชาธิปไตยเสรีนิยม หรือ **ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม** (Liberal democracy) หรือบางครั้งเรียกว่า **ประชาธิปไตยแบบตะวันตก** เป็นทั้งคตินิยมทางการเมืองและระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ที่การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนจะดำเนินการภายใต้หลักเสรีนิยม คือ การพิทักษ์สิทธิของปัจเจกบุคคล ซึ่งโดยทั่วไปจะระบุไว้ในกฎหมาย ระบอบมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1) มีการเลือกตั้งที่เที่ยงตรงยุติธรรม เสรี และมีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองหลายพรรคที่แยกจากกันอย่างชัดเจน

2) มีการแยกใช้อำนาจแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ

3) ใช้หลักนิติธรรมในชีวิตประจำวันโดยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเปิด (ผู้สนับสนุน สังคมเปิด กำหนดว่าเป็นสังคมที่ไม่เก็บความลับเรื่องที่ควรเป็นสาธารณะ คือประชาชนสามารถรู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมด โดยเสรีภาพทางการเมืองและสิทธิมนุษยชน จะเป็นหลักของสังคมเปิด รัฐบาลจะต้องตอบสนองต่อความต้องการและเปิดรับความแตกต่างของประชาชน กลไกทางการเมืองต้องโปร่งใสและยึดหยุ่นได้ เป็นสังคมตรงข้ามกับระบอบเผด็จการ)

4) คุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง เสรีภาพพลเมือง และเสรีภาพทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ

3.1 สัญชาติ หมายถึง ความผูกพันทางกฎหมายที่รัฐใช้เพื่อผูกพันบุคคลเข้าไว้กับรัฐหรือ เข้ามาสังกัดอยู่ภายในรัฐ รัฐมีอำนาจอธิปไตยจึงสามารถกำหนดการได้มาหรือเสียไปซึ่งสัญชาติของบุคคล รัฐเป็นผู้เลือกที่จะให้หรือจะไม่ให้บุคคลใดเข้ามามีความผูกพันกับรัฐ เมื่อรัฐให้สัญชาติกับบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะเข้าอยู่อาศัยหรือพำนักอยู่ในดินแดน ของรัฐที่ตนมีสัญชาติและรัฐมีหน้าที่ต้องอนุญาตให้คนชาติตนพำนักอาศัยในดินแดนของตน รัฐไม่อาจขับไล่หรือเนรเทศคนชาติตนได้ ประกอบกับสัญชาติเป็นความผูกพันของบุคคล ที่มีต่อรัฐ ด้วยเหตุนี้เกือบทุกประเทศจะถือเกณฑ์การได้สัญชาติโดยการเกิด เงื่อนไขสำคัญ อีกประการหนึ่งที่รัฐจะนำมาพิจารณาให้สัญชาติหรือจะไม่ให้

สัญชาติกับบุคคลใด คือ บุคคลนั้น ต้องมีความผูกพันใกล้ชิดกับรัฐนั้น ๆ เช่น ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะผูกพันบุคคลเข้ากับรัฐที่มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เพื่อให้บุคคลมีความจงรักภักดีและพร้อมจะปกป้องพิทักษ์ผลประโยชน์ร่วมกันของรัฐเมื่อบุคคลมีสัญชาติของรัฐใด บุคคลนั้น ย่อมมีความผูกพันต่อรัฐ มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของรัฐนั้น ขณะเดียวกันรัฐก็มีหน้าที่ ต้องปกป้องคนชาติของตน (ปกป้องบุคคลที่มีสัญชาติของรัฐ) นอกจากนี้สัญชาติยังกำหนด หน้าที่แบ่งสรรบุคคลว่าสังกัดอยู่รัฐใด และรัฐใด เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐเหนือบุคคลนั้น อีกด้วย ("https://th.wikipedia.org/")

วีรวุฒน์ อิศรานุวัจนัน ระบุว่า คำว่า “สัญชาติ” สามารถใช้ได้สองความหมาย ได้แก่ ความหมายด้านวัฒนธรรมและความหมายด้านกฎหมาย ดังนี้

1) ความหมายด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ เชื้อชาติ ภาษาและอุดมการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอาจถูกจัดว่าเป็นบุคคลของชาติใด ๆ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงสถานะความเป็นพลเมือง ถิ่นที่อยู่หรือสัญชาติในทางกฎหมาย ที่มาของอัตลักษณ์แห่งความเป็นชาติที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ลักษณะร่วมกันของภาษาซึ่งทำให้จัดแบ่งได้ว่าในบางรัฐมีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกัน หรือคนบางกลุ่มที่ใช้ภาษาร่วมกันอาจกระจายอยู่ในหลาย ๆ รัฐ อาทิ เมื่อกล่าวถึงความเป็นชนชาติฝรั่งเศส (French Nationality) จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเท่านั้น หากรวมถึงประชาชนจำนวนหนึ่งในราชอาณาจักรเบลเยียมหรือสมาพันธรัฐสวิสที่มีความผูกพันหรือจุดเกาะเกี่ยวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือความเป็นชาวเยอรมัน (German Nationality) นอกจากประชาชนในสหพันธรัฐเยอรมนีแล้ว ก็ยังรวมถึงประชาชนบางส่วนที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐออสเตรีย สมาพันธรัฐสวิส และราชอาณาจักรเบลเยียมอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดปัญหาในทางการเมืองขึ้น ซึ่งปรากฏจากการเรียกร้องอำนาจในการปกครองตนเอง การเคลื่อนย้ายประชากร การรวมการแยกประเทศ ซึ่งได้กลายมาเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมากนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในแนวความคิดแบบชาตินิยมกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่าขอบเขตของแต่ละรัฐควรมีความเป็นชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว

2) ความหมายด้านกฎหมาย คำว่า “สัญชาติ” มีความหมายเฉพาะถึงสัญชาติที่เป็นความผูกพันระหว่างบุคคลกับรัฐ ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำอันมีความหมายที่สามารถแยกออกจากการใช้อย่างทั่วไป หรือในความหมายทางวัฒนธรรมที่หมายถึงสมาชิกของรัฐซึ่งผูกพันโดยภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น การถือสัญชาติของบุคคลในรัฐแห่งใดแห่งหนึ่งมีผลต่อการที่รัฐนั้นจะสามารถใช้อำนาจในทางกฎหมายแก่บุคคลดังกล่าว และในทางกลับกัน บุคคลผู้ถือสัญชาติของรัฐก็มีสิทธิในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นซึ่งถือสัญชาติของรัฐนั้น และหากมิใช่บุคคลผู้ถือสัญชาติของรัฐนั้นก็จะไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิที่แตกต่างกันออกไป สัญชาติจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนหนึ่ง

ๆ โดยสัญชาติจะแสดงให้เห็นว่า ปัจเจกชนนั้น ๆ จะต้องตกอยู่ภายใต้ความคุ้มครองดูแลของรัฐใด และจะต้องใช้กฎหมายของรัฐใดเป็นหลักในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของปัจเจกชนนั้น ๆ

วีรวัดน์ อิศรานูวัตน์ ระบุถึง ทฤษฎีการให้สัญชาติบุคคลไว้ว่า ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปจะยอมรับว่าการออกกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของตนตกอยู่ในเขตอำนาจภายในของรัฐโดยแท้ ดังนั้น รัฐจึงมีเสรีภาพในการกำหนดการได้สัญชาติของบุคคลในรัฐของตน หรือการกำหนดให้บุคคลใดเสียสัญชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐมักจะกำหนดการให้สัญชาติโดยใช้ข้อเท็จจริงที่แสดงความสัมพันธ์อย่างแท้จริง ระหว่างรัฐผู้ให้สัญชาติและเอกชนผู้ได้รับสัญชาติ เหตุที่รัฐมีพฤติกรรมเช่นนี้เนื่องจากรัฐต้องการให้สัญชาติของตนมีผลในทางระหว่างประเทศ ดังนั้น ในทางปฏิบัติของรัฐต่าง ๆ จึงมักจะใช้ข้อเท็จจริงในการกำหนดสัญชาติในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน แม้ว่ากฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศจะไม่ได้กำหนดบรรทัดฐานเอาไว้ ซึ่งตามหลักนิติศาสตร์ สามารถแบ่งแยกหลักการที่จะให้สัญชาติแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ดังนี้

1) หลักการสืบสายโลหิต คือ การได้สัญชาติโดยการเกิด จากผู้ที่มีสัญชาตินั้น ๆ บุคคลที่เกิดมาโดยที่บิดามารดามีสัญชาติใดก็จะได้สัญชาติของรัฐนั้นโดยไม่คำนึงถึงท้องที่ที่เกิดว่าอยู่ในรัฐใด

2) หลักการเกิดในดินแดนของรัฐ คือ บุคคลที่เกิดในดินแดนของรัฐโดยย่อมได้สัญชาติของรัฐนั้น

3) หลักการมีภูมิลำเนาถาวรอยู่ในรัฐผู้ให้สัญชาติ คือ หากบุคคลผู้นั้นมีเจตนาจะตั้งรกรากอยู่ในดินแดนของรัฐและภูมิลำเนาถาวรภายในดินแดนของรัฐ

4) หลักการมีสถานภาพเป็นบุคคลในครอบครัวกับบุคคลที่มีสัญชาติของรัฐผู้ให้สัญชาติ คือ หากบุคคลที่เข้ามามีสถานภาพทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ถือสัญชาติของรัฐนั้น ซึ่งอาจเกิดได้จากหลายสถานการณ์ อาทิ รัฐอาจกำหนดให้สัญชาติแก่บุคคลเพราะบุคคลนั้นเป็นบุตรของบุคคลที่มีสัญชาติของตน หรือแม้บุคคลนั้นจะเป็นบุตรนอกสมรสของบุคคลที่มีสัญชาติของตนก็ตาม หรือในสถานการณ์ที่รัฐอาจกำหนดให้สัญชาติแก่บุคคลเพราะบุคคลนั้นเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลที่มีสัญชาติของตน หรือรัฐอาจกำหนดให้สัญชาติแก่บุคคลเพราะบุคคลนั้นเป็นคู่สมรสของบุคคลที่มีสัญชาติของตน

5) หลักการการเป็นข้าราชการในรัฐผู้ให้สัญชาติ คือ รัฐยอมรับให้สัญชาติแก่บุคคลที่เข้ามารับราชการภายในรัฐนั้น ๆ

6) หลักการมีเจตนาแปลงสัญชาติเป็นคนชาติของรัฐนั้น คือ รัฐยอมรับให้สัญชาติแก่บุคคลที่มีเจตนาจะเข้ารับสัญชาติของรัฐนั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า “การแปลงสัญชาติ”

หลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทย การเสียสัญชาติไทยและการกลับคืนสัญชาติไทย ตาม พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555

การได้สัญชาติไทย แบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

1) การได้สัญชาติโดยการเกิด ตามหลักสายโลหิต โดยเกิดจากบิดาหรือมารดาเป็น คนไทย (มาตรา 7 (1)) หรือตามหลักดินแดน โดยเกิดในประเทศไทย ยกเว้น บิดาและมารดาเป็นคน ต่างด้าวที่เป็นทูต หรือเจ้าหน้าที่องค์การระหว่างประเทศ (มาตรา 7 (2)) หรือ มีบิดาและมารดาเป็น คนต่างด้าวและขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเข้าเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ได้สัญชาติไทย (มาตรา 7 ทวิ วรรค หนึ่ง) เช่น ชนกลุ่มน้อย คนเข้าเมืองชั่วคราว ผู้หลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น

2) ภายหลังการเกิด ได้แก่

(1) โดยการสมรส หญิงต่างด้าวสมรสกับชายไทย (มาตรา 9) ทั้งนี้การ อนุญาตอยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอตาม แนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

- ผู้ยื่นคำขอจะต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยและมีชื่อใน ทะเบียนบ้าน (ท.ร.13 หรือ ท.ร.14)

- ผู้ยื่นคำขอจะต้องจดทะเบียนสมรสกับชายไทยถูกต้องตาม กฎหมายมาไม่น้อยกว่า 3 ปี นับถึงวันที่ยื่นคำขอ (กรณีมีบุตรด้วยกัน จะต้องจดทะเบียนสมรสมาไม่ น้อยกว่า 1 ปี)

- สามีผู้ยื่นคำขอจะต้องมีอาชีพเป็นหลักฐาน หรือมีรายได้พอเลี้ยง ครอบครัวย โดยมียาได้ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท/เดือน หรือเฉลี่ยเดือนละ 20,000 บาท ทั้งนี้จะต้อง แสดงหนังสือรับรองเงินเดือนหรือรายได้ และแสดงหลักฐานการเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทยในรอบ ปีที่ผ่านมาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (กรณีที่ผู้ยื่นคำขอประกอบอาชีพ ก็สามารถนำรายได้ของตนไปรวม กับรายได้ของสามีเพื่อให้ถึงตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ โดยต้องแสดงใบอนุญาติทำงาน หนังสือรับรอง เงินเดือนหรือรายได้ และแสดงหลักฐานการเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมาต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย)

- ผู้ยื่นคำขอจะต้องผ่านการตรวจสอบสถานภาพการสมรส และ ประวัติอาชญากรรม พฤติการณ์ทางการเมือง ยาเสพติด และพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ของชาติ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ผู้ยื่นคำขอและคู่สมรสจะต้องไม่จดทะเบียนสมรสโดยปกปิด ข้อเท็จจริงและต้องผ่านการสัมภาษณ์เพื่อสอบถามเจตนาารมณ์และสังเกตพฤติการณ์ของคู่สมรส

(2) โดยการขอแปลงสัญชาติ กำหนดให้คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้

1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ

2) มีความประพฤติดี

3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน

4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้ข้อกำหนดตาม 4) และ 5) มิให้นำมาใช้บังคับถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทย เข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ได้กระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์แก่ทางราชการซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร

2) เป็นบุตร ภริยา หรือสามีของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทยหรือของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย

3) เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน

4) เป็นสามีของผู้มีสัญชาติไทย

สำหรับผู้ที่ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าผู้ประสงค์จะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยมีบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และบุตรนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยไปพร้อมกับตนได้ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรอนุญาตให้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ให้ผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยปฏิญาณตนว่าจะมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศไทย เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ตามมาตรา 5 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทยให้ไว้แก่ผู้นั้นเป็นหลักฐาน ทั้งนี้ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอตามแนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

- บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติตามมาตรา 10 (1)

- มีความประพฤติดี ตามมาตรา 10 (2) โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม พฤติการณ์ทางการเมือง ยาเสพติดและพฤติการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- มีอาชีพเป็นหลักฐาน ตามมาตรา 10 (3) โดยจะต้องมีใบอนุญาตทำงาน มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 80,000 บาท/เดือน แสดงหลักฐานหนังสือรับรองเงินเดือน/รายได้ และหลักฐานการเสียภาษีมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือแสดงหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีก่อนปีที่ยื่นคำขอ ตั้งแต่ 100,000 บาทขึ้นไป ไม่น้อยกว่า 3 ปี กรณีผู้ยื่นคำขอมีความเกี่ยวพันหรือความสัมพันธ์กับประเทศไทย เช่น สมรสกับบุคคลผู้มีสัญชาติไทย หรือมีบุตรเป็นบุคคลสัญชาติไทย หรือจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทย จะต้องมีใบอนุญาตทำงาน มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 40,000 บาท/เดือน แสดงหลักฐานหนังสือรับรองเงินเดือน/รายได้ และหลักฐานการเสียภาษีมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือแสดงหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีก่อนปีที่ยื่นคำขอ ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป ไม่น้อยกว่า 3 ปี

- มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี ตามมาตรา 10 (4) นับจากการได้รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่ หรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว หรือหลักฐานทางทะเบียนราษฎร (ท.ร. 14)

- มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ตามมาตรา 10(5) โดยจะต้องพูดภาษาไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้ และจะต้องสามารถร้องเพลงชาติไทย และเพลงสรรเสริญพระบารมีได้

- ผู้ยื่นคำขอจะต้องแสดงเอกสารที่ยื่นต่อสถานทูตหรือสถานกงสุลของประเทศที่ตนมีสัญชาติ อันเป็นการแสดงเจตนาที่จะสละสัญชาติเดิม เมื่อได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว

(3) โดยคำสั่งรัฐมนตรี (มาตรา 7 ทวิ วรรคสอง) ได้แก่ ผู้ที่เกิดในไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตาม มาตรา 7 ทวิ วรรคหนึ่ง (มีมติคณะรัฐมนตรีรองรับ)

(4) โดยผลของกฎหมาย ได้แก่ การลงรายการสัญชาติไทยตาม มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2551 และการคืนสัญชาติไทยให้คนไทยพลัดถิ่น ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2555

การเสียสัญชาติไทย ดังนี้

(1) ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยสมรสกับคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของภรรยาหรือสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของภรรยาหรือสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทยให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

(2) ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติของบิดาหรือมารดาด้วยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง หรือมาตรา 12/1 (2) และ (3) ถ้ายังประสงค์จะถือสัญชาติอื่นอยู่ต่อไป ให้แสดงความจำนงสละสัญชาติไทยตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ เมื่อได้พิจารณาความจำนงดังกล่าวแล้ว เห็นว่ามีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นได้จริงก็ให้รัฐมนตรีอนุญาต เว้นแต่ในระหว่างประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐมนตรีจะสั่งระงับการสละสัญชาติไทยรายใดก็ได้ ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

(3) ผู้มีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่น หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สละสัญชาติไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

(4) ถูกถอนสัญชาติไทย โดยรัฐมนตรี ดังนี้
รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทย หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรส เมื่อปรากฏว่า

1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทย ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติเมื่อปรากฏว่า

1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม

3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี
ของประชาชน

5) ไปอยู่ในต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลา
เกิน 5 ปี

6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย
การถอนสัญชาติไทย จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถอนสัญชาติไทยในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ
และได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง ด้วยก็ได้ และเมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้วให้นำ
ความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

(5) โดยผลของกฎหมาย ดังนี้

1) ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติ
ของบิดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา ถ้าได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวตามกฎหมาย
ว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวแล้ว ให้เสียสัญชาติไทย ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ
พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

2) ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว หรือสละสัญชาติ
ไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทย ย่อมเสียสัญชาติไทย ตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.
2508

การกลับคืนสัญชาติไทย ได้แก่

(1) ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สละสัญชาติไทย ในกรณีที่ได้สมรสกับคน
ต่างด้าว ตามมาตรา 13 ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ย่อมมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติ
ไทยได้ โดยยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนด
ในกฎกระทรวง ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551

(2) ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาขณะที่ตนยังไม่
บรรลุนิติภาวะ ถ้าประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและ
วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในสองปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทยและกฎหมาย
ที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี
ตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

3.2 คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ

สำนักงานข้าหลวงใหญ่แห่งผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ซึ่งเป็นโครงการของสหประชาชาติ ทำหน้าที่คุ้มครองผู้ลี้ภัย ชุมชนที่ถูกบังคับย้ายถิ่น และบุคคลไร้รัฐ รวมถึงอนุเคราะห์ให้ได้รับการส่งกลับประเทศเดิมด้วยความสมัครใจ การรวมเข้ากับท้องถิ่นอื่น หรือการตั้งรกรากใหม่ในประเทศที่สามได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐด้วยการแก้ไขข้อกำหนดภายในประเทศ และในส่วนของ การดำเนินการในระดับโลก ควรมีมาตรการให้แต่ละรัฐลดจำนวนบุคคลไร้รัฐในประเทศของตนลง โดยมาตรการดังกล่าวประกอบไปด้วยการลงทะเบียนการเกิด และปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติภายในประเทศ เพื่อให้เด็กที่ไร้สัญชาติสามารถได้รับสัญชาติในประเทศที่เกิด

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) กำหนดไว้ในข้อ 15 ว่า บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ โดยสหประชาชาติได้ให้การรับรองอนุสัญญาสองฉบับที่มีขึ้นตอนปฏิบัติเพื่อช่วยในการตระหนักถึงสิทธิในการถือสัญชาติ อนุสัญญาฉบับแรกได้แก่ Convention relating to the Status of Stateless Persons 1954 ด้วยการสร้างสถานะที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลสำหรับบุคคลไร้สัญชาติและอนุสัญญาฉบับนี้ยังคงเป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศฉบับเดียวที่มีเป้าหมายเฉพาะเพื่อควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติต่อบุคคลไร้สัญชาติ อนุสัญญาฉบับที่สอง ได้แก่ UN Convention on the Reduction of Statelessness 1961 กำหนดกรอบระหว่างประเทศเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลทุกคนในการมีสัญชาติโดยการกำหนดมาตรการป้องกันเพื่อป้องกันการไร้สัญชาติตั้งแต่แรกเกิดและในภายหลังเสียชีวิต โดยหลักทั่วไปแล้ว บุคคลจะไร้สัญชาติหากบุคคลนั้นไม่ใช่คนชาติของรัฐใด ๆ ภายใต้การดำเนินการของกฎหมาย การไร้สัญชาติของบุคคลอาจแบ่งได้ออกเป็น 2 กรณี คือ การไร้สัญชาติโดยนิตินัย (de jure stateless) และการไร้สัญชาติโดยพฤตินัย (de facto stateless) สามารถอธิบายความหมายได้ ดังนี้

1) การไร้สัญชาติโดยนิตินัย (de jure stateless) หรือการไร้สัญชาติตามกฎหมาย เกิดขึ้นได้ในสองลักษณะ ได้แก่ ความไร้สัญชาติที่เกิดแก่บุคคลที่เกิดในรัฐจากบุพการีที่เกิดนอกรัฐ และความไร้สัญชาติที่เกิดแก่บุคคลที่เกิดนอกรัฐจากบุพการีที่เกิดนอกรัฐ ซึ่งคนไร้สัญชาติที่เกิดจากสาเหตุสองลักษณะดังกล่าวจะมีจุดเกาะเกี่ยวที่เหมือนกัน คือ มีบุพการีที่เกิดนอกรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการให้สัญชาติโดยสืบสายโลหิต ที่จะทำให้ไม่ได้สัญชาติของรัฐที่ตนได้ถือกำเนิด ส่วนการจะให้สัญชาติโดยหลักดินแดนนั้น ก็ต้องไปพิจารณาจากกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของแต่ละรัฐต่อไป

2) การไร้สัญชาติโดยข้อเท็จจริงหรือโดยพฤตินัย (de facto stateless) หมายถึง บุคคลที่ตามกฎหมายถือว่ามีสัญชาติ แต่การถือครองสัญชาติของพวกเขามีได้อำนวยให้ได้รับสิทธิหรือได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่พึงมีให้แก่ พลเมือง ซึ่งความไร้สัญชาติโดยข้อเท็จจริง เกิดขึ้นได้ในสองลักษณะ เช่นเดียวกัน ได้แก่ กรณีที่เกิดขึ้นจากบุคคลไม่ทราบข้อเท็จจริงของตน จึงไม่อาจพิสูจน์

ความเกาะเกี่ยวกับรัฐใดเลยในโลก ไม่อาจกำหนดสัญชาติได้เลย จึงตกเป็นคนไร้สัญชาติ และกรณีบุคคลนั้นเชื่อและอ้างว่า ตนมีข้อเท็จจริงที่ทำให้ได้สัญชาติ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐปฏิเสธที่จะเชื่อในข้อเท็จจริงที่บุคคลนั้นกล่าวอ้าง ทำให้ต้องตกเป็นคนไร้สัญชาติ ซึ่งคนไร้สัญชาติเหล่านี้ หากรัฐนั้น ๆ ไม่ยินยอมให้สิทธิอาศัยก็จะทำให้กลายเป็นคนไร้รัฐด้วยเช่นกัน

จากปฏิญญาเห็นได้ว่า ผู้ลี้ภัยไม่ใช่คนไร้สัญชาติเสมอไปและบุคคลไร้สัญชาติไม่ใช่ผู้ลี้ภัยเสมอไป บุคคลไร้สัญชาติไม่จำเป็นต้องเป็นชาวต่างชาติ บุคคลไร้สัญชาติที่หลบหนีออกนอกประเทศเพื่อหลบหนีการข่มเหง เนื่องจาก เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ หรือการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมหรือความคิดเห็นทางการเมืองโดยเฉพาะเป็นผู้ลี้ภัยไร้สัญชาติ (UNHCR 2014)

กรอบกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อสิทธิในการถือสัญชาติและเพื่อลดการไร้สัญชาติ

1) อนุสัญญากรุงเฮกปี 1930 ซึ่งจัดขึ้นภายใต้การอุปถัมภ์ของสมัชชาสันนิบาตประชาชาติเป็นความพยายามระหว่างประเทศครั้งแรกเพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนมีสัญชาติ โดยมาตรา 1 ของอนุสัญญาสรุปได้ว่า รัฐแต่ละรัฐมีสิทธิที่จะกำหนดภายใต้กฎหมายของตนเองว่าใครเป็นคนชาติของตน โดยกฎหมายฉบับนี้จะต้องได้รับการยอมรับจากรัฐอื่น ๆ ครอบคลุมที่สอดคล้องกับนานาชาติ อนุสัญญาจารีตประเพณีระหว่างประเทศและหลักกฎหมายที่ยอมรับโดยทั่วไปเกี่ยวกับสัญชาติ

2) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ค.ศ.1948 มาตรา 15 ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ จะไม่มีใครถูกกีดกันโดยพลการในการถือสัญชาติหรือปฏิเสธสิทธิในการเปลี่ยนสัญชาติ”

3) ศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ระบุว่า “บุคคลมีพันธะทางการเมืองและกฎหมายที่เชื่อมโยงบุคคลกับรัฐหนึ่ง ๆ และผูกมัดเขากับรัฐนั้นด้วยสายสัมพันธ์แห่งความภักดีและความซื่อสัตย์ทำให้เขาได้รับความคุ้มครองทางการทูตจากรัฐนั้น”

4) Convention relating to the Status of Stateless Persons 1954 กำหนดบุคคลไร้สัญชาติว่าเป็นบุคคลที่ไม่ถือว่าเป็นคนชาติโดยรัฐใด ๆ ภายใต้การดำเนินการของกฎหมาย คนไร้สัญชาติอาจไม่เคยข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามบุคคลไร้สัญชาติอื่น ๆ เป็นผู้ลี้ภัยที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของอนุสัญญาผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ปี ค.ศ.1951 หรือมีสิทธิได้รับความคุ้มครองเสริม ซึ่งอนุสัญญาสหประชาชาติปี ค.ศ.1954 ได้ กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไร้สัญชาติไว้ ดังนี้

มาตรา 2 กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับบุคคลไร้สัญชาติในประเทศที่พวกเขาอาศัยอยู่โดยกำหนดให้พวกเขาปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับและมาตรการที่ดำเนินการเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รัฐผู้ทำสัญญาในอนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1954 จะต้องนำบทบัญญัติของอนุสัญญานี้ไปใช้กับบุคคลไร้สัญชาติโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อเชื้อชาติ ศาสนาหรือประเทศ

ต้นทาง นอกจากนี้รัฐจะต้องให้บุคคลไร้สัญชาติภายในดินแดนของตนมีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาตลอดจนการศึกษาศาสนาด้วย

มาตรา 7 บุคคลจะต้องได้รับสิทธิซึ่งโดยปกติจะได้รับบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เหตุผลสำหรับมาตรการนี้คือบุคคลไร้สัญชาติไม่ได้รับความคุ้มครองจากต่างประเทศ ดังนั้นพวกเขาจึงไม่มีสิทธิได้รับสิทธิภายใต้กฎหมายแห่งการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

มาตรา 8 เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษที่อาจดำเนินการกับบุคคลทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของชนชาติหรืออดีตคนชาติของรัฐต่างประเทศ มาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการที่ใช้ในช่วงสงครามการคุกคามของสงครามการตัดขาดความสัมพันธ์ทางการทูตหรือความตึงเครียดอื่น ระหว่างรัฐจะถูกดำเนินการโดยรัฐเพื่อควบคุมสิทธิของพลเมืองของอีกรัฐหนึ่ง อาจเกี่ยวข้องกับการ จำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิในการแต่งงาน สิทธิในการชุมนุม รัฐผู้ทำสัญญาจะไม่ใช้มาตรการดังกล่าวกับคนไร้สัญชาติ แต่เพียงผู้เดียวเนื่องจากบุคคลดังกล่าวเคยมีสัญชาติของรัฐต่างประเทศที่เป็นปัญหามาก่อน ผู้ทำสัญญาระบุว่าภายใต้กฎหมายของพวกเขาถูกป้องกันไม่ให้ใช้หลักการทั่วไปที่ระบุไว้ในบทความนี้ในกรณีที่เหมาะสมจะให้การยกเว้นเพื่อประโยชน์แก่บุคคลไร้สัญชาติดังกล่าว

มาตรา 9 ของอนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1954 ให้อำนาจในการทำสัญญากับรัฐในการพิจารณาว่ามาตรการใดที่จำเป็นต่อความมั่นคงแห่งชาติของตนบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นบุคคลไร้สัญชาติหรือไม่และความต่อเนื่องของมาตรการดังกล่าวจำเป็นหรือไม่ในกรณีของบุคคลไร้สัญชาติในผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของชาติ

มาตรา 12 ถึง 32 ของอนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1954 กำหนดสิทธิทางแพ่ง การดำเนินการด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายสำหรับรัฐต่าง ๆ ในการปฏิบัติต่อบุคคลไร้สัญชาติ อนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1954 แบ่งสิทธิเหล่านี้ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- สถานะทางกฎหมาย รวมถึงสถานะส่วนบุคคลสิทธิในทรัพย์สินสิทธิในการสมาคมและการเข้าถึงศาล
- การจ้างงานที่ได้รับประโยชน์ รวมถึงการจ้างงานโดยมีรายได้จากค่าจ้างการจ้างงานตนเองและการเข้าถึงอาชีพเสรี
- สวัสดิการ รวมถึงการปันส่วนที่อยู่อาศัยการศึกษาสาธารณสุขการสงเคราะห์ประชาชนการออกกฎหมายแรงงานและการประกันสังคม
- มาตรการบริหาร รวมถึงความช่วยเหลือด้านการบริหารเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเอกสารประจำตัวเอกสารการเดินทางค่าใช้จ่ายทางการเงินการโอนทรัพย์สินการขับไล่และการแปลงสัญชาติ

5) UN Convention on the Reduction of Statelessness 1961 ประชาคมระหว่างประเทศตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้เครื่องมือสากลที่ป้องกันและลดการไร้สัญชาติก่อนที่สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนทั่วไปจะเริ่มรวมมาตรการที่มุ่งไปสู่จุดจบ อนุสัญญา UN Convention ปี ค.ศ. 1961 พยายามที่จะบรรลุป่าหมายนี้โดยกำหนดให้รัฐภาคีจัดให้มีเครือข่ายความปลอดภัยสำหรับบุคคลที่อาจจะมีสัญชาติ โดยในมาตรา 1 ของอนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1961 เกี่ยวข้องกับการให้สัญชาติ ระบุว่า รัฐภาคีต้องให้สัญชาติของตนแก่บุคคลที่จะไร้สัญชาติหากบุคคลนั้นเกิดในดินแดนของตนไม่ว่าจะโดยอัตโนมัติหรือในภายหลังโดยการจดทะเบียน โดยรัฐผู้ทำสัญญายกเว้นให้สัญชาติแก่เด็กที่เกิดนอกดินแดนของตนหากบิดามารดาคนใดคนหนึ่งเป็นคนชาติของรัฐในขณะเกิด บทบัญญัติเหล่านี้ยอมรับทั้งหลักดินแดน (jus soli) และหลักสายเลือด (jus sanguinis) รัฐผู้ทำสัญญาไม่สามารถถอนสัญชาติของตนออกจากบุคคลอันเป็นผลมาจากการสละโดยสมัครใจหรือการเปลี่ยนแปลงสถานะส่วนบุคคลของบุคคล เช่น การแต่งงาน การยุติการแต่งงาน ความชอบธรรมในการยอมรับหรือการรับบุตรบุญธรรม เว้นแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องจะครอบครองหรือได้สัญชาติอื่น หากกฎหมายของรัฐผู้ทำสัญญากำหนดให้สูญเสียสัญชาติโดยคู่สมรสหรือบุตรของบุคคลนั้นอันเป็นผลมาจากการที่บุคคลนั้นสูญเสียหรือถูกถอนสัญชาติ การสูญเสียดังกล่าวจะมีเงื่อนไขในการครอบครองหรือได้มาซึ่งสัญชาติอื่น อนุสัญญาห้ามมิให้รัฐผู้ทำสัญญาลดถอนสัญชาติของบุคคลหนึ่งหากจะทำให้บุคคลนั้นไร้สัญชาติ เมื่อมีการถ่ายโอนดินแดนระหว่างรัฐที่เป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1961 พวกเขาจะต้องรวมบทบัญญัติของสนธิสัญญาที่ออกแบบมาเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีบุคคลใดกลายเป็นคนไร้สัญชาติอันเป็นผลมาจากการถ่ายโอน รัฐผู้ทำสัญญาจะใช้ความพยายามอย่างดีที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่าสนธิสัญญาใด ๆ ที่เข้าร่วมกับรัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญานี้ รวมถึงบทบัญญัติดังกล่าวด้วย ในกรณีที่ไม่มีการกำหนดดังกล่าวรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งมีการโอนดินแดนจะต้องให้สัญชาติกับบุคคลที่อาจกลายเป็นคนไร้สัญชาติอันเป็นผลมาจากการโอน ("หลักการสำคัญว่าด้วยการมีสัญชาติและความไร้สัญชาติ," 2560)

6) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR)

มาตรา 24 ระบุว่า เด็กทุกคนจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติใด ๆ เกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา แหล่งกำเนิดของชาติ หรือสังคมทรัพย์สินหรือสิทธิในการเกิดดังกล่าว มีมาตรการคุ้มครองตามที่กำหนดโดยสถานะของเขาในฐานะผู้เยาว์ในส่วนของเขาทั้งครอบครัว สังคม และรัฐ เด็กทุกคนจะต้องจดทะเบียนทันทีหลังคลอดและต้องมีชื่อ และ เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติ

มาตรา 26 ของ ICCPR ยังกำหนดมาตรการไม่เลือกปฏิบัติซึ่งมีผลบังคับใช้มากในวงกว้างรวมถึงกฎหมายสัญชาติและวิธีการนำไปใช้ ระบุว่า “ ทุกคนเท่าเทียมกันตามกฎหมายและมีสิทธิโดยไม่เลือกปฏิบัติใด ๆ เพื่อการคุ้มครองที่เท่าเทียมกันของกฎหมาย ในแง่นี้กฎหมายจะห้ามมิให้

มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา การเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ๆ ชาติ กำเนิด หรือสังคมทรัพย์สินการเกิดหรือสถานะอื่น ๆ ต่ในการปฏิบัติตลอดจนมีการรับประกันต่อทุกคน อย่างเท่าเทียมกันและมีประสิทธิผล

7) อนุสัญญา ค.ศ. 1965 ว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : CERD) บังคับให้ รัฐรับประกันสิทธิของทุกคนโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว หรือชาติกำเนิด หรือชาติพันธุ์ เพื่อความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานหลายประการรวมถึงสิทธิในการถือสัญชาติ (มาตรา 5)

8) อนุสัญญา ค.ศ. 1979 ว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบผู้หญิง (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women : CEDAW) กล่าวถึงสาเหตุสำคัญของการไร้สัญชาตินั้นคือการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในกฎหมายสัญชาติ ระบุไว้ในมาตรา 9 ว่า รัฐภาคีจะให้สิทธิสตรีเท่าเทียมกับชายในการได้มา เปลี่ยนแปลงหรือรักษา สัญชาติของตน พวกเขาจะต้องมั่นใจเป็นพิเศษว่าจะไม่มีการเปลี่ยนสัญชาติระหว่างสมรสโดยอัตโนมัติ ขณะแต่งงานกับคนต่างด้าวหรือสามี ซึ่งการเปลี่ยนสัญชาติของภรรยาทำให้เธอไร้สัญชาติหรือบังคับ ให้เธอถือสัญชาติของสามี นอกจากนี้ รัฐภาคีจะให้สิทธิสตรีเท่าเทียมกับชายในเรื่องสัญชาติของบุตร

9) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child : CRC) ซึ่งรัฐส่วนใหญ่ได้ให้สัตยาบันแล้ว มีบทบัญญัติสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสัญชาติ ได้แก่ มาตรา 2 กำหนดว่า รัฐภาคีจะเคารพและรับรองสิทธิที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา เด็กแต่ละคนที่อยู่ใน เขตอำนาจศาลโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความ คิดเห็นทางการเมืองหรืออื่น ๆ ชาติกำเนิดชาติพันธุ์หรือสังคมทรัพย์สินของเด็ก ความพิการ การเกิด หรือสถานะอื่น ๆ หรือพ่อแม่หรือผู้ปกครองตามกฎหมายของเด็ก

มาตรา 7 ระบุว่า เด็กจะต้องได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังคลอด และมีสิทธิในการ ได้รับสัญชาติและสิทธิเท่าที่จะทำได้ในการรับรู้และได้รับการดูแลจากพ่อแม่ ตั้งแต่เกิด

มาตรา 8 (1) ระบุว่า รัฐภาคีรับรองที่จะเคารพสิทธิของเด็กในการสงวนรักษา อัตลักษณ์ รวมถึงสัญชาติ ชื่อและความสัมพันธ์ในครอบครัวตามที่กฎหมายยอมรับโดยปราศจากการ แทรกแซงที่ผิดกฎหมาย

10) อนุสัญญา ปี ค.ศ. 1990 ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติทั้งหมดและ สมาชิกในครอบครัว (Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families) ระบุในมาตรา 29 ว่า บุตรของแรงงานข้ามชาติแต่ละคนมีสิทธิ ที่จะมิชื่อ จดทะเบียนการเกิดและการมีสัญชาติ

11) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities : CRPD) มาตรา 18 ระบุว่า

(1) รัฐภาคีจะรับรองสิทธิของคนพิการในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการเลือกที่อยู่อาศัยและสัญชาติโดยเท่าเทียมกัน เป็นพื้นฐานเช่นเดียวกับบุคคลอื่นรวมถึงการดูแลให้คนพิการ

(ก) มีสิทธิที่จะได้รับและเปลี่ยนสัญชาติและไม่ถูกกีดรอนสัญชาติโดยพลการหรือบนพื้นฐานของความพิการ

(2) เด็กที่มีความพิการจะต้องจดทะเบียนทันทีหลังคลอดและจะต้องมีสิทธิตั้งแต่เกิด มีสิทธิในการมีชื่อ จนถึงสิทธิในการได้รับสัญชาติสิทธิที่จะรู้และได้รับการดูแลจากพ่อแม่

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น เห็นได้ว่า The Convention relating to the status of stateless person 1954 ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานขั้นต่ำของคนไร้รัฐไว้โดยให้มีสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่นเดียวกับพลเมืองของรัฐ การให้ความเคารพในการนับถือศาสนา การได้รับการศึกษา รวมไปถึงการได้รับสิทธิเช่นเดียวกับคนไร้สัญชาติ อาทิ สิทธิในการเข้าร่วมสมาคม สิทธิในการได้รับการจ้างงาน และที่อยู่อาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้สิทธิในการเคลื่อนย้ายสถานที่ภายในเขตดินแดนของรัฐ โดยกำหนดให้รัฐออกหนังสือรับรองการเดินทางให้ และห้ามไม่ให้มีการขับไล่ผู้ไร้รัฐซึ่งอยู่ในดินแดนของรัฐภาคีโดยชอบด้วยกฎหมาย ในส่วนของ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) ซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินการตามมาตรการในการระบุดัชนี การป้องกัน การลดจำนวนบุคคลผู้ไร้รัฐ ตลอดจนการให้ความคุ้มครองผู้ไร้รัฐ ได้กล่าวถึง ภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติ สรุปได้ว่า บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ คือ บุคคลที่ไม่ได้รับการพิจารณาโดยกฎหมายของรัฐใด ๆ ว่าเป็นคนชาติของรัฐนั้น ๆ และถูกละเลยไม่ได้รับความสนใจ อาทิ **ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าโรงเรียน ไม่สามารถเข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาล ไม่สามารถเปิดบัญชีธนาคาร ไม่สามารถทำธุรกรรมและนิติกรรม** หรือแม้กระทั่ง **การแต่งงานโดยถูกต้องตามกฎหมาย** การละเลยต่อสิทธิเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังกระทบสังคมโดยรวมและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ได้ตั้งเป้าที่จะบุคคลไร้รัฐหมดไปภายในปี ค.ศ.2024 และได้มีการกำหนดภารกิจที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับคนไร้รัฐแยกเป็น 4 เสา ดังนี้

เสาที่ 1 ภารกิจด้านการระบุดัชนี (Identification)

เสาที่ 2 ภารกิจด้านป้องกัน (Prevention)

เสาที่ 3 ภารกิจด้านการลดจำนวนผู้ไร้รัฐ (Reduction)

เสาที่ 4 ภารกิจด้านคุ้มครอง (Protection)

กรอบกฎหมายระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยการไร้สัญชาติ

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบไปด้วย 11 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และติมอร์-เลสเต ความท้าทายประการหนึ่งของแนวทางระดับภูมิภาค คือ การไม่มีคำจำกัดความที่เป็นเอกภาพของการไร้สัญชาติในกฎหมายภายในประเทศ อนุสัญญา ปี ค.ศ.1954 ให้คำจำกัดความทางกฎหมาย แต่ภายในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ (ยกเว้น ติมอร์-เลสเต) ไม่ได้ให้สัตยาบันหรือนำมาดำเนินการตามกฎหมายภายในประเทศ มีเพียงประเทศฟิลิปปินส์ที่มีการตราอนุสัญญาและคำจำกัดความเป็นกฎหมายภายในประเทศในปี พ.ศ. 2555 ตลอดจนเวียดนามและลาวได้ให้คำจำกัดความสำหรับบุคคลไร้สัญชาติ แต่ยังไม่มีการระบุไว้ในกฎหมายภายในของประเทศ

การจดทะเบียนการเกิดถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในการปกป้องคนไร้สัญชาติ ในประเด็นนี้ยังไม่ได้ได้รับการรับรองอย่างเท่าเทียมกันทั่วทั้งอาเซียน ในประเทศกัมพูชาได้จัดให้มีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการรณรงค์การจดทะเบียนการเกิด ในปี พ.ศ. 2543 มีการจดทะเบียนเกิดในกัมพูชาเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายสัญชาติของกัมพูชา พ.ศ. 2539 ไม่มีคำจำกัดความสำหรับความไร้สัญชาติและความคลุมเครือในภาษาที่บ่งบอกว่าชาติพันธุ์เขมรอาจเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมือง แม้จะมีการรณรงค์จดทะเบียนการเกิด แต่ยังคงมีคนไร้สัญชาติหลายพันคนอาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา

สำหรับประเทศไทยยุทธศาสตร์ชาติ ปี พ.ศ. 2548 ว่าด้วยการบริหารสถานะทางกฎหมายและสิทธิของบุคคลและการเปลี่ยนแปลงกฎหมายสัญชาติ พ.ศ. 2551 ได้จัดให้เด็กที่ไม่มีเอกสารและผู้ย้ายถิ่นรวมทั้งเด็กที่ไร้สัญชาติมีสิทธิในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

UNHCR ยอมรับว่ามาตรการป้องกันบางประการภายในอนุสัญญา ปี ค.ศ.1961 ได้รับการตราขึ้นโดยประเทศสมาชิกอาเซียน ถึงกระนั้นการเข้าร่วมอนุสัญญาทั้งสองฉบับจะทำให้เกิดกรอบที่ชัดเจนที่สุดสำหรับการปรับใช้กฎหมายและนโยบายของประเทศเพื่อระบุปกป้องและขจัดความไร้สัญชาติภายในอาเซียน โดยมีมาตรการที่จะเสริมสร้างความพยายามในการขจัดความไร้สัญชาติ ได้แก่ การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค เน้นการจดทะเบียนเกิด และขจัดกฎหมายสัญชาติที่เลือกปฏิบัติทางเพศ ("Statelessness in West Africa: An Assessment of Stateless Populations and Legal, Policy, and Administrative Frameworks in Ghana," 2020)

กรอบกฎหมายภายในประเทศว่าด้วยการไร้สัญชาติ

ระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562 ให้นิยาม “คนไร้รัฐไร้สัญชาติ” ไว้ว่า หมายความว่า บุคคลธรรมดาที่ไม่มีหลักฐานแสดงว่ามีประเทศใดรับรอง ผู้นั้นว่าเป็นราษฎรหรือพลเมืองของประเทศนั้น หรือเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีสัญชาติของประเทศใด

วิวัฒน์ อิศรานุวัฒน์ ระบุเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐไว้ว่า หลักกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลกำหนดว่า บุคคลจะมีสัญชาติของรัฐใด ย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐเจ้าของสัญชาตินั้น อย่างไรก็ตาม ก็จะมีบุคคลกลุ่มหนึ่งบนโลกที่ไม่มีรัฐใดให้การยอมรับว่าบุคคลดังกล่าวมีสัญชาติของรัฐใด ๆ ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ต้องกลายเป็นคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ ซึ่งการศึกษาปัญหาของคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐนั้น จำเป็นจะต้องศึกษาความหมายและการปรากฏตัวขึ้นของคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐเพื่อให้ทราบถึงที่มาและสภาพข้อเท็จจริงของคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาต่อไปได้อย่างถูกต้อง “คนไร้สัญชาติ” นั้น หมายถึง บุคคลที่ไม่มีสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งเลย ซึ่งผลของการไร้สัญชาติย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐเจ้าของสัญชาติ (State Protection) แต่บุคคลไร้สัญชาติอาจได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งได้ หากรัฐนั้นยอมรับให้สิทธิอาศัยแก่คนไร้สัญชาติผู้นั้น คนไร้สัญชาติในสถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นเพียงคนไร้สัญชาติที่ไม่ไร้ภูมิลำเนาเพราะมีรัฐใดรัฐหนึ่งยอมรับที่จะให้สิทธิอาศัยแก่ตน คนไร้สัญชาติในสถานการณ์เช่นนี้จึงมีสถานะเป็นคนต่างด้าวในทุกรัฐแต่สามารถอาศัยอยู่ในรัฐที่ยอมรับให้สิทธิอาศัยแก่ตนได้อย่างปกติสุขเหมือนบุคคลที่มีสัญชาติของรัฐนั้น ๆ สำหรับ “คนไร้รัฐ” นั้น หมายถึง บุคคลธรรมดาที่ไม่ได้รับการยอมรับให้มีภูมิลำเนาในรัฐใด ๆ ในโลก กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลธรรมดาที่ไม่มีรัฐใดเลยยอมรับที่จะเป็นรัฐเจ้าของภูมิลำเนาของบุคคล ดังนั้น บุคคลจึงไม่อาจมีรัฐที่ทำหน้าที่เป็น “รัฐเจ้าของตัวบุคคล” ซึ่งเข้ามายอมรับที่จะออกเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคล ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนใด ๆ อันทำให้ไม่อาจมีสถานะบุคคลที่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐใดเลย การใช้สิทธิตามกฎหมายย่อมประสบอุปสรรคในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสถานะของผู้ไร้รัฐ (The Convention relating to the status of stateless person 1954) ให้ความหมาย ของ “คนไร้รัฐไร้สัญชาติ” หมายถึง “บุคคลที่ไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นคนชาติจากรัฐใดภายใต้ บทบัญญัติกฎหมายของรัฐ” หรือกล่าวสั้น ๆ ก็คือ บุคคลที่ไม่มีประเทศใดยอมรับว่าเป็นคนสัญชาติ ของประเทศนั้น โดยสถานะของการไร้รัฐไร้สัญชาติสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งคนที่เดินทางเข้ามาในประเทศ และคนที่เกิดในประเทศ เช่น กรณีของชนกลุ่มน้อยและบุตรที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งตาม กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองจะถือว่าคนเหล่านี้มีสถานะเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และนักวิชาการด้านสถานะบุคคลของประเทศไทย ได้จำแนก ความหมายของคำและกำหนดนิยาม คำว่า “คนไร้รัฐ” หรือ Stateless

persons หมายถึง คนที่ไม่ถูกบันทึกรายการบุคคลในทะเบียนราษฎรของรัฐใดเลยบนโลก ส่วนคำว่า “คนไร้สัญชาติ” หรือ Nationalityless persons หมายถึง คนที่ไม่ได้ รับการบันทึกในสถานะคนถือสัญชาติของรัฐใดเลยบนโลกนี้ กล่าวคือ ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนชาติของรัฐใดเลย ("Eliminating Statelessness in Southeast Asia ASEAN can take some reasonable measures to address the plight," 2016)

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกทะเบียนกลางกำหนดเลขประจำตัวแก่ผู้มีสัญชาติไทยหรือคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร และบุคคลที่ได้จดทะเบียนคนเกิด ณ สถานทูตไทยหรือสถานกงสุลไทย คนละหนึ่งเลข โดยไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดเลขประจำตัวให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้อำนวยความสะดวกกลางกำหนด ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวต้องแยกระหว่างผู้มีสัญชาติไทยและคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยด้วย โดยกำหนดว่าเมื่อได้รับแจ้งการเกิด ให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งดำเนินการพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติของเด็กตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง แล้วดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ให้ผู้พบเด็ก ผู้รับเด็กไว้ และผู้แจ้งการเกิดให้ความร่วมมือกับนายทะเบียนผู้รับแจ้งในการดำเนินการพิสูจน์ตามที่นายทะเบียนผู้รับแจ้งร้องขอ ในกรณีที่ไมอาจพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจัดทำทะเบียนประวัติและออกเอกสารแสดงตนให้เด็กไว้เป็นหลักฐาน เว้นแต่เด็กนั้นมีอายุครบห้าปีแล้วให้นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นออกบัตรประจำตัวให้แทน ตามระเบียบและภายในระยะเวลาที่ผู้อำนวยความสะดวกทะเบียนกลางกำหนด

ผู้ซึ่งได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติและเอกสารแสดงตนตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีหลักฐานแสดงว่าได้อาศัยอยู่ราชอาณาจักรอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี (ระยะเวลาสิบปีให้นับแต่วันที่จัดทำทะเบียนประวัติหรือออกเอกสารแสดงตน เว้นแต่จะมีหลักฐานอันชัดแจ้งแสดงว่าได้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรมาก่อนหน้านั้นตามระเบียบที่ผู้อำนวยความสะดวกทะเบียนกลางกำหนด ก็ให้นับแต่วันที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรตามที่ปรากฏจากหลักฐาน) และมีคุณสมบัติอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทยได้ และเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องมีสถานะถูกต้องตามเงื่อนไขและมีคุณสมบัติครบถ้วนดังกล่าวให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศให้ผู้นั้นมีสัญชาติไทย ทั้งนี้ ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้อง และให้ถือว่าผู้นั้นมีสัญชาติไทยตั้งแต่วันที่รัฐมนตรีมีประกาศ

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย กำหนดคุณสมบัติอื่นของผู้ที่สิทธิยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทยตามมาตรา 19/2 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ดังนี้

(1) เป็นเด็กไร้เดียงสาที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้ง หรือเด็กเร่ร่อน เด็กที่ไม่ปรากฏบุพการี หรือบุพการีทอดทิ้ง ซึ่งอยู่ในอุปการะของหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็ก หรือเป็นบุคคลที่เคยอยู่ในการอุปการะของหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นไม่อาจรับแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านเนื่องจากไม่อาจพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติ ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลที่นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นไม่อาจรับแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านเนื่องจากไม่อาจพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติด้วย

(2) ได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎรและเอกสารแสดงตนหรือบัตรประจำตัวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

(3) ต้องมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี นับถึงวันที่ผู้นั้นยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นเพื่อขอมีสัญชาติไทย

(4) มีหนังสือรับรองความเป็นคนไร้รากเหง้าที่ออกให้โดยหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือหน่วยงานของรัฐที่มีสถานะเช่นเดียวกับสถานสงเคราะห์หรือนายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตแห่งท้องที่ที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่หรือตามหลักฐานทะเบียนประวัติ เว้นแต่กรณีคนที่ป่วยทางจิตประสาทหรือพิการทางสมองมีอาการเลอะเลือนโดยมีหนังสือรับรองจากแพทย์ของสถานพยาบาลที่ทำการรักษาบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นหลักฐาน

(5) เป็นผู้มีความประพฤติดี ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง ไม่เคยต้องโทษจำคุก เว้นแต่ความผิดลหุโทษหรือความผิดโดยประมาท หรือหากเคยต้องโทษจำคุกต้องพ้นโทษมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

(6) พูดและฟังภาษาไทยเข้าใจได้ดี ยกเว้นเด็กที่มีอายุต่ำกว่าเจ็ดปี คนพิการเป็นใบ้หรือคนที่ป่วยทางจิตประสาทหรือพิการทางสมอง

(7) มีความจงรักภักดีและเลื่อมใสระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3.3 บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

ระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน พ.ศ. 2562 ให้คำนิยามของบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนว่า หมายถึง บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร แต่ไม่มีรายการในทะเบียนบ้านหรือทะเบียนบ้านกลาง (ท.ร. 13 และ ท.ร. 14) หรือเอกสารการทะเบียนราษฎรอื่นที่มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(1) เด็กที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กที่ไม่ปรากฏบุพการีที่อยู่ในการอุปการะของหน่วยงานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน หรือบุคคลทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแจ้งการเกิดได้

เนื่องจากขาดพยานหลักฐานยืนยันถิ่นกำเนิดหรือประวัติของบุคคล และบุคคลที่ไม่อาจขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านเนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจะเชื่อได้ว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือเป็นคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่สามารถมีชื่อในทะเบียนบ้านได้

(2) คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยซึ่งเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่เข้ามามีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

(3) คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่รัฐบาลมีนโยบายให้สำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติเพื่อการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสัญชาติ หรือเพื่อการอื่นใด

เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บข้อมูลของบุคคลในประเทศ สำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนข้างต้น ภาครัฐจึงได้กำหนดให้มีการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน บันทึกข้อมูลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ของสำนักทะเบียน และให้สำนักทะเบียนกลางจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติของบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ โดยแยกต่างหากจากฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎรของคนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน สำหรับรายการทะเบียนประวัติที่จัดเก็บในฐานข้อมูลอย่างน้อยต้องมีรายการตามทะเบียนประวัติ (ท.ร.38 ก) ภาพใบหน้า ลายพิมพ์นิ้วมือ (สำหรับผู้ที่ได้จัดทำบัตรประจำตัวแล้ว) และจะมีข้อมูล ที่จำเป็นอื่น ๆ อีกก็ได้ตามที่ผู้อำนวยการทะเบียนกลางกำหนดดังนี้

(1) เมื่อได้รับแจ้งการเกิดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน กรณีเด็กที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กที่ไม่ปรากฏบุพการี หรือบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเด็กหรือบุคคลนั้นจะอยู่ในการอุปการะของหน่วยงานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชนหรือไม่ก็ตาม และนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ตรวจสอบพิจารณาจากพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้ว ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นเกิดในราชอาณาจักรหรือเป็นผู้มีสัญชาติไทย และไม่สามารถเพิ่มชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้าน ท.ร.13 หรือ ท.ร.14 ได้ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535

(2) เมื่อได้รับคำร้องเพื่อขอมีเอกสารการทะเบียนราษฎรและเลขประจำตัวประชาชนกรณีของคนต่างด้าวหรือคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะจะเป็นบุคคลที่ตกลงจากการสำรวจจัดทำทะเบียนกรณีของชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกลุ่มบุคคลตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้รับการจัดทำทะเบียนไว้แล้ว หรือเป็นคนต่างด้าวอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่มีหนังสือเดินทางหรือหลักฐานอื่นที่ใช้ในการเข้าเมืองตามกฎหมาย และนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นตรวจสอบพิจารณาจากพยานหลักฐานต่าง ๆ แล้วเชื่อว่าเป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักร

(3) เมื่อมีมติคณะรัฐมนตรีหรือคำสั่งตามนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสิทธิในสถานะบุคคลและสัญชาติของบุคคลที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักร

และนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นได้ตรวจพิจารณาข้อมูลจากการสำรวจแล้วเชื่อว่าเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมายตามมติคณะรัฐมนตรีหรือคำสั่งนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีการดำเนินการจัดระเบียบและควบคุมคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐไว้เบื้องต้น ด้วยการจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน โดยบุคคลเหล่านี้เมื่อได้จัดทำทะเบียนประวัติและจะได้รับบัตรประจำตัวสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน โดยระบุเลข 13 หลักเช่นเดียวกับบัตรประจำตัวประชาชนแต่บุคคลเหล่านี้จะมีหมายเลขขึ้นต้นด้วยเลข 0 ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

4. แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee)

อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 (Refugee Convention 1951) ได้ให้นิยามและความหมายของสถานภาพผู้ลี้ภัยไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่จำเป็นต้องทิ้งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัวการถูกประหัตประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิตเนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดทางการเมือง

หลักสิทธิมนุษยชน และหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กำหนดว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้ที่ลี้ภัยไปยังประเทศอื่นให้รอดพ้นจากการประหัตประหารที่เกิดขึ้นในประเทศที่ตนเป็นพลเมืองอยู่ได้ตามอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ปี พ.ศ. 2494 และพิธีสารเลือกรับว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย (Optional Protocol Relating to the Status of Refugee) ปี พ.ศ. 2510 ได้ระบุสิทธิของผู้ลี้ภัยหลายประการ ซึ่งรัฐผู้เป็นภาคีในอนุสัญญาและพิธีสารดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามให้ผู้ลี้ภัยเข้าถึงสิทธิเหล่านั้น หากประเทศที่ให้การพักพิงผู้ลี้ภัยมีกฎหมายภายในเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยเป็นการเฉพาะ ผู้ลี้ภัยต้องได้รับสิทธิและหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ หากประเทศที่ให้การพักพิงไม่มีกฎหมายภายในกำหนดไว้ ประเทศนั้น ๆ ต้องปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยตามหลักมนุษยธรรม ประเทศไทยไม่ได้อยู่ในภาคีหรืออนุสัญญาว่าด้วยเรื่องผู้ลี้ภัยใด ๆ ทั้งยังไม่มีกฎหมายที่จะให้การคุ้มครองให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว ดังนั้นสถานะของกลุ่มผู้ลี้ภัยในประเทศไทยจึงถือว่าเป็น “คนเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย” ต้องใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวต่อการโดนจับกุม กักกัน หรือผลักดันกลับไปสู่ประเทศของตน อีกทั้งยังคงเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากผู้ลี้ภัย

ประเทศไทยยังไม่ได้ลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 ประกอบกับยังไม่มีกฎหมายและนโยบายสำหรับบริหารจัดการผู้ลี้ภัย โดยได้มีการใช้

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เป็นกรอบสำหรับดำเนินกิจการในลักษณะของการปราบปรามมากกว่าการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ลี้ภัย ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ลี้ภัยถูกจับกุมคุมขังโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา รวมถึงการถูกผลักดันกลับไปเผชิญอันตรายในประเทศภูมิลาเนาอยู่บ่อยครั้ง การที่ประเทศไทยยังมีได้เป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย พ.ศ.2494 จึงทำให้ประเทศไทยยังไม่มีกฏหมายที่นิยามคำว่า “ผู้ลี้ภัย” ในกฎหมายไทยรวมถึงยังไม่มีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับสถานะผู้ลี้ภัยในประเทศไทย ทำให้ผู้ลี้ภัยในประเทศไทยอยู่ในประเทศโดยไม่มีสถานะและนำไปสู่การอยู่ในราชอาณาจักรไทย(“ปัญหาและแนวทางแก้ไขคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย”)

ปัจจุบันผู้ลี้ภัยในเมืองไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว จำนวน 9 แห่ง ใน 4 จังหวัด (กาญจนบุรี, ตาก, แม่ฮ่องสอนและราชบุรี) จำนวน 97,418 คน (ข้อมูลเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561) ส่วนกลุ่มที่สอง คือ ผู้ลี้ภัยในเขตเมือง (urban refugee) หรือคนที่มาขอสถานภาพผู้ลี้ภัยกับ UNHCR ประเทศไทย โดยขณะนี้ประมาณ 4,000 – 5,000 คน และอยู่ระหว่างดำเนินเรื่องขอสถานภาพผู้ลี้ภัยอีก 3,000 กว่าคน และมีกลุ่มที่เคยขอสถานภาพผู้ลี้ภัย แต่ไม่ได้รับสถานภาพผู้ลี้ภัย หรือกลุ่มที่ไม่ไปลงทะเบียนและอาศัยอยู่แบบวีซ่าเกินกำหนดอีกประมาณ 2,000 คน สรุปโดยรวมประมาณ 10,000 คน

จากการประชุมเวทีผู้ลี้ภัยโลก ครั้งที่ 1 (Global Refugee Forum: GRF) ระหว่างวันที่ 16 – 19 ธันวาคม 2562 ณ นครเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ เป็นเวทีการประชุมครั้งแรกของโลก ที่หลายประเทศต่างแสดงความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาลี้ภัย ที่เน้นหลักการ “แบ่งเบาภาระและความรับผิดชอบ” โดยมีสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งประชาชาติ (UNHCR) และประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นเจ้าภาพร่วม องค์ประกอบของคณะผู้แทนไทย ประกอบไปด้วย สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงแรงงาน สำหรับประเทศไทยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ให้ความเห็นชอบ “คำมั่นของไทย” จำนวน 8 ประการ ดังนี้

1. การดำเนินการต่อเนื่องเพื่อรองรับวุฒิการศึกษาและเอกสารทางการศึกษาของเด็กผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา
2. การให้โอกาสในการทำงานสำหรับผู้เดินทางกลับไปแล้วตามกฎหมายของประเทศไทย และการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องล่วงหน้าก่อนเดินทางกลับเมียนมา
3. การพัฒนาความร่วมมือในกระบวนการส่งกลับผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมา
4. แนวทางการใช้การพัฒนาเพื่อช่วยเตรียมความพร้อมพื้นที่รองรับผู้หนีภัยการสู้รบจากเมียนมาและชุมชนท้องถิ่น

5. การเสริมสร้างความสามารถและทักษะที่จำเป็นให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการนำระบบคัดกรองเพื่อคัดแยกผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างประเทศออกจากผู้แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจมาปฏิบัติ

6. การนำมาตรการทางเลือกแทนการคุมขังเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างประเทศมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การจัดให้เด็กที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างประเทศในประเทศไทยเข้าถึงการดูแลด้านสุขภาพที่เหมาะสม

8. การส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยไม่เลือกปฏิบัติภายใต้โครงการ “ยุติธรรมใส่ใจ”

การประชุม **Global Refugee Forum** : GRF ครั้งที่ 1 เป็นการประชุมเพื่อติดตามผลการนำ¹ “ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย” (Global compact on Refugees – GCR) ไปปฏิบัติ รวมทั้งเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี พร้อมทั้งการเป็นผู้ร่วมอุปถัมภ์ (co-sponsor) ในหัวข้อการประชุมที่แต่ละประเทศสามารถเป็นต้นแบบเพื่อการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวได้ โดยการประชุมให้ความสำคัญกับการหารือใน 6 ประเด็น คือ การแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบ (burden and responsibility sharing) การให้การศึกษา (education) การให้โอกาสในการทำงาน และความเป็นอยู่ (jobs and livelihoods) การเข้าถึงพลังงานและโครงสร้างพื้นฐาน (energy and infrastructure) การแสวงหาทางออก (solutions) และศักยภาพในการคุ้มครองผู้ลี้ภัย (protection capacity) (“ผู้ลี้ภัย” กับความไม่เข้าใจของสังคมไทย,” 2560)

ระเบียบดับลิน (Dublin Regulation) หรือ ข้อบังคับสหภาพยุโรปที่ 604/2013 กำหนดหลักเกณฑ์และกลไกในการพิจารณาสำหรับประเทศสมาชิกในการตรวจสอบคำขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศให้แก่บุคคลที่มีสัญชาติอื่น (นอกสหภาพยุโรป) หรือบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ โดยมีชื่อเรียกอื่นๆ อีกว่า ข้อบังคับดับลิน หรือ ข้อบังคับดับลินที่สาม เป็นกฎหมายของสหภาพยุโรปที่

¹ ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยผู้ลี้ภัย (Global compact on Refugees : GCR) เป็นเอกสารที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายที่ระบุแนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยของโลก โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ ได้แก่ (1) ลดแรงกดดันที่มีต่อประเทศผู้รับลี้ภัย (2) ยกระดับศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของผู้ลี้ภัย (3) เพิ่มช่องทางในการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม และ (4) สนับสนุนเงื่อนไขในประเทศต้นทางเพื่อการส่งกลับอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี ทั้งนี้ UNHCR ได้ทำหน้าที่ผู้ประสานงานในกระบวนการร่างและเจรจา GCR จนแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2561 ไทยได้ร่วมกับรัฐสมาชิกสหประชาชาติอื่น รับรอง GCR ในห้วงการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 37 ณ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

กำหนดให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปใดเป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบคำขอลี้ภัยที่ยื่นโดยบุคคลที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย (The 1951 Refugee Convention) ระเบียบดับลินมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปดำเนินการพิจารณาคณะสมบัติสำหรับผู้ขอแสวงหาที่พักพิงหรือขอสถานะผู้ลี้ภัยได้อย่างชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน สืบเนื่องจากความตกลงเชงเกน (The Schengen Agreement) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุญาตให้ประชาชนในกลุ่มเชงเกนสามารถเดินทางระหว่างกันได้โดยไม่ต้องถือหนังสือเดินทาง และประชาชนจากประเทศนอกกลุ่มเชงเกนเดินทางระหว่างประเทศเชงเกนได้โดยใช้ใบอนุญาตเพียงใบเดียว - ใบอนุญาตเชงเกน (Schengen Visa) ซึ่งลงนามเมื่อ 14 มิถุนายน ค.ศ.1985 และมีผลบังคับใช้เมื่อ 26 มีนาคม ค.ศ. 1995 ซึ่งเป็นไปตามสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (Treaty of Amsterdam) ข้อตกลงและคำตัดสินใจทุกข้อของความตกลงเชงเกนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายของสหภาพยุโรป ปัจจุบันมี 26 ประเทศที่ใช้ความตกลงนี้ แต่สหราชอาณาจักรซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปยังมิได้ใช้กฎนี้ โดยความตกลงเชงเกน มีผลบังคับใช้เมื่อปี ค.ศ. 1995 ไม่ได้ระบุรายละเอียดที่แน่ชัดในเรื่องของเกณฑ์การให้การรับรองสถานะผู้ลี้ภัยและการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองระหว่างประเทศสำหรับบุคคลประเทศที่สามที่ร้องขอ และผลักอำนาจในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายการจัดการผู้ลี้ภัยในระดับหนึ่งไปอยู่ที่รัฐบาลของรัฐสมาชิก สหภาพยุโรปจึงมีความพยายามจัดตั้งระบบในการจัดการผู้ลี้ภัยยุโรปร่วม ให้สอดคล้องกับสาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ซึ่งเสนอให้มีการจัดตั้งระบบการลี้ภัยยุโรปร่วม (Common European Asylum System: CEAS) เพื่อสร้างระเบียบปฏิบัติตลอดจนหลักเกณฑ์ด้านการลี้ภัยที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกันระหว่างรัฐสมาชิก โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการประสานมาตรฐานในการคุ้มครอง ด้วยการปรับกฎหมายภายในรัฐสมาชิกให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ความร่วมมือในทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างรัฐสมาชิก และระหว่าง รัฐสมาชิกกับรัฐที่ไม่ใช่สมาชิกตามข้อเสนอของคณะกรรมการการยุโรป จึงทำให้เกิด ข้อตกลงดับลิน (Dublin Convention) เมื่อปี ค.ศ. 1997 ซึ่งพัฒนามาเป็นระเบียบดับลินที่ 2 (Dublin II Regulation) เมื่อปี ค.ศ. 2003 และเป็น ระเบียบดับลิน ที่ 3 (Dublin III Regulation) หรือระเบียบดับลินฉบับล่าสุดที่บังคับใช้เมื่อปี ค.ศ. 2013 จนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของระบบดับลิน จาก ข้อตกลงดับลิน (Dublin Convention) มาสู่ระเบียบดับลิน ที่ 3 (Dublin III regulation)

ข้อตกลงดับลิน (Dublin Convention) เกิดขึ้นโดยการประชุมดับลินซึ่งลงนามในเมืองดับลิน ประเทศไอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ.1990 และมีผลบังคับใช้วันที่ 1 กันยายน ค.ศ.1997 โดยมีรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปร่วมลงนามในโอกาสแรก จำนวน 12 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เดนมาร์ก ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส

สเปนและสหราชอาณาจักร ต่อมาออสเตรียและสวีเดนให้ภาคยานุวัติในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ.1997 และฟินแลนด์เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1998 ในขณะที่นอร์เวย์และไอซ์แลนด์ซึ่งไม่ใช่รัฐสมาชิกได้ทำข้อตกลงกับสหภาพยุโรป ในปี ค.ศ. 2001 เพื่อใช้บทบัญญัติของอนุสัญญาในดินแดนของตน

ระเบียบดับลิน ที่ 2 (Dublin II regulation) ถูกนำมาใช้ในปี ค.ศ. 2003 แทนที่ข้อตกลงดับลินในทุกประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ยกเว้นเดนมาร์กซึ่งมีการขอสถวนไว้ก่อน โดยข้อตกลงกับเดนมาร์กเกี่ยวกับการขยายการบังคับใช้กฎระเบียบไปยังเดนมาร์กมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2006 ซึ่งดำเนินการผ่านข้อตกลงสหภาพยุโรป –เดนมาร์ก (EU-Denmark Agreement) ที่แยกต่างหาก รวมทั้งยังขยายระเบียบดังกล่าวไปยังไอซ์แลนด์ – นอร์เวย์ซึ่งมิได้เป็นรัฐสมาชิกในปี ค.ศ.2006 เช่นเดียวกัน ซึ่งระเบียบฯ นี้ยังขยายออกไปโดยสนธิสัญญากับรัฐที่ไม่ใช่สมาชิกอื่นอีก คือ สวิตเซอร์แลนด์เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 2008 และลิกเตนสไตน์เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 2011

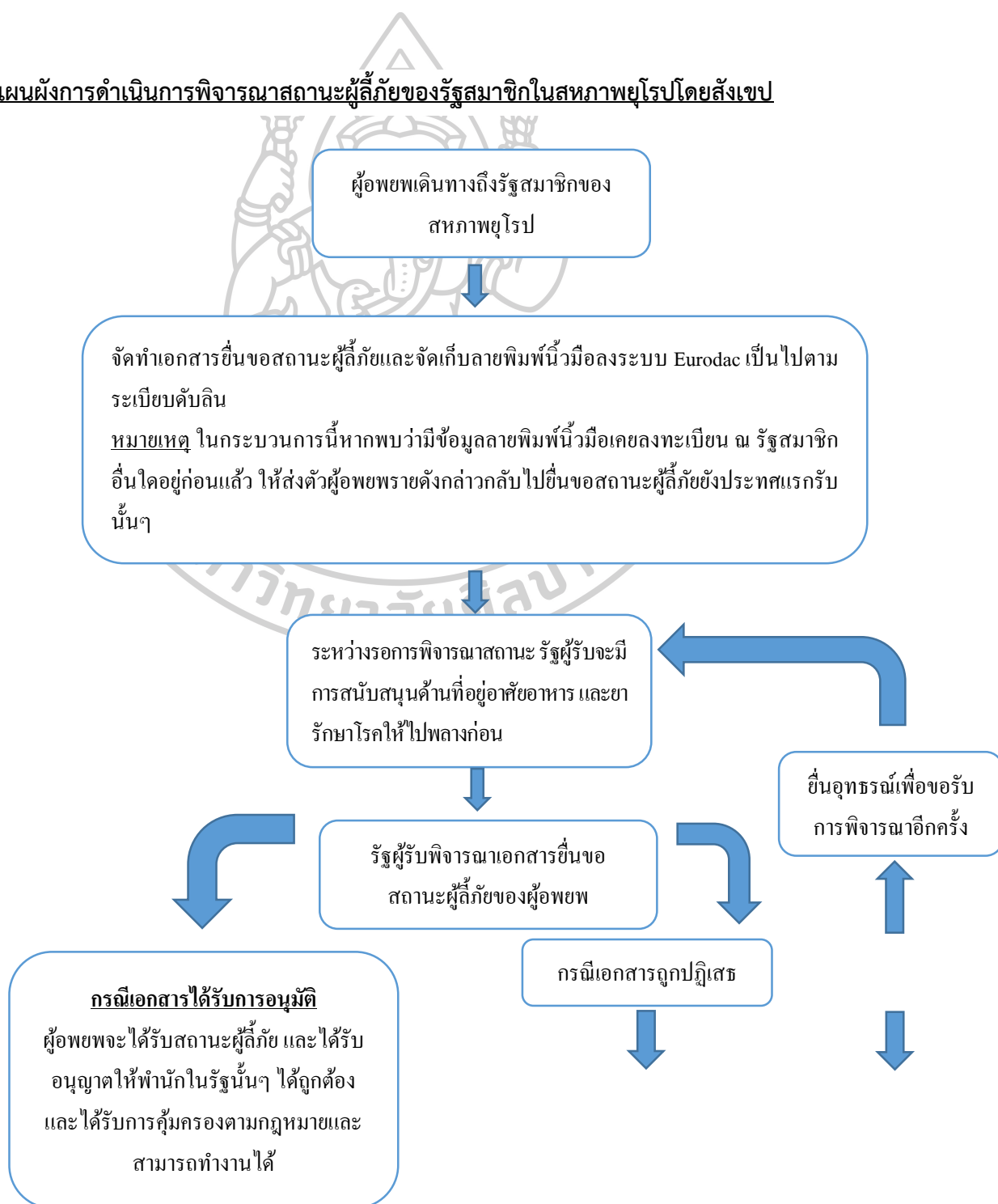
ระเบียบดับลิน ที่ 3 (Dublin III regulation) คณะกรรมาธิการยุโรปเสนอการแก้ไขระเบียบดับลิน ที่ 2 และพัฒนาเป็นระเบียบดับลิน ที่ 3 (ฉบับที่ 604/2013) และประกาศเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2013 แทนที่ระเบียบดับลิน ที่ 2 และนำไปใช้กับทุกประเทศสมาชิกยกเว้นเดนมาร์ก มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 2013 ซึ่งสาระสำคัญยังคงเป็นเช่นเดียวกับ 2 ฉบับก่อนหน้า โดยที่รัฐสมาชิกแรกจับ (รัฐต้นทาง) จะต้องมีหน้าที่เก็บลายพิมพ์นิ้วมือและรับผิดชอบการพิจารณาสถานะของบุคคลที่ยื่นขอลี้ภัย ทั้งนี้ เมื่อเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2017 ภายหลังจากหลังไหลของผู้อพยพเข้าไปในยุโรปเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 ศาลยุติธรรมยุโรปได้เน้นย้ำว่ารัฐสมาชิกทั้งหลายยังต้องยึดถือและปฏิบัติตามระเบียบดับลิน ที่ 3 เช่นเดิม แต่ได้ให้สิทธิแก่รัฐสมาชิกในการส่งตัวผู้อพยพกลับไปยังรัฐต้นทาง ในกรณีพบว่าผู้อพยพที่สแกนลายพิมพ์นิ้วมือในระบบ Eurodac และมีข้อมูลลายนิ้วมือซ้ำซ้อน

จุดมุ่งหมายและข้อท้าทายของระเบียบดับลิน (Dublin III Regulation) คือเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อพยพยื่นคำร้องขอสถานะผู้ลี้ภัยซ้ำซ้อนกันในรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปหลายรัฐ และเพื่อลดจำนวนผู้อพยพที่ต้องการเดินทางไปยังรัฐสมาชิกอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่รัฐสมาชิกแรกจับ (รัฐต้นทาง) ที่เดินทางเข้ามา โดยรัฐต้นทางมีหน้าที่ในการพิจารณาสถานะว่าจะรับรองหรือปฏิเสธการให้สถานะผู้ลี้ภัยแก่บุคคลที่ร้องขอโดยผู้ยื่นขอสถานะฯ จะไม่สามารถไปยื่นขอสถานะฯ ในเขตอำนาจรัฐอื่นได้ ซึ่งจากจุดมุ่งหมายของระเบียบดับลิน ที่ 3 นี้ มีข้อท้าทายประการสำคัญก็คือการที่มีได้ระบุพันธกรณีทางกฎหมายที่เป็นรูปธรรมต่อผู้อพยพในการยื่นขอสถานะในรัฐต้นทางที่เดินทางเข้ามาถึง โดยระเบียบดังกล่าวระบุไว้เพียงว่ารัฐสมาชิกอาจรับผิดชอบต่อการกระบวนกรยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยและแจ้งกระบวนการสื่อสารให้รัฐสมาชิกอื่นๆ ที่ดำเนินการเช่นเดียวกันทราบ และกำหนดกรอบการดำเนินงานที่สามารถกระทำได้สำหรับรัฐบาลและกระบวนการทางกฎหมายในการย้ายถิ่นฐานผู้

แสวงหาที่พักพิงระหว่างประเทศและการส่งกลับไปยังประเทศในสหภาพยุโรปแรกที่ผู้อพยพเดินทางเข้ามา ซึ่งข้อท้าทายดังกล่าวกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อกระบวนการบูรณาการยุโรปเมื่อวิกฤตผู้ลี้ภัยรอบใหม่ของยุโรปอุบัติขึ้น ในปี ค.ศ. 2015 กล่าวคือ หลักการประเทศที่พำนักต้นทาง (first country of asylum principle) ตามระเบียบดับลิน ที่ 3 ทำให้รัฐสมาชิกแนวหน้า (Frontier States) อาทิ กรีซ อิตาลี ฮังการี ฯลฯ ต้องรับภาระผู้อพยพที่ยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เห็นปัญหาว่าไม่มีการแบ่งเบาภาระ (Burden sharing) ที่เท่าเทียมในหมู่รัฐสมาชิก โดยสหภาพยุโรปได้แก้ไขปัญหาผู้อพยพในเบื้องต้นด้วยการมีความตกลงร่วมกับตุรกี (EU – Turkey agreement) ในปี ค.ศ. 2016 โดยตกลงกันในการส่งกลับผู้อพยพที่เข้ามายังสหภาพยุโรปผ่านประเทศตุรกีกลับไปยังเมืองอังการา เมืองหลวงของตุรกี ซึ่งเป็นพื้นที่พำนักชั่วคราวขนาดใหญ่ (ปัจจุบันมีผู้อพยพอาศัยในพื้นที่พำนักฯ กว่า 3 ล้านคน) และแม้ว่าข้อตกลงดังกล่าวดูเหมือนจะสามารถแก้ปัญหาผู้อพยพได้ อย่างไรก็ตามยังมีข้อกังวลมากมายเกี่ยวกับการดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าวรวมถึงวิธีการทำข้อตกลงที่อาจละเมิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัยฯ ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปและเยอรมนีภายใต้การสนับสนุนของฝรั่งเศสและอิตาลีจึงมีความคิดริเริ่มที่จะปฏิรูประเบียบดับลินและจัดทำแผนการกำหนดจำนวนผู้อพยพที่ต้องการยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยเพื่อแบ่งเบาภาระในการรับผู้ลี้ภัยระหว่างหมู่รัฐสมาชิกตามสัดส่วนที่เหมาะสม และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ให้กับ CEAS ในการรับมือวิกฤตการณ์ผู้อพยพในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเหตุดังกล่าวก็เป็นหนึ่งในปัจจัยซึ่งทำให้ สหราชอาณาจักร เลือกทำประชามติเพื่อออกจากสหภาพยุโรป (Brexit) เพราะหลักเล็งภาระการรับผู้ลี้ภัยที่อาจเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ("รายงานผลการเดินทางไปราชการเพื่อเข้าร่วมการประชุมเวทีผู้ลี้ภัยโลก," 2562)

แผนผังการดำเนินการพิจารณาสถานะผู้ลี้ภัยของรัฐสมาชิกในสหภาพยุโรปโดยสังเขป

ลักลอบอยู่ต่ออย่าง
ไม่ถูกกฎหมาย

เดินทางกลับประเทศ
ต้นทางโดยได้รับการ
สนับสนุนค่าใช้จ่าย
ในการเดินทางกลับ

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย

การอพยพเคลื่อนย้ายบุคคลระหว่างประเทศ เป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายไม่สามารถวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งได้โดยลำพัง โดยสามารถกำหนดกรอบในการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

5.1 ทฤษฎีและแนวคิดดั้งเดิมแบบสมัยใหม่ (Neoclassical) การเคลื่อนย้ายของบุคคลมีลักษณะเป็นปัจเจกมีการพึ่งพากับตลาดแรงงานและระบบเศรษฐกิจ โดยสาเหตุของการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศนี้จะมาจากการได้รับอัตราค่าจ้างที่ต่ำจึงโยกย้ายไปสู่ประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง มีอัตราค่าจ้างที่สูงกว่ามีระบบการชดเชยที่ดีกว่า

5.2 ทฤษฎีเศรษฐกิจใหม่ (New Economic) การเคลื่อนย้ายของบุคคลมีลักษณะเป็นลักษณะของสังคม โดยเฉพาะสังคมครอบครัวมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้บุคคลในครอบครัวไปทำงานยังต่างประเทศ เพื่อนำรายได้จากต่างประเทศมาเลี้ยงดูจุนเจือครอบครัว

5.3 ระบบการเคลื่อนย้ายและเครือข่าย (Migration Systems and Network) ทฤษฎีนี้มุ่งไปที่การเชื่อมโยงบุคคลต้นทางไปยังปลายทางการโยกย้ายเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีมาอย่างยาวนาน มีการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างกันจนกลายเป็นวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดระบบการโยกย้าย มีการแลกเปลี่ยนบุคคลระหว่างประเทศจนเกิดเป็นเครือข่าย และเกิดวงจรของกลุ่มคนผู้พลัดถิ่นซึ่งมีพื้นฐานมาจากการย้ายถิ่นด้านแรงงาน การเคลื่อนย้ายของบุคคลเกิดจากความไว้วางใจ และหากการพลัดถิ่นขยายตัวไปมากเท่าใด ก็จะดึงดูดให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายไปที่นั่นเพิ่มมากขึ้น

5.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน (Institutional) ทฤษฎีนี้ระบุว่า องค์กรและการพัฒนาระบบการเคลื่อนย้ายบุคคลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้การอพยพโยกย้าย โดยการโยกย้ายระหว่างประเทศมีข้อจำกัดด้านวีซ่ารวมถึงช่องทางด้านกฎหมายต่าง ๆ มีการกำเนิดขึ้นขององค์กรหรือหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการนำคนเข้าเมืองเพื่อท่องเที่ยว เพื่อทำงาน และมากกว่านั้นยังเพิ่มจำนวนการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายอีกด้วย

5.5 Dual or Segmented Labor Market ทฤษฎีนี้อธิบายถึงความต้องการแรงงานของประเทศกำลังพัฒนาระบบเศรษฐกิจ โดยคนในพื้นที่ที่ไม่สนใจทำงานด้านใช้แรงงาน ส่งผลให้ประเทศต้องรับแรงงานจากต่างประเทศมาใช้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

5.6 ระบบโลก (World System) ทฤษฎีนี้เน้นการย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังกลุ่มทุนนิยมหลัก โดยผู้ย้ายถิ่นได้ไหลจากรอบนอกเข้าไปสู่แกนกลางของระบบทุนนิยม ส่งผลให้เยาวชนในเขตเมืองมีการว่างงานสูงและอพยพไปสู่ประเทศเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ามากขึ้น

5.7 Mobility Transition เดิมการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจะเป็นจากชนบทเข้าสู่เมือง ในประเทศที่มีการพัฒนา สำหรับประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจพัฒนาขั้นสูง การเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทสู่เมืองจะลดน้อยลง ในขณะที่การเคลื่อนย้ายจากเมืองสู่เมืองมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อระบบเศรษฐกิจมีการพัฒนาสูงขึ้นก็จะดึงดูดแรงงานที่ไม่มีความสามารถจากประเทศที่มีการพัฒนาน้อยกว่า

นอกจากนี้ในสหภาพยุโรป ได้มีการกำหนดหลักการในการเคลื่อนย้ายประชากรของรัฐสมาชิก ดังนี้

1) หลักการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของประชากร นับแต่ปี ค.ศ. 1985 กลุ่มรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป 5 รัฐ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และลักเซมเบิร์ก ได้ร่วมลงนามข้อตกลง Schengen เพื่อก่อตั้งชายแดนร่วมกันด้วยการมีเขตแดนที่ไม่มีการตั้งจุดตรวจ ณ เขตชายแดนรัฐสมาชิก เพื่อให้บุคคลมีสิทธิที่จะเดินทางได้อย่างเสรีภายในบริเวณข้อตกลง Schengen แต่ต่อมาได้มีรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป และรัฐยุโรปอื่นเข้าร่วมในข้อตกลงดังกล่าว และได้มีความร่วมมือในด้านอื่นนอกเหนือจากการมี VISA ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านการอพยพพลัดภัย ความร่วมมือด้านตำรวจและศาล เป็นต้น จึงมีการย้ายกรอบงานและมาตรการส่วนใหญ่ของข้อตกลง Schengen มาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรป (รายละเอียดปรากฏในสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม) ซึ่งข้อตกลง Schengen ครอบคลุมสาระสำคัญ 5 ประการ คือ

(1) การควบคุมดูแลชายแดนร่วมกันและยกเลิกจุดตรวจชายแดนระหว่างรัฐสมาชิก
 (2) การมี VISA ร่วมกัน เฉพาะ VISA ท่องเที่ยวไม่เกิน 3 เดือน (Schengen Visa)
 (3) การมีนโยบายด้านผู้อพยพย้ายถิ่นและผู้ลี้ภัยร่วมกัน
 (4) ความร่วมมือด้านตำรวจและตุลาการ เช่น ตำรวจของรัฐสมาชิกมีสิทธิที่จะตรวจตราและจับกุมผู้ต้องสงสัยในรัฐสมาชิกอื่นได้

(5) การมีระบบฐานข้อมูลร่วมกัน (Schengen Information System – SIS)

2) แนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายบุคคล โดยเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายบุคคล เป็น 1 ใน 4 ของหลักเสรีภาพในการมีตลาดภายในร่วมกันของสหภาพยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดปัญหาอุปสรรคในการมีตลาดภายในร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันอย่างเต็มที่ เกิดประสิทธิภาพ

ในการทำงานและการจ้างงาน เช่น หากรัฐสมาชิกใดมีความต้องการด้านแรงงาน ก็จะมีพลเมืองจากรัฐสมาชิกอื่นเข้ามาทำงาน ไม่เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน และว่างงาน ซึ่งหลักเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายบุคคลนี้ถูกระบุไว้ใน Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) Art. 45 TFEU ได้แก่ คนทำงานมีสิทธิเดินทางในกลุ่มรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปได้โดยเสรีและปลอดภัย และมีสิทธิที่จะอยู่อาศัยในรัฐที่ตนไปทำงานได้อย่างเสรี และรัฐสมาชิกไม่อาจเลือกปฏิบัติต่อคนทำงานของรัฐสมาชิกอื่นที่เดินทางเข้ามาทำงานในรัฐตนให้แตกต่างจากคนทำงานที่เป็นพลเมืองของรัฐตน ทั้งการจ้างงาน การจ่ายค่าตอบแทน และเงื่อนไขอื่นของการทำงานและการจ้างงาน ทั้งนี้สิทธิของคนทำงาน อาจถูกรัฐสมาชิกวางข้อจำกัดสิทธิได้ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

(ก) บุคคลนั้นมีความเสี่ยงที่จะคุกคามรัฐสมาชิก ทั้งด้านนโยบายสาธารณะ ความปลอดภัยของสังคม หรือการสาธารณสุข

(ข) รัฐสมาชิกมีสิทธิวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจ้างงาน หรือกฎหมายแรงงานและบังคับใช้กับคนทำงานจากรัฐสมาชิกอื่นได้ หากเป็นการปฏิบัติเช่นเดียวกับพลเมืองของรัฐตน

(ค) หลักการนี้ไม่ใช้กับการจ้างงานภาครัฐ และต้องพิจารณาอย่างเคร่งครัด เช่น งานที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์ต่อประเทศ งานใช้อาวุธอย่างทหาร ตำรวจ ซึ่งไม่อาจจ้างคนจากรัฐอื่นได้("ระเบียบดับลิน," 2019)

ในการนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นฐานของบุคคลผู้ไร้สถานะทางกฎหมายในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบทวีปยุโรปซึ่งประสบปัญหาการย้ายถิ่นฐานของผู้คนเนื่องจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นฐานของบุคคลและการพิสูจน์สถานะของบุคคลผู้ไร้สถานะทางกฎหมายในประเทศไทย ดังนี้

ประเทศตุรกี จากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐ South Caucasian ได้แยกตัวออกมาปกครองตนเองโดยอิสระ โดยแบ่งแยกออกเป็นหลายประเทศ เช่น จอร์เจีย ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1991 อาเซอร์ไบจาน ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1991 และอาเมเนีย ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1991 และในปัจจุบันมีสาธารณรัฐที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกในการแยกออกมาปกครองตนเองโดยอิสระ ได้แก่ สาธารณรัฐ North Caucasus และ Abkhazia โดยสองรัฐนี้ประสบปัญหาด้านประชากร เนื่องจากมีภาวะสงครามจึงทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นไปยังประเทศตุรกี จำนวนประมาณหลายล้านคน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม มีการใช้ภาษาประจำชาติ แต่วัฒนธรรมเหล่านี้มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ส่งผลมาจากการควบรวมนวัตกรรม เช่น การแต่งงานกับคนพื้นถิ่น และอัตราการขยายตัวของเมืองสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในบรรดากลุ่มเยาวชนพลัดถิ่นเหล่านี้กลับมีแนวโน้มในการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขาเพิ่มมาก

ขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสถานการณ์ประชาธิปไตยในประเทศตุรกี ที่มีแนวโน้มดีขึ้นระหว่างกระบวนการรวมสหภาพยุโรป รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศบ้านเกิดของพวกเขา

ชาว North Caucasus และ Abkhazia ได้รวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นสมาคม ตั้งอยู่ในเมืองอิสตันบูล และเมืองอื่น ๆ ในตุรกี โดยผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นนายพลฝั่งทหารและปัญญาชนผู้นำของทั้งสองประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสมาคมเพื่อแสดงออกถึงความเป็นอิสระของมาตุภูมิ จนกระทั่งได้มี Lausanne Treaty ในปี ค.ศ. 1923 สมาคมต่าง ๆ ได้ถูกปิดตัวลงเนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศตุรกี โดยมีเฉพาะผู้ที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมเท่านั้นที่ได้รับสิทธิรับรองการเป็นชนกลุ่มน้อยในตุรกี ได้รับอนุญาตให้เปิดโรงเรียนโดยใช้ภาษาถิ่นของตนเอง และสามารถจัดตั้งองค์กรหรือมูลนิธิได้ ส่งผลให้ไม่มีสมาคมของชาว North Caucasus และ Abkhazia ภายใต้ระบบพรรคเดี่ยวของตุรกี ในช่วงปี ค.ศ. 1923-1946 หลังจากนั้นได้เริ่มก่อตั้งสมาคมขึ้นอีกครั้งโดยไม่ระบุชาติพันธุ์ในชื่อของสมาคม ในชื่อว่า “Hand of Friendship Assistance Association” ตั้งขึ้นในเมืองอิสตันบูล ในปี ค.ศ. 1946 จากนั้นได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “The Caucasus Culture Association” ในปี ค.ศ. 1952 ต่อมาในปี ค.ศ. 1961 สถานการณ์ด้านประชาธิปไตยของประเทศตุรกีดีขึ้น ได้มีการก่อตั้งสมาคม The Caucasus Abkhazia Culture Association ขึ้นในปี ค.ศ. 1967 โดยสมาชิกของ The Caucasus Culture Association และในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 70-80 สถานการณ์ประชาธิปไตยของตุรกีมีความตื่นตัวสูง ส่งผลให้ชาว North Caucasus และ Abkhazia ผู้พลัดถิ่นได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมาตุภูมิมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนกระบวนการร่วมมือกับกลุ่มประเทศยุโรปในตุรกี ประกอบกับสถานการณ์ด้านประชาธิปไตยในประเทศ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบประมวลกฎหมายแพ่ง เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยยินยอมให้สมาคมของชาว North Caucasus และ Abkhazia สามารถรวมตัวกันเป็นสหพันธ์ในปี ค.ศ. 2001 ปัจจุบันได้มีสหพันธ์ North Caucasus และ Abkhazia จำนวน 2 แห่งในตุรกีและอีกแห่งในยุโรป ได้แก่ The Federation of the Caucasian Associations และ Federation of the United Caucasus Associations (*The EU's four freedoms: Free movement of people, 2547*)

ประเทศเยอรมนี ชาวตุรกีเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนี ภายใต้ความตกลงสองฝ่ายด้านแรงงาน เมื่อปี ค.ศ. 1961 จนถึงปัจจุบันมีชาวตุรกีอาศัยอยู่แถบชายขอบของเยอรมนีมากกว่า 2.1 ล้านคน และมีบางส่วนอาศัยอยู่ในฐานะพลเมืองชาวเยอรมัน นอกจากนี้ชาวตุรกีในเยอรมันยังเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อแสดงออกถึงค่านิยม อัตลักษณ์ ของชาวตุรกี ตลอดจนมีย่านการค้าและศิลปวัฒนธรรมของชาวตุรกีแทรกซึมอยู่ในพื้นที่ของประเทศเยอรมนีอีกด้วย

ความเป็นพลเมือง หมายถึง การเป็นสมาชิกของหน่วยงานทางการเมือง ความเชื่อมโยงของปัจเจกบุคคลกับ รัฐ-ชาติ เป็นเครื่องมือของสถาบันในการแยกบุคคลหรือนับรวมบุคคลจากชุมชนใน

ชาติ มีการกำหนดเกณฑ์การเป็นสมาชิกไว้ตามกฎหมาย หรือกฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติ โดยหลักทั่วไปของความเป็นพลเมือง คือ ความเป็นคนของชาติโดยผ่านจากชาติกำเนิด แต่สำหรับกลุ่มคนที่อพยพเข้าเมืองเหล่านี้จะมีความเป็นพลเมืองของรัฐได้ต่อเมื่อมีการแปลงสัญชาติ โดยการได้มาซึ่งสัญชาติในกรณีนี้จำเป็นต้องมีการพิจารณาเป็นรายกรณีไป สำหรับกลุ่มประเทศในยุโรป จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานการอยู่อาศัยขั้นต่ำ ตลอดจนหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวอยู่ด้วยกันกับคนในชาติ เช่น การมีอาชีพเป็นหลักแหล่ง มีความมั่นคง มีความสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ มีความสามารถในการใช้ภาษาของประเทศที่จะขอแปลงสัญชาติ และมีความคุ้นเคยหรือกลมกลืนได้กับวัฒนธรรมของคนในชาติ และมีความเต็มใจที่จะสละสัญชาติเดิม การเป็นพลเมืองของรัฐนั้นก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อรัฐ โดย Marshall ได้จำแนกสิทธิของความเป็นพลเมืองไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1) การมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกตามที่กฎหมายกำหนด 2) การมีสิทธิในการเข้าร่วมโครงการสวัสดิการของรัฐ เช่น การได้รับการศึกษา การได้รับการดูแลด้านสุขภาพ เงินยังชีพ ตลอดจนสวัสดิการด้านการว่างงานและการเกษียณอายุ เป็นต้น 3) การมีสิทธิทางการเมือง เช่น การมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการลงรับสมัครเลือกตั้ง เป็นต้น ทั้งนี้ประเทศในกลุ่ม EU ให้การรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองทางนิตินัยกับผู้อพยพ คือ การได้รับสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมาย เยาวชนสามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนของรัฐ และสวัสดิการต่าง ๆ แต่จะไม่ได้รับสิทธิทางการเมือง

การให้สิทธิผู้อพยพในฐานะพลเมืองทางนิตินัยของเยอรมัน ได้รับการต่อต้านจากพรรคการเมืองในเยอรมัน โดยมีข้อเสนอให้ลูกหลานของผู้อพยพไม่ได้รับสิทธิในการเป็นพลเมือง เช่นเดียวกับบิดามารดา แต่ได้มีกลุ่ม NGO คัดค้าน จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2000 ได้มีการออกกฎหมายให้เด็กที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่อาศัยอยู่ในประเทศเยอรมนีอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 8 ปี ได้สัญชาติเยอรมันโดยอัตโนมัติ และเด็กที่ได้รับสัญชาติเหล่านี้จะถือสองสัญชาติไปจนอายุ 23 ปี จากนั้นจะมีสิทธิเลือกว่าจะถือสัญชาติเยอรมันหรือสัญชาติเดิมของบิดาหรือมารดาของตน (*The North Caucasian and Abkhaz Diasporas; Their Lobbying Activities in Turkey*, 2008)

ประเทศฟินแลนด์ ผู้อพยพเข้าสู่ประเทศฟินแลนด์นั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของ UNHCR รวมถึงการอพยพโดยเหตุผลทางครอบครัว การอพยพด้านแรงงาน เป็นต้น จากข้อมูลวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2007 พบว่าผู้อพยพส่วนใหญ่มาจากประเทศรัสเซีย ประมาณ 26,000 คน จากเอสโตเนีย ประมาณ 20,000 คน จากสวีเดน ประมาณ 8,400 คน และจากโซมาเลีย ประมาณ 4,800 คน

การควบคุมดูแลคนเข้าเมือง ประเทศฟินแลนด์ใช้กฎหมาย Nationality Act 2003 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 2003 โดยกำหนดให้ชาวต่างชาติสามารถแปลงสัญชาติมาใช้สัญชาติฟินแลนด์ได้เมื่ออาศัยอยู่ในฟินแลนด์มาอย่างต่อเนื่องและไม่ถูกขัดขวางเป็นเวลา 6 ปี โดย

บุคคลดังกล่าวต้องไม่เคยกระทำความผิดตามกฎหมายของฟินแลนด์และมีการชำระภาษีอย่างต่อเนื่องตามที่กฎหมายกำหนด และต้องมีความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาฟินแลนด์ และภาษาสวีเดนได้เป็นอย่างดี จากสถิติข้อมูล ณ ปี ค.ศ. 2008 พบว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 มีชาวต่างชาติได้รับสัญชาติฟินแลนด์แล้วจำนวน 4,824 คน ประเทศฟินแลนด์ยอมรับการถือสองสัญชาติ ดังนั้น ชาวต่างชาติที่ขอแปลงสัญชาติไม่จำเป็นต้องสละสัญชาติเดิมของตน หลักเกณฑ์การได้สัญชาติของบุตรชาวต่างชาติ กำหนดว่า หากบุตรเกิดจากบิดาหรือมารดาที่เป็นคนฟินแลนด์บุตรจะได้รับสัญชาติฟินแลนด์ โดยไม่ต้องพิจารณาสถานที่เกิด โดยจะต้องเป็นกรณีที่บุตรนั้นไม่สามารถได้รับสิทธิจากสัญชาติใดเลย เมื่อบุคคลได้สัญชาติฟินแลนด์หากไปอยู่ต่างประเทศและไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศฟินแลนด์ บุคคลนั้นจะเสียสัญชาติฟินแลนด์เมื่ออายุครบ 22 ปี ในส่วนของสิทธิของความเป็นพลเมืองฟินแลนด์นั้น ก่อนข้างจะเปิดกว้างสำหรับบุคคลที่อาศัยอยู่ในฟินแลนด์เป็นการถาวรโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ บุคคลเหล่านี้จะได้รับสวัสดิการจากรัฐ เช่น สวัสดิการด้านสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งในระดับท้องถิ่นชาวต่างชาติที่มีที่อยู่อาศัยถาวรในฟินแลนด์จะได้รับสิทธิทางด้านสังคมเช่นเดียวกับพลเมืองชาวฟินแลนด์ แต่เมื่อเข้าสู่ระดับรัฐจะมีความแตกต่างระหว่างพลเมืองฟินแลนด์และชาวต่างชาติ ดังนี้ พลเมืองฟินแลนด์มีสิทธิและภาระผู้พันในการบริหารรัฐ ไม่ถูกกีดกันการเข้าประเทศและได้รับความคุ้มครองไม่ถูกเนรเทศออกจากประเทศหากไม่มีความยินยอม มีความรับผิดชอบในการรับใช้ประเทศด้วยการเกณฑ์ทหารเมื่ออายุเกิน 18 ปี มีสิทธิเลือกตั้ง (ชาวต่างชาติเมื่ออาศัยอยู่ถาวรในประเทศเป็นเวลา 2 ปี มีสิทธิเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นได้) ("BEYOND NATIONAL CITIZENSHIP: TURKISH IMMIGRANTS AND THE (RE)CONSTRUCTION OF CITIZENSHIP IN GERMANY," 2003)

ประเทศอังกฤษ ผู้ยื่นขอแปลงสัญชาติในประเทศอังกฤษ มี 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ชาวอินเดีย ชาวปากีสถานและชาว ฟิลิปปินส์ ส่วนใหญ่แล้วมีการแปลงสัญชาติโดยความจำเป็นทางครอบครัว (Family Reunification) และการประกอบอาชีพ (Work permit) การยื่นแปลงสัญชาติในประเทศอังกฤษ ถือตาม The Nationality, Immigration and Asylum Act 2002 โดยต้องมีความรู้ทางภาษาอย่างเพียงพอ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ (English) เวลช์ (Welsh) หรือภาษาเกลิคสก็อตซ์ (Scottish Gaelic) มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับชีวิตในสหราชอาณาจักร ซึ่งความรู้ทางภาษาและความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตต้องได้รับการทดสอบจากภาครัฐ โดยมีการทดสอบ Citizenship Test ซึ่งผู้สมัครต้องผ่านการทดสอบภาษาอังกฤษ English for Speakers of Other Languages (ESOL) ในระดับ 3 ขึ้นไป โดยผู้ยื่นคำขอแปลงสัญชาติต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) มีอายุ 18 ปีขึ้นไป นับแต่วันยื่นคำขอ
- 2) มีการสมรสหรือเป็นหุ้นส่วนกับพลเมืองอังกฤษในวันที่ยื่นคำขอ
- 3) มีจิตใจดีและเข้าใจขั้นตอนการดำเนินการ

- 4) สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ เวลช์ หรือเกลิคส์ก็อตซ์ ได้ในระดับที่ยอมรับได้ และผ่านการทดสอบ Life in the UK หรือผ่านความก้าวหน้า ESOL พร้อมหลักสูตรการเป็นพลเมือง
- 5) มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับชีวิตในสหราชอาณาจักร
- 6) มีบุคลิกและคุณลักษณะที่ดี

ในด้านการอยู่อาศัยจะต้องมีถิ่นที่อยู่ที่มีมั่นคงถาวรในสหราชอาณาจักรขั้นต่ำ 3 ปี ก่อนที่จะยื่นคำขอแปลงสัญชาติ นอกจากนี้ต้องไม่ไปอาศัยอยู่ต่างประเทศเกินกว่า 270 วัน ภายในเวลา 3 ปี ที่ยื่นคำขอ หรือมากกว่า 90 วัน ภายในรอบปีที่ผ่านมา และต้องไม่เป็นผู้ละเมิดกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าเมือง ภายในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา โดยคุณสมบัติเหล่านี้ให้ใช้กับบุคคลผู้ยื่นคำขอที่ไม่ได้เป็นคู่สมรสหรือเป็นหุ้นส่วนกับพลเมืองชาวอังกฤษด้วย แต่ให้เพิ่มหลักเกณฑ์ด้านถิ่นที่อยู่ โดยต้องมีถิ่นที่อยู่ที่มีมั่นคงถาวรในสหราชอาณาจักร เป็นเวลา 5 ปี ("Citizenship and immigration in Finland : The Nationality Act 2003 in context," 2008)

ประเทศสวีเดน กลุ่มผู้อพยพเข้าสู่ประเทศสวีเดนเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในช่วงปี ค.ศ. 1940 เป็นต้นมา โดยเป็นลักษณะการอพยพเข้ามาหางานทำในประเทศสวีเดน และส่วนใหญ่เป็นชาวเยอรมัน จากนั้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ประเทศสวีเดนมีอัตราการจ้างงานแรงงานต่างชาติที่ต่ำลง โดยมุ่งใช้แรงงานในประเทศ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมแก่กลุ่มคนผู้อพยพมาใช้แรงงาน

การได้สัญชาติในประเทศสวีเดน ไม่ได้ถือหลักการเกิดเป็นสำคัญ โดยบุคคลที่เกิดในสวีเดนในกรณีที่บิดามารดาไม่ได้เป็นพลเมืองชาวสวีเดนจะไม่ได้รับสัญชาติสวีเดนโดยอัตโนมัติ แต่สามารถแปลงสัญชาติได้เมื่ออายุ 5 ปี สำหรับผู้ลี้ภัยจะแปลงสัญชาติได้ต้องมีถิ่นที่อยู่ถาวรในสวีเดนมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี กรณีกลุ่มคนชาวเยอรมันสามารถขอแปลงสัญชาติได้เมื่อมีถิ่นที่อยู่ถาวรในสวีเดนมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี นอกจากนี้ผู้ยื่นคำขอต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี และไม่เคยมียุทธศาสตร์กระทำ ความผิดอาญาภายในประเทศ และมีความสามารถทางภาษาพื้นถิ่น สำหรับพลเมืองชาวเยอรมันสามารถแปลงสัญชาติโดยผลของกฎหมายได้เช่นกัน โดยมีหลักเกณฑ์คือ อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีถิ่นที่อยู่ในสวีเดนไม่ต่ำกว่า 5 ปี และไม่เคยมียุทธศาสตร์กระทำในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นอกจากนี้สวีเดนยังยอมรับการถือสองสัญชาติโดยผู้ขอแปลงสัญชาติไม่จำเป็นต้องสละสัญชาติเดิมที่มีอยู่ (*Citizenship and Integration in the UK, 2012*)

คนพลัดถิ่น (Diaspora) มนุษย์ถือเป็นสัตว์สังคม การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนไปอยู่ที่ไหน ไกลหรือใกล้ และย้ายไป ในฐานะใด ๆ ก็ตาม มนุษย์ล้วนต้องแสวงหาหมู่ คบค้าสมาคมกัน จะขยาย “วงจรทางสังคม” ของตัวเอง ออกไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะวงจรของสังคมนั้นจะคับแคบ หรือกว้างขวางมีระดับ ตลอดทั้งเป็นระบบหรือไม่ก็ตาม ถือได้ว่า การแสวงหาหมู่เหล่าและการขยายวงจรของการคบค้าสมาคมเป็นธรรมชาติของการวิวัฒนาการสังคมของ มนุษย์ไม่ว่าในระดับใด ๆ และเป็น

ความจำเป็นของมนุษย์ ทุกรูปทุกนาม ไม่ว่าจะเป็ชาติ-ภาษา-ศาสนา-วัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม โดยทาง
 รูปธรรมแล้วการย้าย ถิ่นฐานก็คือการเคลื่อนย้ายทางเรื่อร่างของคนๆ นั้นจาก ที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง
 ในขณะที่เดียวกันโดยทางนามธรรมก็ คือคนๆ นั้นยังมีชาติ-ภาษา-ศาสนา-วัฒนธรรมติดตัวเอง ตามไป
 ด้วย ซึ่งในโลกสมัยใหม่การเคลื่อนย้ายของคนพลัดถิ่นไม่มีที่ท่าจะลดจำนวนลง ถือเป็นปรากฏการณ์
 ของรัฐ-ชาติ (nation-state) ในยุคทุนนิยมเสรี และกลายเป็นปรากฏการณ์ ลัทธิหลังอาณานิคม
 “postcolonialism” ยกตัวอย่างกรณี Black Britain จากประวัติศาสตร์ของชาวยิว ความ
 เคลื่อนไหวหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเฉพาะกลุ่มรวมถึงความแตกต่างทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม ซึ่ง
 แน่แน่นอนว่าในทางปฏิบัติ ไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้แยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน โดย
 ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ และอื่นที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ต่างมีความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น แต่
 ก็มักมีการเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปยังอีกสภาพหนึ่งและมีลักษณะทับซ้อนอย่างที่แพร่หลายในขณะนี้

การกล่าวถึงคนพลัดถิ่นที่รวมตัวกันเป็นสมาคมหรือชุมชน โดยหยิบยกแง่ของชนชาติยิว กรีก
 และอเมริกัน ขึ้นมาศึกษาอย่างที่แพร่กระจายในปัจจุบัน เป็นการให้ความหมายในแง่ของกลุ่มคำ
 มากมายกว่าแค่คำว่าดินแดนหรือเขตในการปกครอง ซึ่งสิ่งนี้รวมถึงคำอื่นที่มีลักษณะในข่ายของคำว่า
 ผู้อพยพเข้าประเทศ ผู้ที่ถูกขับออกนอกประเทศ ผู้ลี้ภัย ผู้เข้ามาทำงานและชนกลุ่มน้อย ซึ่งสิ่งนี้เป็น
 การให้ความหมายในแง่ของการแบ่งอาณาเขตและความไม่ลงรอย ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่มีความ
 ใกล้ชิดกันทางประวัติศาสตร์ งานศึกษาประชาคมคนพลัดถิ่นชาวเม็กซิกัน ที่ชื่อ Aguilillan ในเมือง
 Redwood ใน California ที่มีการเคลื่อนย้ายระหว่างประชากรอย่างชัดเจน แต่ยังมีความสัมพันธ์
 กันเช่นทุกวันนี้ โดยพบว่าจำนวนมากเป็นญาติพี่น้องและเพื่อน ที่แม้ดูเหมือนว่าจะอยู่ห่างกันออกไป
 ถึง 100 หรือ 1,000 ไมล์ แต่ก็ยังใกล้ชิดกัน และความเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างมีนัยสำคัญ คือพวกเขา
 สามารถจะทำให้สิ่งเหล่านี้ขยายวงกว้าง หรือยืดช่องว่างความสัมพันธ์ได้และยังไปกระตุ้น สร้าง
 ผลกระทบที่เชื่อมโยงจากพวกเขาสู่ผู้ที่อยู่ในละแวกเดียวกันได้ และมีความสัมพันธ์ผ่านการหมุนเวียน
 อย่างต่อเนื่องของประชากร ทั้งในเรื่องเงิน และข้อมูลข่าวสาร เรียกได้ว่าเป็น “วงจรของการอพยพ
 ย้ายถิ่นข้ามชาติ” ซึ่ง Rouse เรียกพวกเขาว่า เป็นตัวอย่างของการอธิบายชนิดของความซับซ้อน
 ทางวัฒนธรรมข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันของมนุษยวิทยา รวมทั้งความหลากหลายการศึกษา ความ
 เป็นสากลของวัฒนธรรม Rouse เรียกสิ่งนี้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ หรือความเปลี่ยนแปลงของการข้าม
 ชาติ ผ่านทางสิ่งที่มันแฝงความหมายอย่างชัดเจนที่เต็มไปด้วยพลัง diasporic มิมีติของวิถีปฏิบัติและ
 วัฒนธรรมของการเคลื่อนที่เป็นลักษณะเฉพาะ โดยจะอยู่ในรูปของการพักอาศัยในที่ใดที่หนึ่งใน
 ระยะเวลาที่ยาวนาน หรืออยู่อย่างลักษณะผู้อพยพเช่นในเมือง Redwood และเป็นการอยู่อาศัย
 ตามชายขอบ แต่ยังมี การเชื่อมต่อ สื่อสารที่หลากหลายกับประชากรที่กระจายอยู่ทั่วไป และเป็น
 ระบบ โดยเกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ในพื้นที่ชุมชนที่มีความหลากหลายของคนพลัดถิ่น
 วัฒนธรรมไม่จำเป็นที่จะนิยามจะถูกจำกัดความอยู่ภายใต้ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ เท่านั้นแต่เกี่ยวข้องกับ

ถึงประวัติศาสตร์ด้วย (Geopolitical) ครั้งหนึ่งมีการแยกออกมาจากมาตุภูมิอย่างมหาศาลทั้งการเดินทางข้ามโพ้นทะเล รวมทั้งการเคลื่อนย้ายข้ามสิ่งขวางกั้นหรืออุปสรรคทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในโลกสมัยใหม่ที่มีเทคโนโลยีของการเดินทาง การติดต่อสื่อสาร และการอพยพแรงงานเข้าสู่ภาคตลาดแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนที่มีทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก

William Safran ได้สร้างตัวแบบและการนิยามความหมายของ “diasporas” ว่าหมายถึงชนกลุ่มน้อยที่ถูกขับออกจากดินแดน และกลายเป็นผู้อพยพ (expatriate minority communities) ที่มีลักษณะร่วม 6 ประการ ได้แก่ 1) ถูกขับออกจากศูนย์กลางท้องถิ่นดั้งเดิมไปอยู่ในต่างแดน ตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป หรือไปสู่พื้นที่ส่วนปลาย หรือส่วนรอบนอก 2) ยังคงรักษาความทรงจำร่วม และตำนานที่เกี่ยวข้องกับมาตุภูมิดั้งเดิม 3) ไม่ได้รับการยอมรับโดยสมบูรณ์จากสังคมในประเทศที่อยู่อาศัย จึงรู้สึกแปลกแยก โดดเดี่ยว 4) ถือว่ามาตุภูมิคือบ้านที่แท้จริง และเป็นสถานที่ที่ต้องกลับไปในเวลาที่เหมาะสม 5) มีพันธะสัญญาที่จะต้องรักษา พื้นฟูมาตุภูมิของตนเอง และ 6) มีสายสัมพันธ์กับมาตุภูมิทั้งโดยส่วนตัวหรือโดยฐานะตำแหน่ง สายสัมพันธ์ดังกล่าวคือสิ่งสำคัญ เพราะเป็นที่มาของสำนึกความเป็นเชื้อชาติและความเป็นหนึ่งเดียวของเชื้อชาติ

ซึ่งการให้นิยามของ Safran ค่อนข้างแคบ เพราะผูกโยง diasporas ไว้กับการถูกขับหรือบังคับให้ออกจากมาตุภูมิแต่แท้จริงแล้วประวัติศาสตร์ของยิว ดูเหมือนจะหาไม่ได้จากกฎเกณฑ์ 3 ข้อสุดท้ายจากงานของ Safran ไม่ว่าสังคมของชาวยิวใน ค.ศ. ที่ 11-13 ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน และมหาสมุทรอินเดีย ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ปรากฏลักษณะของวัฒนธรรมข้ามชาติ ซึ่งรวมทั้งในโลกตะวันออก สิ่งสำคัญเกิดขึ้นผ่านความเกี่ยวพันจากกลุ่มคนร่อนเร่จากมาตุภูมิ (Goitein 1997-93) จากสังคมที่ขยายตัวอย่างไม่มีแบบแผน โลกมีการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เส้นทางการค้า และการเดินทางโคจร และที่สำคัญคือผ่านความจงรักภักดีต่อศูนย์กลางทางศาสนาของ diasporas (ในกรุงบาบิโลน ปาเลสไตน์และอียิปต์) และ (ซึ่งบางเวลาโดยผ่านทางศาสนาและชาติพันธุ์เป็นการสร้างความผูกพันได้อย่างมีพลังมาก) ลักษณะของ Goitein ในยุคกลางมีการตั้งข้อสมมติฐานบนคำจำกัดความที่ว่า ศูนย์กลางของ Jewish diasporas ในพื้นที่หนึ่งระหว่าง Sephardim หลัง ค.ศ. 1942 จากนั้นมุ่งไปที่เมืองหนึ่งในสเปน ซึ่งเรียกกันว่า Holy land หรือดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์

Pul Gilroy กล่าวถึงความหลากหลายและศูนย์กลางของเครือข่ายคนพลัดถิ่นในยุคกลางชาวยิว ในแถบเมดิเตอร์เรเนียน ที่อยู่ใกล้กับ Black Atlantic พื้นฐานของโครงข่ายสองสิ่งนี้จะแตกต่างไปจากรูปแบบการค้าทั่วไป เป็นการค้าที่มีลักษณะพึ่งพาตัวเอง เพื่อการยังชีพและการ

เชื่อมโยงระหว่างสองสิ่งที่มีลักษณะกระจัดกระจาย แต่ประชาชนมีลักษณะเดียวกัน ศูนย์กลางของรูปแบบคนพลัดถิ่นจากโลกตะวันออก มีความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมมาเป็นข้อมูล และหลักการรณประโยชน์สูงสุดของคนส่วนใหญ่ (teleology) โดยย้อนกลับไปถึงวิถีวัฒนธรรมของแอฟริกันและอเมริกัน ในแถบทะเลแคริบเบียน และบริติช ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนที่ การย้ายถิ่นฐานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกับ diasporas เช่นเดียวกับ diasporic ในเอเชียใต้

ขณะที่ Safran พุ่งความสนใจไปที่การให้คำจำกัดความของคนพลัดถิ่นว่าอะไรคือช่วงระยะของเหตุการณ์ที่ครอบคลุม ทั้งในแง่ของช่วงเวลา ที่ได้เป็นจุดเริ่มต้น โดยใช้วิธีเปรียบเทียบเพื่อเจาะจงรายละเอียดเชิงซ้อนและความรู้ทางประวัติศาสตร์ โดยการอิงข้อมูลจากเรื่อง “Ideal type” โดยเห็นว่าเสื่อมถอยของ diasporaism ขึ้นอยู่กับความเป็นไปได้ อุปสรรค การเปิดกว้าง ความเป็นปรปักษ์ และการเชื่อมโยงของผู้เป็นประชากรของเมืองและผู้มาเยือน ประวัติศาสตร์ของยิว บนคำพูดที่ว่าคนพลัดถิ่นนั้นปราศจากการสร้างโดยประวัติศาสตร์ของรูปแบบการจำกัดความ ชาวยิว และกรีกและอาร์เมเนียน คนพลัดถิ่นสามารถจะเกิดในแบบที่ไม่ใช่ปกติทั่วไป จุดเริ่มต้นสำหรับคำว่า การเดินทางหรือการผสมผสานในสภาวะโลกสมัยใหม่ ที่คำว่า diasporic เริ่มขยายขอบเขตอย่างกว้างในโลกพร้อมด้วยเหตุผลของการปลดปล่อยอาณานิคม การอพยพที่เพิ่มขึ้นในโลกของการคมนาคมติดต่อสื่อสาร และการขนส่ง ทั้งหมดเป็นปรากฏการณ์ของกระตุ้นให้เกิดการเกี่ยวกันระหว่างความหลากหลายทางพื้นที่ การอยู่อาศัยและการเดินทางและในลักษณะข้ามชาติ

ความเป็นคนพลัดถิ่น ค่อนข้างจะเป็นสถานการณ์ที่สับสนยุ่งเหยิง และตึงเครียด คนพลัดถิ่นจะปะทะและเป็นปฏิปักษ์กับกฎระเบียบของ รัฐ-ชาติ และท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นเพดั้งเดิม วัฒนธรรมของคนพลัดถิ่นมีความเหนียวแน่น ต่อต้านชาตินิยม ต่อต้านการกลมกลืนทางวัฒนธรรม จากความเป็นจริงโครงสร้างของชาติแม้จะมีการช่วยเหลือจากกองทัพ โรงเรียน ตำรวจและสื่อสารมวลชน ชาติและรัฐประชาชาติไม่ใช่อย่างเดียวกัน ความจริงที่ว่าต่อต้านเรื่องชาตินิยมอย่างไรก็ตามพวกเขาได้ขยายวง เปิดระยะในการข้ามเชื้อชาติ ผ่านการสร้างเครือข่ายสร้างรูปแบบที่ความเกี่ยวพันที่หลากหลายและมีการปรับตัวกับสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ดังจะเห็นว่าในประวัติศาสตร์ของชุมชนยิวพลัดถิ่น ได้มีการปรับตัวเข้ากับการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามคนพลัดถิ่น ไม่ใช่เพียงแค่การข้ามเชื้อชาติหรือการเคลื่อนย้ายธรรมดาทั่วไป แต่มันหมายถึงการต่อสู้ เรียกร้องทางการเมืองในแง่ของท้องถิ่น และลักษณะเฉพาะทางชุมชนตามประวัติศาสตร์ พร้อมกับยุทธศาสตร์ของการรักษาชุมชนและการผสมผสานทางความรู้ ตัวอย่างที่พิถี ที่ชนกลุ่มน้อยมีการเรียกร้องและต่อต้านอำนาจครอบงำและการดูถูกถิ่นทางวัฒนธรรมของรัฐ ยิ่งกว่านั้นสิ่งที่มีนัยสำคัญคือความทับซ้อน ระหว่างกลุ่มเผ่าพันธุ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากสำหรับกรณีดังกล่าวคนพลัดถิ่นกระจัดกระจายออกไปโดยเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีที่มาทาง

ประวัติศาสตร์และประสบการณ์ของการถูกขังหรือแย่งชิง การเคลื่อนย้ายถิ่นและการปรับตัวของกลุ่มคนที่เรียกว่าโลกที่สี่ของการข้ามพรมแดนทางเชื้อชาติ กำลังจะหลอมรวมโดยผู้คนในโลกที่สี่หรือกลุ่มคนพลัดถิ่นเข้าด้วยกัน

การกระจายตัวของผู้คนในกลุ่มเผ่าพันธุ์ จากการถูกขังขังดินแดนหรือต้องออกไปเพื่อแสวงหางานทำ จะมีการเรียกร่องอัตลักษณ์เช่นกัน ดังนั้นพวกเขาจะมีความรู้สึกร่วมในลักษณะเฉพาะอย่างมาก หรือไม่สนใจรัฐ-ชาติ ในสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายและการจัดการที่แยกเฉพาะกับอินเดียนแดง ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความเป็นท้องถิ่นนิยมและยึดมั่นรากเหง้าอย่างสูง แต่กลุ่มเผ่าพันธุ์และผู้ที่ย้ายถิ่นจากบ้านเกิดและอาศัยในที่อื่น จะมีความยากลำบากในการจะอ้างหรือถือสิทธิทางการเมือง รวมทั้งสถานะแต่ภายใต้วิสัยทัศน์หลายอย่างในโลกสมัยใหม่จะเห็นว่าปรากฏการณ์ก้าวข้ามพรมแดนชาติยุคทุนนิยม และการปรากฏของรัฐ-ชาติ การเดินทาง การทำสงคราม การอพยพของแรงงานและความเกี่ยวพันในทางการเมือง จะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดกลุ่มคนพลัดถิ่นมากขึ้น โดยอาจจะเป็นลักษณะการอยู่อาศัยในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน แต่ลักษณะเฉพาะของกลุ่มเผ่าพันธุ์ที่เป็นคนพลัดถิ่นจะเพิ่มความเข้มข้นและขยายวงขึ้นทั้งในลักษณะที่เป็นชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและความกระชับชิดของการเชื่อมโยงกับดินแดนหรือชุมชนที่เป็นถิ่นกำเนิด ไปจนถึงการเรียกร่องสถานะ

คนพลัดถิ่นมีความแพร่หลายมากขึ้น โดยประชาชนที่เคลื่อนย้ายถิ่นฐาน มีการติดต่อเชื่อมโยงกับบ้านเกิด และความสัมพันธ์นี้มีความเข้มข้นมากพอสำหรับการต่อต้านกระบวนการสลายและการละทิ้งรากเหง้า รวมทั้งการดูถูกถิ่นทางวัฒนธรรม ชนกลุ่มน้อยจำนวนมากที่ก่อนหน้านี้แทบไม่ได้มีการระบุถึง แต่ปัจจุบันคนกลุ่มนี้กลับได้รับการกล่าวอ้างและยอมรับว่าเป็นผู้พลัดถิ่น อะไรคือปัจจัยและคุณค่าของคำว่าคนพลัดถิ่น การคบค้าสมาคมกับชาติอื่น ศาสนา ภูมิภาค หรือการปะทะทางประวัติศาสตร์โลก เช่น ในศาสนาอิสลาม การเรียกร่องและต่อต้านการกดขี่จากคนพื้นเมืองที่เป็นเจ้าของประเทศมีน้ำหนักมาก ภายใต้สถานะของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในองค์ประกอบรัฐแบบเสรีนิยม

สำนึกของคนพลัดถิ่นมีทั้งที่เป็นบวกและลบ มีทั้งสูญเสียและความหวัง ด้านลบโดยประสบการณ์ของการแบ่งแยกและการถูกขับไล่ การเผชิญกับอคตินิยมเชื้อชาติ ในกลุ่มผู้อพยพแบบใหม่พบกับสถานการณ์ที่เหมือนกับ Aquililians ใน Redwood city , Moroccans และ Tunisian ที่อาศัยอยู่ในฝรั่งเศส ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อพยพในเอเชียใต้ Afro-Caribbeans และแอฟริกันซึ่งมีลักษณะในด้านที่เป็นลบของความเครือข่ายที่เป็นผู้พลัดถิ่น ขณะที่ด้านบวกผ่านการสร้างและรักษาสิ่งที่เรียกว่าอัตลักษณ์กับประวัติศาสตร์โลก ทั้งทางวัฒนธรรม การเมือง นอกจากนี้แนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่นสามารถสร้างขึ้นโดยวิถีของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีลักษณะพหุนิยม การข้ามชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บางครั้งก็แสดงผ่านทางงานศิลปะ ดนตรี งานรื่นเริง วัฒนธรรม นอกจากนี้บาง

สถานการณ์ผู้หญิงดูเหมือนจะมีบทบาทสำคัญในการให้การเรียนในเรื่องวัฒนธรรมและประเพณี ผ่านกลไกที่เป็นทางการอย่างเช่นในครอบครัว

ชุมชนของผู้พลัดถิ่น การรวมกลุ่มโดยการเคลื่อนย้ายถิ่น เป็นการธำรงรักษาการผสมผสานทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ในงานเขียน Black Atlantic ของ Paul Gilroy แสดงให้เห็นที่มาของวัฒนธรรมของกลุ่มผู้พลัดถิ่นของชุมชนในบริเตน ของคนผิวสี โดยสหราชอาณาจักรมีทั้งคนผิวขาวและผิวสี ซึ่งคนผิวสีกลับไม่ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นคนของสหราชอาณาจักร ทั้งที่อาศัยอยู่ในทวีปแอฟริกาเช่นเดียวกัน รวมทั้งไม่มีการกล่าวถึงชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์จำนวนมาก ที่ได้สร้างความเป็นสหราชอาณาจักรขึ้นมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันของ Gilroy ได้ให้เหตุผลว่า สหราชอาณาจักรต้องทำความเข้าใจในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ Black Atlantic ซึ่งเป็นภูมิศาสตร์ทางวัฒนธรรมอันหนึ่งที่ถูกรังสรรค์ขึ้นมาโดยขบวนการบีบบังคับของแอฟริกันที่ตกเป็นทาส และการอพยพย้ายถิ่นของทนายหรือผู้สืบสกุลของคนผิวสี ซึ่งมีส่วนร่วมในการเขียนประวัติศาสตร์ของสหราชอาณาจักรขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ได้วางแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติว่าควรจะอยู่บริเวณศูนย์กลาง มากกว่าจะอยู่ที่ชายขอบ

Gilroy นำเสนอหนังสือที่ชื่อ “The black Atlantic : Modernity and double Consciousness (1993) โดยเนื้อหาเป็นการพูดถึงรายละเอียดประวัติศาสตร์ของ black diasporas วัฒนธรรมที่ไม่สามารถลดความเป็นชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพื้นฐานทางประเพณี ทั้งที่ตั้ง เรื่องบอกเล่า ฉากของประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยการก้าวข้าม การเข้าเมือง การแสวงหา การเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และการเดินทาง นอกจากนี้ Gilroy ยังนำไปสู่มุมมองที่ว่าด้วยเรื่อง “countercultures of modernity” bringing back in to the Union Jack นำไปสู่ การโต้เถียงบน เรื่องของ ขนบธรรมเนียมของยุค enlightenment ซึ่งองค์ประกอบของ black ที่ว่าประกอบด้วยสองสิ่งคือทั้ง ด้านที่เป็นลบ อย่างประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของความเป็นทาส และด้านบวกที่ว่าด้วยการต่อสู้ที่ยาวนานทั้งในทางการเมืองและการปลดปล่อยชุมชน และการโต้แย้งแสดงวิสัยทัศน์ด้วยความเสมอภาค และความแตกต่างนี้ยังคงมีและถูกสร้างใน black diasporas

วัฒนธรรมของผู้พลัดถิ่นมีความหลากหลาย เป็นผลจากทั้งการครอบงำโดยสถาบันทางการเมืองและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ แม้สิ่งเหล่านี้จะกระทบทำลายกระบวนการเคลื่อนย้ายแต่ไม่สามารถปลดปล่อยผู้คนจากความสามารถในการผดุงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะทางการเมืองของชุมชนและวัฒนธรรมได้ ที่เห็นชัดคือการผสมผสานการทำลายการดัดแปลงเป็นการเก็บรักษาและการสร้างสรรค์ความหลากหลายร่วมกับประวัติศาสตร์แต่ละเรื่องและช่วงเวลา ดังที่ Kobena Mercer กล่าวว่าเป็นสถานการณ์ที่ยู่เหยิง ในงาน “diasporas culture and the dialogic imagination” พร้อมกล่าวถึงความหลากหลายของการเคลื่อนย้ายที่และการเชื่อมโยงอัตลักษณ์กันอีกครั้งเกิดโดยสำนึกที่มาจากกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

ในงาน Black Atlantic ของ Gilroy พุดถึงกลุ่มผู้พลัดถิ่นที่เป็นชาวยิวและคนผิวสี ความหลากหลายและลักษณะการดำรงชีพ ในสภาวะของการเป็นผู้อาศัย ความสัมพันธ์ที่เป็นไปในลักษณะที่ไม่มีอำนาจและสถานะของความเป็นชนกลุ่มน้อย วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนพลัดถิ่นเป็นไปได้ว่าเป็นความต่อเนื่องหรือการคงอยู่ในฐานะผลผลิตของการผสมผสาน วัฒนธรรมเป็นเรื่องทางอัตลักษณ์มีความคงที่จากการทำซ้ำ ขณะที่ความจริงของวัฒนธรรมทั้งหมดของผู้พลัดถิ่นชาวยิวมีลักษณะของการปิดตัวเอง เป็นปรากฏการณ์ในขอบเขต และเป็นความรุนแรงจากการใช้กำลังในการแบ่งแยกประชาชน ภาษา วัฒนธรรมและอาณาเขตมีการคุกคามอย่างมาก ทั้งที่เป็นการคุกคามทางวัฒนธรรมทางชาติภูมิและการหลอมรวม การคุกคามเป็นสิ่งที่หนึ่งของต้นกำเนิดการต่อต้านชาวยิว (anti-semitism) ทั้งนี้ในชนชาติยิวก็มีความยุ่งเหยิงอย่างมากในการจำแนกประเภทของอัตลักษณ์ เนื่องจากว่าไม่มีความเป็นชาติ ไม่ใช่การลำดับวงศ์ตระกูล ไม่ใช่เรื่องของศาสนา แต่ทั้งหมดเป็นเรื่องของการโต้แย้งและสภาพความตึงเครียดกับสิ่งต่าง เช่น ความเป็นเสรีนิยม อาหารและยิวบางส่วนอ้างว่ายิวในตะวันออกกลางเป็นอาหรับยิว ซึ่งเราคงเห็นด้วยและคิดว่าอุดมการณ์ Zionist หรืออุดมการณ์การกลับคืนสู่มาตุภูมิของชนชาติยิว ดูเหมือนว่ามีความคลุมเครือในจุดนี้ ผลพวงหรือผลิตผลของอุดมการณ์ต่างๆของชนชาติยิว วัฒนธรรมแบบยิวแท้ๆ ตัวแก่นและสาระสำคัญถูกทำให้เสื่อมคลายไป โดยการเป็นผู้พลัดถิ่น ล่าสุดในยุคกลางก็เกิดอียิปต์เชื้อสายอาหรับ เช่นเดียวกันความเห็นเกี่ยวกับ diasporized เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศก็เป็นไปได้และยืนยันได้จากผู้หญิงบางกลุ่มที่มีรูปแบบชีวิตและวิถีปฏิบัติแบบเฉพาะ มนุษย์เริ่มแบ่งแยกระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเพื่อจุดประสงค์ที่ความชัดเจน อัตลักษณ์ทางกายภาพ ด้านร่างกายมีความเป็นสากล มีผลทั่วไป

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นทั้งทางทฤษฎีและรูปแบบทางประวัติศาสตร์ถูกแทนที่ด้วยเรื่องของชาติ การตัดสินใจด้วยตนเอง แน่นนอนว่าสิ่งนี้จะกลายเป็นอุดมคติ วางหลักของคนพลัดถิ่นจากสถานการณ์ในประวัติศาสตร์ชนชาติยิว ที่ยังคงรวมกันด้วยความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ และเสริมพลังกับการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมทั่วไป

Ashkennazic Jewishness เป็นผลลัพธ์ที่จากการใช้ความรุนแรงหรือความสมัครใจ มีการตั้งคำถามว่าอะไรคือเป้าหมายของชนชาติยิว ที่ไม่ได้แยกออกจาก Christians แต่แยกออกจาก Christianity ถึงแม้ว่ายุคนี้ชาวยิวจำนวนมากไม่ได้ประสบความสำเร็จในการอยู่รอดและความสำเร็จในด้านการพัฒนา แต่รูปแบบของวัฒนธรรมที่แพร่หลายทั่วไประหว่าง Ashkennazic พบเห็นได้ตลอดเวลาระหว่างพื้นที่ชายแดน ในพื้นที่ชายขอบหรือในอาณาเขตกับการผสมผสานระหว่างประชากร

ในแง่ของ Postcolonial (Arjun Appadurai) เป็นการมองในแง่ของการปรากฏ หรือลักษณะ “ยูโรเปียน” หรือดินแดนในอุดมคติ ไม่ใช่แง่ของวัฒนธรรมหรือสถานที่ วาทกรรมว่าด้วยเรื่องทางประวัติศาสตร์ของโลกของ geniza หรือของ Black Atlantic เป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ของ

Postcolonialism (prehistory of Postcolonialism) คำว่าคนพลัดถิ่นและประวัติศาสตร์ ปัจจุบันยังไม่แน่นอน อาจหมายถึงการกลับสู่สภาพ non-Western หรือ not-only-Western เป็นรูปแบบสำหรับชีวิตแบบสากลที่การก้าวข้ามชนชาติโดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกข้างใดข้างหนึ่ง การต่อสู้ภายในและการต่อต้านรัฐ-ชาติ ในยุคเทคโนโลยี และยุคตลาดข้อมูลข่าวสารที่เต็มไปด้วยการอยู่ร่วมกัน

สำหรับประเทศไทยคนต่างด้าว ถือเป็น กลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาแสวงหางานทำ อยู่ในประเทศ โดยสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ได้ให้คำนิยามของกลุ่มคนต่างด้าว ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย ตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) คนต่างด้าวตลอดชีพ ได้แก่ คนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรและทำงาน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

2) คนต่างด้าวมาตรา 59 ประเภททั่วไป คนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร หรือได้รับ อนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยมิใช่ได้รับ อนุญาตให้ เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว หรือผู้เดินทางผ่าน และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

3) คนต่างด้าวมาตรา 59 นำเข้าตาม MoU คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม ที่เข้ามาทำงานตามความตกลงระหว่างรัฐบาลไทย กับ รัฐบาลประเทศต้นทาง

4) คนต่างด้าวมาตรา 62 ประเภทส่งเสริมการลงทุน คนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานใน ราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520) หรือกฎหมายอื่น ได้แก่ พระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 เช่น นักลงทุน ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ

5) คนต่างด้าวมาตรา 63/1 ประเภทชนกลุ่มน้อย คนต่างด้าวที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตาม กฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกเอกสารเพื่อรอพิสูจน์สถานะยื่นขอใบอนุญาต ทำงาน

6) คนต่างด้าวมาตรา 64 คนต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ที่เข้ามาทำงาน บริเวณ ชายแดนในลักษณะไป – กลับ หรือตามฤดูกาลในพื้นที่ความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดน ระหว่าง ราชอาณาจักรไทย กับประเทศที่ติดกับราชอาณาจักรไทย

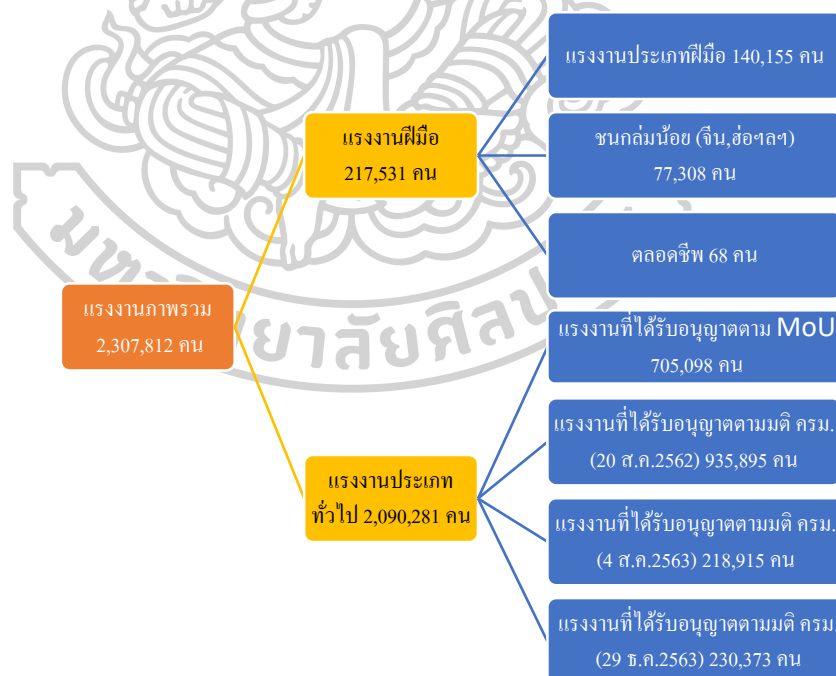
7) คนต่างด้าวมาตรา 59 นำเข้าตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 20 สิงหาคม 2562 คนต่างด้าว สัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา กลุ่มที่มีใบอนุญาตทำงาน จะสิ้นสุด วันที่ 30 กันยายน 2562 ,

วันที่ 1 พฤศจิกายน 2562 , วันที่ 30 มีนาคม 2563 , 31 มีนาคม 2563 และวันที่ 30 มิถุนายน 2563 (ไม่รวมกลุ่มที่นำเข้ามาตามระบบ MoU) สามารถดำเนินการในลักษณะนำเข้าตาม MoU โดยไม่ต้องเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร และอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรได้ไม่เกิน 2 ปี โดยประทับตราอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร (ขออยู่ต่อ) ครั้งละไม่เกิน 1 ปี

8) คนต่างด้าวตามมาตรา 63/2

8.1 ประเภทคนต่างด้าวแบบ บต.23 แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา ที่เข้ามาทำงานตามข้อตกลง MoU ที่การอนุญาตทำงานสิ้นสุดลงโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 50,53,55 แห่งพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว อาทิ ออกจากนายจ้างรายเดิม แต่ยังหา นายจ้างรายใหม่ไม่ได้ภายใน 30 วัน

8.2 ประเภทคนต่างด้าวแบบ บต.24 แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานโดยใช้บัตรผ่านแดน (Border Pass) ตามความตกลงว่าด้วยการข้ามแดน ซึ่งเข้ามาทำงานในลักษณะไป - กลับ หรือตามฤดูกาล ตามมาตรา 63/2 แห่งพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งครบวาระการจ้าง งาน และการอนุญาตให้พำนักในเขตพื้นที่ชายแดนที่ได้รับอนุญาตสิ้นสุด (Citizenship, Co-ethnic Populations and Employment Probabilities of Immigrants in Sweden, 2009)

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร
ข้อมูล ณ วันที่ 25 พฤษภาคม 2564

6. แนวความคิดเกี่ยวกับพลเมือง (Citizenship)

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จไม่ใช่เพียงแต่การมีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตาม ระเบียบประชาธิปไตยด้วย ซึ่งหมายถึง สมาชิกของสังคมใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกฎกติกาในนานาประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนี จัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมาและประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมืองจนเป็นต้นแบบให้กับประเทศต่าง ๆ และปัจจุบันการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

พลเมืองทางชีววิทยา หรือพลเมืองทางชีวภาพ (Biological / Genetic Citizenship) เริ่มเป็นที่รู้จักตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มีการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเชื่อมโยงกับระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) รวมถึงการนำสารพันธุกรรม (DNA) มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมเป็นต้น นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติ (National) และความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในมุมมองของรัฐ-ชาติ (Nation-State) มีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติ (race) ด้านประชากรศาสตร์ (demography) ดังนั้นจึงเกิดศัพท์ที่ว่า Biological Citizenship หรือ ความเป็นพลเมืองทางชีวภาพ ขึ้นเพื่อเชื่อมโยงแนวคิดของพลเมืองกับความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงอยู่ทางชีววิทยาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลในครอบครัวและเชื้อสายในฐานะชุมชน และในฐานะประชากรและเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และเช่นเดียวกับมิติอื่นของความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองทางชีววิทยาอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนอาณาเขตใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในมิติท้องถิ่น มิติระดับชาติและการข้ามชาติ

ในศตวรรษที่ 19-20 ความเป็นพลเมืองได้มีการบ่มเพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัญชาติ ความจงรักภักดีและความแตกต่างในแง่ของกระบวนการทางชีววิทยา มีการเชื่อมโยงความเป็นตัวตนของบุคคลกับลักษณะทางชีวภาพ มีการเรียกร้องความเป็นตัวเอง ความเป็นญาติพี่น้องกับชุมชนและกับสังคมที่ตนอาศัยอยู่ เห็นได้จากกรณี Adriana Petryna นักมานุษยวิทยา ได้ศึกษาเกี่ยวกับพลเมืองชาวยูเครนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้านนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1986 ด้วยการลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิทยาศาสตร์ NGO และประชาชนที่อาศัยและทำงานอยู่ในเขตปนเปื้อนบริเวณเชอร์โนบีล (Chernobyl) โดยพบว่าภายหลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลาย กลุ่มคนที่เคยทำงานที่โรงไฟฟ้านิวเคลียร์เชอร์โนบีล (Chernobyl Nuclear Power plant) มีชื่อเรียกร้องด้านสุขภาพต่อรัฐยูเครนเนื่องจากได้รับผลกระทบจากกัมมันตภาพรังสี ในประเด็นนี้ Petryna ได้ให้คำนิยามของ genetic citizenship ไว้ว่า คือ ความต้องการที่จะเข้าถึง

รูปแบบของสวัสดิการทางสังคมด้านสุขภาพ อาทิ การรักษาทางการแพทย์ ทางวิทยาศาสตร์ และหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ซึ่งสามารถสร้างความรับรู้เกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการให้การชดเชย ควบคู่กัน โดยในปัจจุบันนี้ได้มีการให้ความสำคัญกับสมาคมผู้ป่วย องค์กรสนับสนุนโรค กลุ่มช่วยเหลือตนเองที่ก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของการมีส่วนร่วมหรือการกระทำร่วม ด้วยเหตุนี้จึงเป็น ความท้าทายของการแบ่งเขตแดนระหว่างบุคคลธรรมดาและผู้เชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ ระหว่าง นักวิจัยที่มีความกระตือรือร้นกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และบ่อยครั้งที่พบว่ามีอาการกล่าวอ้าง เรื่องแนวคิดความเป็นพลเมืองทางชีววิทยา นำไปสู่การตั้งคำถามในการเข้าถึงความรู้และอ้างสิทธิใน ความเชี่ยวชาญของตนซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองและเพื่อรับเงินทุนสำหรับงานวิจัยทาง การแพทย์ ปัจจุบัน พลเมืองทางชีววิทยาได้เข้ามามีบทบาทต่อโลกาภิวัตน์ จะเห็นได้จากการให้สิทธิในฐานะพลเมืองของแต่ละรัฐ ได้มีการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาปรับใช้ เพื่อพิสูจน์ความเป็นคนของรัฐนั้นโดยยึดถือตามหลักสายเลือด (สถิติจำนวนแรงงานต่าง ด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนพฤษภาคม 2564, 2564)

ความเป็นพลเมืองทางชีวภาพสู่ความเป็นชาติ แนวความคิดเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะ ร่างกาย สายเลือด เชื้อชาติและความเป็นชาตินั้น ถือเป็นกรสร้างรูปแบบจินตนาการทางการเมืองของความเป็นรัฐ-ชาติ อย่างที่เห็นในสหรัฐอเมริกาเหนือ ประเทศแถบนอร์ดิก (เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน ฟินแลนด์ และไอซ์แลนด์ รวมถึงหมู่เกาะในแถบแอตแลนติกเหนือ) ประเทศแถบออสเตรเลียเซีย (ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และหมู่เกาะใกล้เคียงในมหาสมุทรแปซิฟิก) และอเมริกาใต้ เป็นต้น แนวคิด ดังกล่าวได้ถูกแปลงมาเป็นกลยุทธ์เพื่อคงไว้ซึ่งการสร้างชีวภาพด้านพลเมืองของรัฐ ในบางกรณีได้นำมาปรับใช้กับภัยคุกคามภายนอก เช่น กลุ่มผู้อพยพจากเชื้อชาติอื่น และบางกรณีก็ใช้กับภัยคุกคาม ภายในประเทศ เช่น ภัยที่เกิดจากการสืบพันธุ์ของผู้ติดเชื้อ ผู้วิกลจริต อาชญากร และเครือข่ายของ บุคคลดังกล่าว

แนวคิดของความเป็นพลเมืองทางชีวภาพ อยู่บนพื้นฐานของเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ และความ เป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชาติภายใต้บทบัญญัติตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งกำหนดว่าความ เป็นชาติและความเป็นพลเมืองมีค่านิยมมาจากการสืบเชื้อสาย โดยในประเทศเยอรมนี ได้มีกฎหมาย the Citizenship Law 1913 ซึ่งได้กำหนดรูปแบบและค่านิยม คำว่า พลเมือง ว่าเป็นการสืบเชื้อ สาย จากการรอดชีวิตจากเหตุการณ์นาซี และมีผลบังคับใช้จนถึง ค.ศ. 1999 ในช่วงปี ค.ศ. 1920 พลเมืองชาวจีนได้ถือกำเนิดขึ้นจากตำนานของสายเลือด yellow race ("Biological Citizenship Reconsidered: The Use of DNA Analysis by Immigration Authorities in Germany," July 2014) จะเห็นได้ว่า ความเป็นชาติไม่ใช่ความเป็นการเมืองเท่านั้น แต่กระบวนการทางชีวภาพก็มี ส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของความเป็นชาติด้วยเช่นกัน(1998)

Genetic Citizenship เป็นคำนิยามที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1970 มีกลุ่มผู้ปกครองเข้ายื่นข้อเรียกร้องต่อวุฒิสภาให้มีการช่วยเหลือการได้รับบาดเจ็บจากโรคผิวหนังบกพร่องในเด็กแรกเกิด โดย Mark Hatfield สมาชิกวุฒิสภาแห่งรัฐโอเรกอน สหรัฐอเมริกา ได้ประสบความสำเร็จในการระดมทุนสนับสนุนให้มีการวิจัยด้านชีวการแพทย์เกี่ยวกับเรื่องนี้ และกลายมาเป็นจุดกำเนิดเกี่ยวกับ Genetic Citizenship ในปัจจุบัน ในปี ค.ศ. 1997 Peter Marinkovich แพทย์ผิวหนัง ซึ่งเป็นนักวิจัยประจำมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้วิจัยเกี่ยวกับโรคผิวหนังบกพร่อง และได้ร่วมกับ Kelly Drewry ผู้ซึ่งป่วยเป็นโรคผิวหนังบกพร่องขั้นรุนแรงจัดทำเว็บไซต์ ที่มีชื่อว่า EBmommamas เพื่อแลกเปลี่ยนและให้ความรู้กับผู้ปกครองที่บุตรประสบภาวะโรคผิวหนังบกพร่อง ("BIOLOGICAL CITIZENSHIP," 2014)

7. แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย (Terrorist)

การก่อการร้ายในประเทศตะวันตก มักเกิดกับรัฐที่ล้มเหลว (Failed State) ซึ่งหมายถึง รัฐที่ไม่สามารถบริหารการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่สามารถดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายใน มีความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมอย่างรุนแรง มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย รัฐบาลและกลไกรัฐขาดความมั่นคงและประสิทธิภาพ จนไม่สามารถบริหารประเทศและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยรัฐเหล่านี้จะได้รับการช่วยเหลือ การสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนด้านการเงิน การลงทุน รวมถึงการฟื้นฟูประเทศ ซึ่งองค์กรที่ให้การสนับสนุนเหล่านี้มักจะมีลักษณะเป็นองค์กรก่อการร้ายระหว่างประเทศ ประเทศในสหภาพยุโรป (EU) ได้คำนึงถึงปัญหาการก่อการร้ายเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภายในกลุ่มประเทศ จึงได้มีการวางกลยุทธ์ในการต่อต้านการก่อการร้ายสากล ได้แก่ การป้องกัน (Prevent) การคุ้มครอง (Protect) การติดตาม (Pursue) และการตอบสนอง (Respond) และมีการเสนอแนวทางป้องกันการก่อการร้ายในภาพรวมด้วยการระงับการจัดหาเงินทุนของผู้ก่อการร้าย ด้วยการอายัดทรัพย์สินหรือ สินทรัพย์ขององค์กรหรือบุคคลที่อาจเป็นท่อน้ำเลี้ยงในการสนับสนุนการก่อการร้ายสากล จากนั้นในปี ค.ศ. 2005 ได้มีตัวแทนสมาชิกก่อตั้งจากประเทศยุโรปจำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมัน สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์และออสเตรีย ร่วมลงนามในสนธิสัญญา PrUm Treaty ซึ่งได้มีการประชุมเรียกร้องให้มีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและเพิ่มความสามารถในการทำงานร่วมกัน ในประเด็นต่าง ๆ เช่น การจัดเก็บข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ การจัดเก็บข้อมูลยานพาหนะ และการบริหารงานของตำรวจ โดยความร่วมมือนี้เกิดขึ้นจาก Otto Schily รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของประเทศเยอรมัน ได้สนับสนุนการขับเคลื่อนสนธิสัญญาเชงเกน (Schengen Treaty) เมื่อปี ค.ศ. 2003 ด้วยการยกเลิกการควบคุมบริเวณชายแดนและเสริมสร้างความร่วมมือของตำรวจ และหลักการของเสาที่สามของ EU (ตำรวจและความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา) ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับจัดการอาชญากรรมข้ามชาติที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

ภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญา เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2007 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ได้ตัดสินใจที่จะเปลี่ยนส่วนหลักของสัญญาเป็นกฎหมายของสหภาพยุโรป มีการรับรองอย่างเป็นทางการโดยสภาของสหภาพยุโรป เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 2008 และมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2011 ทุกประเทศในสหภาพยุโรปต้องถือปฏิบัติโดยทั่วกัน ซึ่งหมายความว่าประเทศที่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ในระดับประเทศ เช่น อิตาลี กรีซ มอลต้า และไอร์แลนด์ จะต้องดำเนินการเพื่อให้สามารถอนุญาตให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในประเทศต่าง ๆ เพื่อสืบค้นฐานข้อมูลของตนในการหาลายนิ้วมือหรือสารพันธุกรรม (DNA) ที่ตรงกัน

Europol เป็นหน่วยงานหลักของสหภาพยุโรปที่ได้รับมอบหมายให้ปรับปรุงความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศสมาชิก เพื่อให้การจัดการกับอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้ายเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดเก็บข้อมูลบุคคลจัดทำเป็นฐานข้อมูล ทั้งข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทางชีวภาพ ซึ่งในประเด็นนี้อาจจะมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่เข้าใจได้ว่า หากประสงค์จะให้มีการป้องกันอาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้ายก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 สภาของสหภาพยุโรป (Council of the EU) ได้มีการจัดทำระบบข้อมูลประวัติอาชญากรรมของยุโรป (European Criminal Records Information System (ECRIS) ซึ่งจะช่วยให้มีการแบ่งปันข้อมูลประวัติอาชญากรรมที่ถูกตัดสินลงโทษระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน นอกจากนี้ยังมี Eurodac ซึ่งเป็นระบบการจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ลี้ภัยทั่วประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป และสหภาพยุโรปยังอนุญาตให้มีการถ่ายโอนข้อมูลเกี่ยวกับพลเมืองยุโรปที่เดินทางไปสหรัฐอเมริกาให้กับทางการของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงการบันทึกชื่อผู้โดยสาร การบันทึกข้อมูล และระบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการอนุมัติการเดินทาง (Electronic System for Travel Authorization (ESTA)) และปัจจุบันคณะกรรมการยุโรปได้เสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการบันทึกชื่อผู้โดยสารของสหภาพยุโรป และจะมีการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลรวบรวมไว้กับสายการบินชาติอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรมร้ายแรง

8. การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีกรณีที่น่ากระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ตัวตนของบุคคล ได้แก่ การรวมตัวของครอบครัว (Family Reunification) รูปแบบการย้ายถิ่นเพื่อการรวมตัวของครอบครัว หรือที่เรียกว่า Family Reunification หมายถึงกระบวนการในการให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ บุตร คู่สมรส และผู้สูงอายุที่มีลักษณะพึ่งพาได้ มีโอกาสอาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว โดยแนวคิดนี้สืบเนื่องมาจากการเคารพใน

สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังที่ปรากฏในมาตรา 16 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of human Rights) มาตรา 8 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights) กฎบัตรสังคมยุโรป ซึ่งปรับแก้ในปี ค.ศ.1996 (European Social Charter revised 1996) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสถานะทางกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ ปี ค.ศ.1977 (European Convention on the Legal Status of Migrant Workers 1977) และคำสั่งของสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิในการรวมครอบครัวใหม่ (EU Directive on the right to family reunification) นอกจากนี้ในที่ประชุมรัฐสภาของยุโรป (The Parliamentary Assembly of the Council of Europe : PACE) ได้ให้การสนับสนุนสิทธินี้ด้วยการกำหนดไว้ในข้อแนะนำที่ 1686 (recommendation 1686) และใน Position paper on family reunification ในปี ค.ศ. 2012 อีกด้วย ในส่วนของการรวมครอบครัว (Family Reunification) ได้มีการนำการทดสอบ สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้เป็นหลัก เนื่องจากการแสดงเอกสารหลักฐานส่วนบุคคล สำหรับการใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอาจไม่เพียงพอหรือในบางกรณีอาจไม่น่าเชื่อถือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ยื่นคำขอรวมครอบครัวที่มาจากแอฟริกา เอเชีย และประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ติดอันดับของความไม่น่าเชื่อถือในเรื่องของเอกสารแสดงตัวตน รวมถึงบางประเทศที่มีการลี้ภัยทางการเมือง อาทิ โชมเลีย เอริเทรีย และพม่า จึงมีความจำเป็นต้องใช้การพิสูจน์ สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อให้สามารถยืนยันความสัมพันธ์ของบุคคลได้อย่างแม่นยำ ("Genetic Citizenship," 2019) ทั้งนี้หลายประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้มีการออกนโยบายเกี่ยวกับการรวมตัวของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

ประเทศเยอรมนี ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติโดยนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในกรณีที่มีความประสงค์จะพิสูจน์ความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งการศึกษาดำเนินการโดยการค้นคว้าจากรวบรวมกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทดสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติของผู้อพยพ ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย แนวปฏิบัติ คำสั่ง คำแถลงของรัฐสภา รายงานของรัฐบาลหรือรายงานของคณะกรรมการผู้มีความเชี่ยวชาญ ตลอดจน NGO และข้อมูลจากการนำเสนอข่าว เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการสัมภาษณ์บุคคลผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งปฏิบัติงานให้กับ German and International NGOs จำนวน 5 คน , เจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งปฏิบัติงานหน้าที่ใน United Nations high Commissioner for Refugees (UNHCR) , เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศเยอรมัน จำนวน 5 คน , ทนายความที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวและผู้อพยพ จำนวน 4 คน และนักพันธุศาสตร์ หรือผู้มีความเชี่ยวชาญทางนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 5 คน นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความประสงค์จะได้รับสถานะทางกฎหมายซึ่งผ่านกระบวนการทดสอบ สารพันธุกรรม (DNA) จำนวน 7 คน

ประเทศในทวีปยุโรปมีกระบวนการจัดการคนเข้าเมือง เรียกว่า Family Reunification ซึ่งเป็นกระบวนการในการให้สิทธิสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศให้สามารถเข้าเมืองได้ โดยใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในระยะยาว (long term residence permit) ในฐานะพลเมืองของประเทศ โดยเฉพาะเด็ก คู่สมรส และผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพา โดยกระบวนการนี้ถือเป็นรูปแบบที่สำคัญของการอพยพคนเข้าสู่ประเทศยุโรป ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การให้สมาชิกในครอบครัวได้กลับมายู่ร่วมกัน จะหมายถึง สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ สามารถขอใช้สิทธิในการเป็นพลเมืองของรัฐที่คนในครอบครัวอาศัยอยู่ได้ โดยสิทธินี้ได้รับการรับรองจาก Universal Declaration of Human rights ได้รับการให้สัตยาบัน เมื่อปี ค.ศ. 2003 มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคนต่างด้าว ตามที่ระบุไว้ใน Charter of Fundamental Rights of the European Union ซึ่งไม่เพียงแต่จะระบุข้อมูลทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้ขอและสมาชิกในครอบครัว แต่ยังกำหนดกรอบดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารด้วย เช่น กำหนดวิธีในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคคลที่ไม่ได้มีการสมรสกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก็เปิดโอกาสให้มีการตีความในบริบทของครอบครัว เช่น สิทธิของผู้เยาว์ การกำหนดเกณฑ์อายุของผู้เยาว์และคู่สมรส การชำระค่าเดินทางโดยกองทุนของรัฐ และการกำหนดสถานะของการสมรสเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของผู้ขอ เป็นต้น สิทธิในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกครอบครัวนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายคนเข้าเมืองของหลายประเทศ โดยผู้ขอต้องเตรียมเอกสารทางราชการเพื่อพิสูจน์ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานการเกิด การสมรส วุฒิการศึกษา ตลอดจนหนังสือเดินทาง ซึ่งการจัดเตรียมเอกสารเหล่านี้ ถือเป็นเรื่องยากโดยเฉพาะในประเทศที่ไม่ได้ใช้เอกสารราชการในการระบุตัวตน หรือเอกสารสูญหาย หรือถูกทำลายเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมือง หรือถึงแม้ผู้ขอจะมีเอกสารระบุตัวตนครบถ้วน แต่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองอาจปฏิเสธไม่ดำเนินการได้โดยอ้างเหตุว่าเอกสารนั้นไม่ใช่เอกสารจริงก็ได้ และด้วยเหตุนี้เอง ในช่วงปี ค.ศ. 1990 หลายประเทศได้ริเริ่มนำการวิเคราะห์สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้แก้ปัญหาเหล่านี้ ในกรณีที่พบว่าข้อมูลที่ผู้ขอนำมาแสดงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางครอบครัวไม่มีความชัดเจน และในปัจจุบันนี้ มีจำนวน 21 ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศยุโรป 17 ประเทศ ได้ร่วมมือกันให้มีการทดสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเพื่อประกอบในการตัดสินใจในกรณีการอพยพเข้าเมือง เช่น ประเทศออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม แคนาดา เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี ฮังการี อิตาลี ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลต้า เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา การดำเนินการเกี่ยวกับคนเข้าเมือง ถือเป็นไปตามกฎหมาย Resident Act ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Immigration Act โดย Resident Act เป็นการปรับปรุงแก้ไขมาจาก Aliens Act 2005 มีการนำหลักเกณฑ์จาก Council Directive 2003/86/EC และนำมาปรับจนเป็นกฎหมายภายในประเทศ โดยเรื่องเกี่ยวกับ Family Reunification อยู่ในหมวดที่ 6 มาตรา 27-36 ใน Resident Act ระบุถึง

สิทธิในการ Family Reunification มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องความเป็นครอบครัวด้วยกฎหมายพื้นฐาน โดยกำหนดให้คู่สมรสทั้งชาวเยอรมัน และไม่ใช่ชาวเยอรมัน ซึ่งมีที่อยู่อาศัยชั่วคราว หรือได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในประเทศ สามารถสนับสนุนผู้ขอสิทธิ Family Reunification ได้ โดยผู้สนับสนุนนั้นต้องสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีรายได้เหมาะสมและเพียงพอในการดำรงชีวิตอยู่สำหรับครอบครัวของตน ในส่วนของผู้ลี้ภัยและผู้ขอลี้ภัยที่ได้รับการยอมรับ ไม่จำเป็นต้องจัดเตรียมรายได้ และจัดหาที่อยู่อาศัย หากดำเนินการยื่นขอ Family Reunification ภายใน 3 เดือน หลังจาก Federal Office for Migration and Refugees ได้ให้การยอมรับอย่างเป็นทางการ สมาชิกในครอบครัวซึ่งขอ Family Reunification ในเยอรมนี ต้องพิสูจน์สถานะตนเองด้วยเอกสารของทางราชการ ("The Biology of Citizenship: Immigration, DNA Testing, and the State," 2014)

ประเทศอิสราเอล ถือได้ว่าเป็นรัฐต้นกำเนิดของชาวยิว (the homeland of the Jewish people) โดยมีหลักการว่าชาวยิวทุกคนมีสิทธิที่เป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอลตาม Citizenship Law ซึ่งก่อนหน้านั้น Citizenship Law ไม่ได้กำหนดคำนิยามของ “ชาวยิว” และในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการปรับปรุงแก้ไข Citizenship Law โดยกำหนดคำนิยามไว้ว่า “ชาวยิว” หมายถึง บุคคลที่เกิดจากมารดาซึ่งเป็นชาวยิว หรือมีการเปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนาอื่นและไม่ได้เป็นสมาชิกหรือนับถือศาสนาอื่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึง ลูก หลานของชาวยิว คู่สมรสของชาวยิว คู่สมรสของลูกหลานชาวยิว ยกเว้นชาวยิวที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ประกอบกับประเทศอิสราเอลมีระบบยุติธรรม 2 ระบบ คือมีการพิจารณาคดีพลเรือนและคดีตามกฎหมายศาสนา โดยกฎหมายของประเทศอิสราเอลครอบคลุมไปถึงสิทธิในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล เช่น การแต่งงาน การหย่าร้าง ซึ่งเรื่องเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการทางศาสนา โดยชาวยิวเท่านั้นที่จะต้องถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายศาสนา ดังนั้น บุคคลที่จะเข้าเมืองหรือประสงค์ที่จะเป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอลต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ก่อน โดยเฉพาะกลุ่มคนจากประเทศรัสเซีย โดยกฎหมายนี้ถูกระบุไว้ในกฎหมายภายในของประเทศ (Israel's Law of Return) เพื่อให้บุคคลที่อ้างสิทธิในความเป็นคนยิวทุกคน ต้องได้รับการพิสูจน์ให้มั่นใจว่าเป็นคนยิวโดยแท้จริง

การอพยพย้ายถิ่นของชาวยิว (JEWISH ALIYAH) ประเทศอิสราเอล ใช้หลักการปกครองในระบบสังคมนิยม โดยอาศัยกฎหมายของชาวยิวเป็นบรรทัดฐาน (religious Jewish law) ถือกำเนิดมาจากการอพยพย้ายถิ่นของชาวยิวที่มาจากหลายประเทศ ได้แก่ ยุโรป แอฟริกาเหนือ และตะวันออกกลาง ซึ่งแต่ละประเทศมีการเคร่งครัดตามหลักปฏิบัติทางศาสนาไม่เท่ากัน และปัจจุบันประเทศอิสราเอลยังคงรักษาสถานภาพของความเป็นศูนย์รวมหรือต้นกำเนิดของชาวยิว ด้วยการสร้างรัฐและอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานให้กับผู้อพยพและผู้ลี้ภัยที่เป็นชาวยิว ดังนั้น การดูแลและช่วยเหลือพลเมืองที่เป็นชาวยิว อิสราเอล ถือหลักปฏิบัติทั้งในเชิงศาสนาและเงื่อนไขทางชีวภาพประกอบกัน โดยในกฎหมาย The Population Registry Law กำหนดว่า ประชากรที่จะ

เข้ามาเป็นพลเมืองในประเทศอิสราเอล ต้องได้รับการรับรองสัญชาติหรือกลุ่มเผ่าพันธุ์ว่าเป็นคนเชื้อชาติยิว และสอดคล้องตามหลักศาสนา จึงจะมีสิทธิในการเป็นพลเมืองของประเทศ ทั้งนี้การจะพิสูจน์ว่าคุณใดมีสายเลือดยิวหรือไม่นั้น หากถือตามคำนิยามของ “ชาวยิว” ตาม Citizenship Law กลุ่มบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนายิวและไม่ได้เป็นสมาชิกหรือนับถือศาสนาอื่น รวมทั้งลูกหลานของบุคคลเหล่านี้ ก็จะไม่สามารถพิสูจน์ความเป็นยิวโดยสายเลือดได้ ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอิสราเอล จึงได้กำหนดว่าการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลที่จะมาเป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอล จะเป็นตรวจพิสูจน์เพื่อสืบหาสายสัมพันธ์ของบุคคลเพื่ออ้างสิทธิความเป็นพลเมืองเท่านั้น ("Biological Citizenship Reconsidered: The Use of DNA Analysis by Immigration Authorities in Germany," July 2014)

ประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศแรก ๆ ที่ริเริ่มการนำ สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้ทดสอบในการดำเนินการ Family Reunification และเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ที่รวบรวมกฎระเบียบของการทดสอบตามกฎหมายและกำหนดขั้นตอนมาตรฐานการจัดการเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน โดยมีกฎหมายสำหรับดำเนินการ คือ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) ในปี ค.ศ. 2006 มีการจัดทำ Application ที่เรียกว่า Finnish System เป็นศูนย์รวมการประมวลผลการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเข้าเมือง การออกใบอนุญาตการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศ การขอลี้ภัย ตลอดจนการสั่งการให้การตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ประเทศฟินแลนด์ประสบปัญหาการข้ามแดนของกลุ่มผู้ลี้ภัยทางชายแดนฝั่งตะวันออกของประเทศ ตั้งแต่ช่วงสหภาพโซเวียตล่มสลาย โดยเฉพาะชาวโซมาเลีย ซึ่งหนีภัยสงครามมายังฟินแลนด์ แม้ว่าจำนวนผู้ลี้ภัยจะไม่มากนักหากเทียบกับประเทศในกลุ่มนอร์ดิกด้วยกัน แต่ก็พบว่าเป็นปรากฏการณ์การอพยพเคลื่อนย้ายมากที่สุดเท่าที่เคยพบมาในประวัติศาสตร์ โดยพรมแดนของฟินแลนด์ที่เปิดให้มีการเคลื่อนย้ายคนอยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาและข้อบังคับระหว่างประเทศซึ่งฟินแลนด์ได้เข้าร่วมกับสภายุโรปในปี ค.ศ. 1989 และให้สัตยาบันกับอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1990 และเข้าร่วมสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 1995

ในช่วงปี ค.ศ.1990 ผุ่ชนชาวโซมาเลียได้อพยพขึ้นรถไฟจากมอสโคเข้าสู่ประเทศฟินแลนด์ ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 2 วัน ได้สร้างความยุ่งยากในระบบตรวจคนเข้าเมืองของฟินแลนด์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเอกสารแสดงตัวตน ตลอดจนวีซ่าของกลุ่มชาวโซมาเลียไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ ประกอบกับมีผู้ลี้ภัยยื่นคำขอ Family Reunification เป็นจำนวนมาก จึงได้มีการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ประสิทธิภาพในการพิสูจน์บุคคล ซึ่งก่อนที่จะนำการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) มาใช้นั้น ฟินแลนด์ประสบปัญหาเกี่ยวกับ คำขอ Family Reunification เนื่องจากเอกสารหลักฐานที่ยื่นประกอบคำขอไม่น่าเชื่อถือ บางส่วนถูกยกเลิก และมีการปลอมแปลง ส่งผลให้กระบวนการ Family Reunification เป็นไปด้วยความล่าช้า และส่วนใหญ่ได้รับการปฏิเสธคำขอเป็นจำนวนกว่าร้อยละ 84 และบางกรณีผู้เยาว์ยื่นคำร้องขอรวมครอบครัวกับ

บิดามารดา ต้องใช้เวลานานถึง 5 ปีกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ จึงเป็นที่มาของการนำระบบการตรวจพิสูจน์บุคคลเข้าเมือง/รวมครอบครัว ด้วยกระบวนการตรวจ สารพันธุกรรม (DNA) ทั้งนี้ Aliens Act (SDK 301/2004) กำหนดว่ากรณีผู้ยื่นคำขอมิเอกสารหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่เพียงพอและมีเหตุจำเป็น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะขอให้มีการตรวจพิสูจน์ สารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยผู้ยื่นคำขอไม่มีภาระค่าใช้จ่าย ยกเว้น ผู้ยื่นคำขอชี้แจงข้อมูลอันเป็นเท็จ("Genetic citizenship: DNA testing and the Israeli Law of Return," 17 June 2015)

ประเทศไทย มีการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้พิสูจน์ความสัมพันธ์การเป็นบิดา มารดา บุตร และเครือญาติเนื่องจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมเป็นการถ่ายทอดจาก บิดามารดาสู่บุตร โดยบุตรจะได้รับสารพันธุกรรมจากบิดาครึ่งหนึ่งและจากมารดาอีกครั้งหนึ่งเสมอ การพิสูจน์ความสัมพันธ์ในเครือญาติกรณีการตรวจความสัมพันธ์ ร่วมสายพันธุกรรมเดียวกัน สารพันธุกรรมจะถ่ายทอดจากมารดาสู่บุตรชาย และบุตรสาวทุกคน ส่วนการตรวจความสัมพันธ์ร่วมสายพันธุบิดาเดียวกัน สารพันธุกรรมจะถ่ายทอดจากบิดาสู่บุตรชายเท่านั้น การตรวจสารพันธุกรรม (DNA) สามารถตรวจได้จาก เลือด เซลล์เยื่อกระดูก ฟัน กระดูก หรือเนื้อเยื่อชนิดต่างๆ โดยนำตัวอย่างตรวจเหล่านี้มาสกัดสารพันธุกรรม (DNA) และทำการวิเคราะห์รูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) ในห้องปฏิบัติการจากนั้นจึงนำรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) ของ แต่ละบุคคลไปเปรียบเทียบกับรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลอ้างอิงเพื่อหาความสัมพันธ์ทางสายเลือดต่อไป

กระบวนการขั้นตอนการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) ตามกฎหมายทะเบียนราษฎรของไทย มีแนวปฏิบัติไว้ว่า บุคคลสัญชาติไทยที่ยังไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านสามารถยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านต่อนายทะเบียนอำเภอหรือ นายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ยื่นคำขอมิภูมิลำเนาอยู่พร้อมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ตัวบุคคลซึ่งนายทะเบียนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิจารณา หากเชื่อถือได้ก็จะทำการแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อให้กรณีพยาน หลักฐานที่มีไม่เพียงพอหรือไม่น่าเชื่อถือ แต่มีการอ้างพยานบุคคลที่เป็นเครือญาติซึ่งมีสัญชาติไทยและสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อยืนยัน ความสัมพันธ์กันได้นายทะเบียนจะมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) กับญาติที่อ้างถึง เพื่อนำผลการตรวจพิสูจน์มาเป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดให้เลขประจำตัวประชาชนในสถานะบุคคลสัญชาติไทยต่อไป ("CLOSER TO THE TRUTH: DNA profiling for family reunification and the rationales of immigration policy in Finland," 2013)

ในการนี้กรมการปกครองได้จัดทำโครงการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เพื่อช่วยเหลือคนไทยที่ยังไม่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านและขาดพยานหลัก

ฐานสำคัญที่จะพิสูจน์สถานะบุคคลและสัญชาติ ให้มีหลักฐานในการขอแจ้งเกิดเกินกำหนด หรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านรวมถึงกรณีการขอเปลี่ยนแปลงสถานะบุคคลจากคนที่มีรายการทะเบียนราษฎรระบุไม่ได้สัญชาติไทย เป็นคนสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของคนไทยที่ตกหล่นทางทะเบียนราษฎร โดยต้องเป็นบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) บุคคลที่อ้างว่าเป็นคนไทยที่ยื่นคำร้องขอแจ้งเกิดเกินกำหนดหรือขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2535 หรือ

2) ชาวเขาและบุคคลบนพื้นที่สูงที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2543 หรือ

3) บุคคลที่ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสถานะในเอกสารทะเบียนราษฎรจากคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยผลของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ โดยบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการดังกล่าวต้องเป็นผู้ต้อยโอกาส ผู้ยากจน หรือคนยากไร้ และมีบิดามารดา หรือญาติร่วมสายโลหิตที่มีชื่อและรายการบุคคลในทะเบียนบ้านระบุสัญชาติไทย ซึ่งสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการมีสัญชาติไทยได้ และบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎร ตลอดจนบุคคลที่เป็นคู่ตรวจอ้างอิง ต้องมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขการตรวจหาความสัมพันธ์ทางสายโลหิตของหน่วยให้บริการตรวจสอบสารพันธุกรรมหรือหน่วยให้บริการตรวจสอบสารพันธุกรรมสามารถตรวจหาความสัมพันธ์ทางสายโลหิตได้

ปัจจุบันมีการนำระบบเทคโนโลยีการระบุตัวตนทางชีวภาพ (Biometric) เพื่อนำมาใช้ในการระบุและพิสูจน์ตัวตนบุคคล เนื่องจากเป็นวิธีที่เชื่อถือได้และรวดเร็วด้วยการตรวจสอบผ่านลักษณะทางชีววิทยาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล การระบุตัวตนทางชีวภาพจะเปรียบเทียบข้อมูลสำหรับลักษณะของบุคคลกับ "แม่แบบ" (Template) ทางชีวภาพของบุคคลนั้นเพื่อพิจารณาความคล้ายคลึงกัน โดยจะมีการจัดเก็บแบบจำลองอ้างอิง จากนั้นข้อมูลที่จัดเก็บจะถูกเปรียบเทียบกับข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่จะตรวจสอบสิทธิ์ การระบุตัวตนทางชีวภาพ ประกอบด้วย การกำหนดตัวตนของบุคคล อาจจะเป็นภาพใบหน้า การบันทึกเสียง หรือลายพิมพ์นิ้วมือ จากนั้นข้อมูลนี้จะถูกเปรียบเทียบกับข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลอื่น ๆ ที่เก็บไว้ในฐานข้อมูล ข้อมูลทางชีวภาพจำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การวัดทางสรีรวิทยา (Physiological measurements) สามารถเป็นได้ทั้งทางสัณฐานวิทยาหรือชีวภาพ โดยตัวบ่งชี้ทางสัณฐานวิทยาส่วนใหญ่ประกอบด้วยลายพิมพ์นิ้วมือ รูปร่างของมือ-นิ้ว ลายเส้นเลือดตา (ม่านตาและเรตินา) และรูปร่างของใบหน้าสำหรับการวิเคราะห์ทางสัณฐานวิทยา สำหรับการวิเคราะห์ทางชีววิทยาอาจใช้ สารพันธุกรรม (DNA) เลือด น้ำลายหรือปัสสาวะ ซึ่งจัดเก็บโดยทีมแพทย์และนิติเวชของตำรวจ การวัดพฤติกรรม (Behavioral

measurements) สิ่งทีพบบ่่อยทีสุด ได้แก่ การจดจำเสียง การเคลื่อนไหวของลายเซ็น (ความเร็วในการเคลื่อนทีของปากกาการเร่งความเร็วแรงกดทีออกแรงเอียง) พลศาสตร์ของการกดแป้นพิมพ์ วิธีทีใช้วัตตุการเดินเสียงของขันตอนท่าทาง ฯลฯ โดยวิวัฒนาการของการนำระบบการระบุตัวตนทางชีวภาพมาใช้ เริ่มต้นจากจักรพรรดิของจีน (Chinese emperor Ts'in) ได้ตรวจสอบตราประทับเฉพาะด้วยลายนิ้วมือ จากนั้นลายนิ้วมือถูกนำมาใช้ครั้งแรกในเชิงพาณิชย์เมื่อปี ค.ศ. 1858 โดยวิลเลียมเจมส์เฮอร์เชล ผู้ดูแลชาวอังกฤษในอินเดีย ซึ่งได้รับหน้าที่สร้างถนนในเบงกอล วิลเลียมให้ผู้รับเหมาช่วงเซ็นสัญญาด้วยนิ้วมือของพวกเขา ซึ่งเป็นรูปแบบแรกของการพิสูจน์ตัวตนแบบไบโอเมตริกซ์และเป็นวิธีทีแน่นอนในการค้นหาได้เร็วขึ้นหากผู้รับเหมาผิดนัด ในตอนท้ายของศตวรรษที 19 Bertillon เจ้าหน้าที่ตำรวจฝรั่งเศสได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการระบุตัวอาชญากรเป็นครั้งแรก ด้วยการวัดร่างกายโดยอาศัยลักษณะทางกายวิภาคทีเฉพาะเจาะจงเพื่อระบุอาชญากรทีก่อเหตุซ้ำ ตำรวจฝรั่งเศสในปารีส (pré Prefecture de police) เริ่มต้นกระบวนการนี้ในปี ค. ศ. 1888 โดยใช้หน่วยพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ในสหราชอาณาจักรตำรวจนครบาลเริ่มใช้ไบโอเมตริกซ์เพื่อระบุตัวตนในปี ค.ศ. 1901 ในสหรัฐอเมริกาได้รับการริเริ่มโดยตำรวจนิวยอร์กในปี ค.ศ. 1902 และโดยเอฟบีไอในปี ค.ศ. 1924 ทั้งนี้ การวัดรูปแบบทีไม่ซ้ำกัน (aka Behavioral Biometrics) ไม่ใช่ เรื่องใหม่ เมื่อย้อนกลับไปในยุค ค.ศ. 1860 ผู้ให้บริการโทรเลขทีใช้รหัสสมอร์ส ใช้วิธีส่งสัญญาณเป็นเส้นประและจุด ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กองกำลังพันธมิตรใช้วิธีการเดียวกันนี้ในการระบุตัวผู้ส่งและข้อความยืนยันตัวตนทีได้รับ กระบวนการนี้เป็นหลักการพื้นฐานของระบบไบโอเมตริกซ์เพื่อระบุบุคคลตามลักษณะเฉพาะ ระบบไบโอเมตริกซ์ได้พัฒนาอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในด้านเอกสารประจำตัว โดยทั่วไปจะรวมเทคโนโลยีความปลอดภัยอื่น ๆ เช่น สมาร์ทการ์ด ในอดีตแอปพลิเคชันทีใช้ไบโอเมตริก ริเริ่มโดยหน่วยงานเพื่อการควบคุมการเข้าถึงทางทหาร การระบุอาชญากรรมหรือพลเรือนภายใต้กรอบกฎหมายและเทคนิคทีมีการควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำระบบเทคโนโลยีทางชีวภาพ มาปรับใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะในหลายประการ ดังนี้

การบังคับใช้กฎหมายและการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ ด้วยการจัดให้มีระบบการจดจำใบหน้าแบบสด ความสามารถในการระบุใบหน้าในฝูงชนในรูปแบบตอบสนองทันที (realtime) หรือหลังเหตุการณ์ รวมถึงการรักษาความปลอดภัยสาธารณะ เช่น ในเมือง สนามบินทีหรือพรมแดนทีละเอียดอ่อน เช่น สนามกีฬา หรือสถานที่สักการะบูชา เป็นต้น

การทหาร มีระบบการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพ เพื่อประโยชน์ทางการทหาร เช่น กองทัพอสหรัฐอเมริกาได้รวบรวมข้อมูลใบหน้ามา่นตา ลายพิมพ์นิ้วมือ และ สารพันธุกรรม (DNA) ในระบบระบุตัวตนแบบไบโอเมตริกซ์ ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 2009 โปรแกรมไบโอเมตริกเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004

และเริ่มเก็บลายพิมพ์นิ้วมือไว้ในหน่วยงาน Defense Forensics and Biometrics Agency (DFBA) กำลังจัดการระบบซึ่งเรียกว่า DoD Automated Biometric Information System

การควบคุมชายแดนการเดินทางและการอพยพ การจัดทำหนังสือเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-passport) เป็นเอกสารการเดินทางไบโอเมตริกซ์ที่รู้จักกันดี เอกสารรุ่นที่สองหรือที่เรียกว่า หนังสือเดินทางไบโอเมตริกซ์ประกอบด้วย การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ และการถ่ายภาพเร่งความเร็ว ในการข้ามพรมแดนผ่านเครื่องสแกน โดยใช้หลักการจดจำ การเปรียบเทียบภาพใบหน้าหรือลายพิมพ์ นิ้วมือ และรูปถ่ายบนหนังสือเดินทาง โดยระบบนี้เรียกว่า ระบบควบคุมชายแดนอัตโนมัติ (aka e-gates) ซึ่งรวมถึงตู้บริการด้วยตนเองด้วย (Kiosk) นอกจากนี้หลายประเทศได้ตั้งค่าโครงสร้างพื้นฐานไบโอเมตริกซ์เพื่อควบคุมกระแสการอพยพเข้าและออกจากดินแดนของตน ด้วยการจัดให้มี เครื่องสแกนลายพิมพ์นิ้วมือและกล้องที่เสายชายแดน ซึ่งจะจับข้อมูลที่ช่วยระบุผู้เดินทางที่เข้ามาใน ประเทศด้วยวิธีที่แม่นยำและเชื่อถือได้มากขึ้น ในบางรัฐ ได้นำไปใช้กับสถานกงสุลในการขอวีซ่าและ การต่ออายุวีซ่า เป็นต้น

การดูแลสุขภาพ ในหลายประเทศได้มีการพัฒนามีแอปพลิเคชันติดตั้งบนบัตรประจำตัว ประชาชน ด้วยบัตรประจำตัวไบโอเมตริกซ์เหล่านี้ จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อยืนยันตัวตนของผู้ถือบัตร ก่อนที่จะเข้าถึงบริการของรัฐหรือการดูแลสุขภาพ ประโยชน์ของการระบุตัวตนนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ บุคคลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองของรัฐมาใช้บริการด้านสุขภาพ เช่นเดียวกับพลเมืองของรัฐ

บัตรประจำตัวประชาชนทะเบียนราษฎร์และทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ฐานข้อมูล AFIS (Automated Fingerprint Identification System) ซึ่งมักเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ตรวจสอบตัวตนของพลเมืองและความเป็นเอกลักษณ์ของประชากรส่วนที่เหลือด้วยวิธีที่เชื่อถือได้ รวดเร็วและเป็นระบบอัตโนมัติ

การควบคุมการเข้าถึงทางกายภาพ ระบบควบคุมการเข้าถึงไบโอเมตริกซ์ช่วยป้องกันไม่ให้ บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตเข้าถึง เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก (การควบคุมการเข้าถึงทางกายภาพ) ระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่าย (การควบคุมการเข้าถึงแบบลอจิคัล) โดยอาศัยการพิสูจน์ตัวตน แบบไบโอเมตริกซ์ ในด้านไอทีการควบคุมการเข้าถึงแบบไบโอเมตริกซ์สามารถเป็นปัจจัยเสริมในการ ตรวจสอบสิทธิ์ของผู้ใช้และสนับสนุนนโยบาย Identity and Access Management (IAM) ของ องค์กร ซึ่งแตกต่างจากรหัสผ่านแบบคงที่รหัสผ่านแบบใช้ครั้งเดียวหรือการ์ดเข้าถึงที่อาศัยข้อมูล ที่อาจถูกขโมยหรือสูญหาย ในโลกของอุปกรณ์เคลื่อนที่ปัจจุบันสมาร์ทโฟน (ระบบไอทีรูปแบบหนึ่ง) มักจะมีคุณสมบัติการจดจำลายนิ้วมือและใบหน้า iPhone 5 เป็นเครื่องแรกที่เปิดตัวระบบจดจำ ลายนิ้วมือในปี ค.ศ. 2013 (พร้อม TOUCH ID) และการจดจำใบหน้าก็เป็นที่นิยมด้วย iPhone X ที่ เปิดตัวในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2017 (พร้อม FACE ID) ปัจจุบันโทรศัพท์ Android หลายรุ่นมี คุณสมบัตินี้ (รวมกับการสแกนม่านตา) ด้วย จากข้อมูลของ Counterpoint ระบุว่ามีการจัดส่ง

สมาร์ทโฟนพร้อมเซ็นเซอร์ลายนิ้วมือในปี ค.ศ. 2018 และสมาร์ทโฟน เหล่านี้จะมาพร้อมกับวิธีการ ปลดล็อกด้วยใบหน้าในปี ค.ศ. 2020

การใช้งานเชิงพาณิชย์ มีระบบ KYC (Know Your Customer) เป็นกระบวนการบังคับในการระบุและยืนยันตัวตนของลูกค้าเมื่อเปิดบัญชี ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการต่อสู้กับ อาชญากรรมทางการเงินและการฟอกเงิน ด้วยไบโอเมตริกธนาการองค์กรฟินเทคหรือแม้แต่ผู้ ให้บริการโทรคมนาคมสามารถตรวจสอบ KYC ได้เร็วขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้ไบโอ เมตริก สำหรับผู้ค้าปลีกสามารถใช้ประโยชน์จากการจดจำใบหน้าเพื่อระบุลูกค้าระดับพรีเมียมหรือ ผู้ซื้อเก่าที่มาซื้อของในร้านได้ทันทีที่เข้ามาในร้าน หากระบบรู้จักระบบจะส่งการแจ้งเตือนไปยัง ผู้จัดการร้าน เทคโนโลยีนี้เป็นตัวกระตุ้นการตลาดที่มีประสิทธิภาพหรือสามารถนำไปใช้กับการรักษา ฐานลูกค้าขององค์กรได้ หนังสือพิมพ์ The Guardian (04 สิงหาคม 2019) ระบุว่าความกังวลกับ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เกี่ยวกับการขโมยของในร้านเริ่มไม่มีประโยชน์ ผู้ค้าปลีกต้องหาทางแก้ไขเพื่อรับมือ กับความสูญเสียประมาณ 700 ล้านปอนด์ (900 ล้านดอลลาร์) จึงได้เห็นมาระบบการจดจำใบหน้าจาก เว็บไซต์ NYmag (ตุลาคม 2018) ร้านค้าปลีกในสหรัฐฯ ใช้การจดจำใบหน้าด้วยเช่นกัน บริษัท ชี้นำ ของสหรัฐฯ เกือบทั้งหมดมีการจดจำใบหน้าในวาระการประชุมของพวกเขาซึ่งเป็นประโยชน์ในการ เพิ่มศักยภาพของบริษัท ("คู่มือการอ่านผลการตรวจสอบสารพันธุกรรม," 2557)

9. แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง

สหภาพยุโรปได้ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงดับลิน โดยจัดให้มีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของ สหภาพยุโรป มีชื่อเรียกว่า ระบบ Eurodac หรือ (European Dactyloscopy) เป็นฐานข้อมูลที่ รวบรวมลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ซึ่งมีอายุ 14 ปีขึ้นไป โดยลายพิมพ์นิ้วมือเหล่านี้จะถูกส่งด้วยระบบดิจิทัลไปยังหน่วยงานกลางของคณะกรรมการยุโรป เพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถ พิจารณาได้ว่าผู้ลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่าน ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคย ถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ลี้ภัยก็ต้องถูกส่งกลับไปยัง ประเทศนั้นๆ อีกทั้งยังช่วยป้องกันการจ่ายสวัสดิการซ้ำซ้อนให้แก่ผู้ที่ได้สถานะผู้ลี้ภัยมากกว่า 1 ประเทศอีกด้วย โดย Eurodac เป็นระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นมาจากการปฏิบัติตามข้อตกลงดับลิน โดยออกเป็นข้อบังคับสหภาพยุโรปที่ 2725/2000 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 2003 ปัจจุบันประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทั้งหมดใช้ฐานข้อมูลดังกล่าวร่วมกัน รวมถึงประเทศในทวีปยุโรป ที่มีได้เป็นสมาชิกสหภาพยุโรปด้วย ได้แก่ นอร์เวย์ ไอซ์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ และราชรัฐลิกเทเนส

ไต้หวัน และตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา Eurodac ถูกใช้เพื่อการบังคับตามกฎหมาย
ของประเทศสมาชิกและในหน่วยงานของ Europol

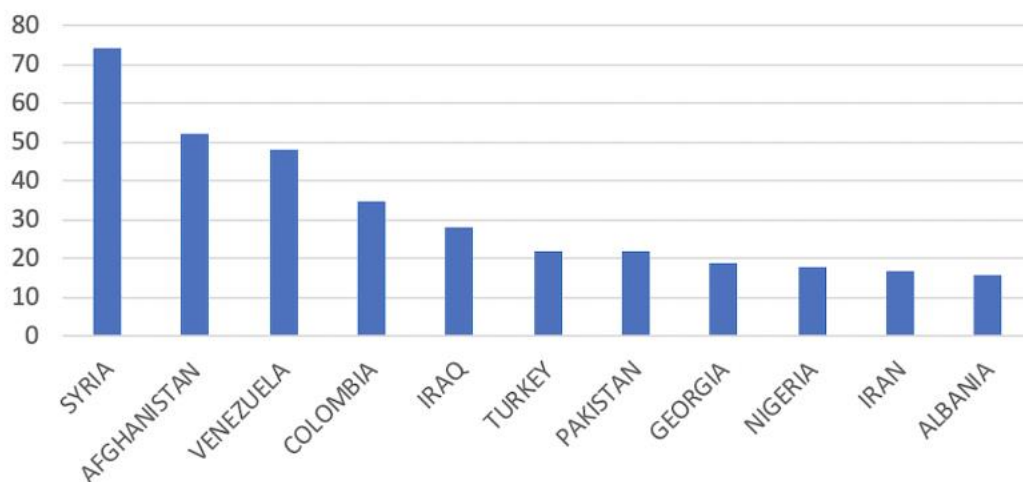
การพัฒนาด้านกฎหมายและนโยบาย

จากรายงานประจำปี ค.ศ. 2019 ของ Eurodac ได้มีข้อเสนอในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการขึ้นใหม่อยู่หลายประการ ได้แก่ การลดจำนวนอายุของผู้ที่จะต้องจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือจาก 14 ปี เป็น 6 ปี เพิ่มภาระผูกพันในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่พบว่าอยู่อย่างผิดกฎหมายในดินแดนของประเทศสมาชิก ขยายระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ถูกจับกุมเกี่ยวกับการข้ามพรมแดนภายนอกที่ผิดปกติ เพิ่มภาพใบหน้าซึ่งระบุตัวตนของบุคคลและนำไปบันทึกจัดเก็บในข้อมูลชีวประวัติ โดยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาระบบการระบุตัวตนผู้ขอลี้ภัยให้ดีขึ้น ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการระบุตัวผู้ขอลี้ภัยที่จัดทำเอกสารขึ้นมาใหม่เพื่อนำไปยื่นขอพักพิงต่อประเทศที่สามในลักษณะซ้ำซ้อน รวมถึงเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการจัดส่งตัวคืนสำหรับผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เพื่อกีดกันการละเมิดและเพื่อป้องกันการเคลื่อนไหวทุติยภูมิภายในสหภาพยุโรป

การจัดการระบบปฏิบัติการของ Eurodac

ปัจจุบัน Eurodac มีการจัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือในฐานข้อมูลประมาณ 5.69 ล้านข้อมูล (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม ค.ศ. 2019) โดยจากการประมาณการการจัดเก็บข้อมูลของระบบ Eurodac สามารถจัดเก็บได้ประมาณ 7 ล้านข้อมูล ซึ่งจากการคำนวณแล้วคาดว่าจะระบบจะสามารถรองรับการจัดเก็บข้อมูลได้อีก 3 ปี ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานทางด้าน IT โดยต้องรองรับการจัดเก็บข้อมูลด้วยความปลอดภัย และพัฒนาระบบให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น สำหรับข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตามข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบไปด้วย ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐที่นำส่ง สถานที่และวันที่ของการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้นและหมายเลขอ้างอิง โดยสรุปแล้วในการระบุตัวตนของบุคคลตามมาตรฐานของ Eurodac คือ ระบบจะดำเนินการเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ ระบบจะไม่จัดเก็บข้อมูลชีวประวัติของบุคคล อาทิ ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ปรากฏรูปภาพของบุคคล ตลอดจนไม่มีระบบการจดจำใบหน้า จากผลสำรวจของเว็บไซต์ THALES Group ได้จัดอันดับประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของการขอลี้ภัยในต่างประเทศเรียงตามลำดับ 10 ประเทศ ในปี ค.ศ. 2019 ดังนี้ ซีเรีย อัฟกานิสถาน เวเนซุเอลา โคลัมเบีย อิรัก ตุรกี ปากีสถาน จอร์เจีย ไนจีเรีย อิหร่าน และแอลบาเนีย

Top 10 countries of origin of asylum seekers 2019

ตารางที่ 2 แผนผังแสดงจำนวนประเทศที่มีการขอลี้ภัยในปี ค.ศ. 2019
ที่มา <https://www.thalesgroup.com>

ระบบการคุ้มครองข้อมูล

ระบบการคุ้มครองข้อมูลของ Eurodac อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของในการคุ้มครองของประเทศสมาชิกภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ซึ่งอยู่ในการควบคุมของ European Data Protection Supervisor (EDPS) และ Data Protection Officer (DPO) ของหน่วยงาน European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice (eu-LISA) โดย EDPS ได้กำหนดมาตรฐานในการดำเนินการตรวจสอบตามปกติ ซึ่งการจัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลนั้นมีกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บไม่เท่ากัน โดยลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ขอลี้ภัยจะจัดเก็บไว้ในระบบ เป็นเวลา 10 ปี สำหรับกลุ่มบุคคลผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จะถูกจัดเก็บไว้เป็นเวลา 18 เดือน โดยข้อมูล ณ ค.ศ. 2019 มีข้อมูลของกลุ่มผู้ขอลี้ภัยจำนวนร้อยละ 97 ในส่วนของการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ขอลี้ภัย พบว่ามีประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน กรีซ และ อิตาลี สำหรับการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดกฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ กรีซ สเปน อิตาลี และมีกรณีการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในประเทศสมาชิกโดยผิดกฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ เยอรมัน กรีซ เบลเยียม อิตาลี และฝรั่งเศส ทั้งนี้ บุคคลที่ถูกจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ สามารถร้องขอในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้ ("https://www.thalesgroup.com," 2020)

10. แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคล ภายใต้ Prüm Treaty

อนุสัญญา Prüm เป็นความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักซ์มเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยอนุสัญญานี้ได้ลงนามโดยภาคีสัญญา ณ เมือง Prüm ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 และในปี ค.ศ. 2008 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้มีข้อตกลงสองฉบับ (Prüm Decisions) และได้นำมาปรับปรุงให้เป็นส่วนหนึ่งในกรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป มติฉบับแรก (2008/615/JHA) มีวัตถุประสงค์ให้ประเทศสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนความผิดในคดีอาชญากรรม ซึ่งได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์และขั้นตอนในการจัดเก็บ การสืบค้นข้อมูลอัตโนมัติ ตลอดจนการส่งต่อข้อมูล โดยข้อมูลที่อ้างอิงถึง (reference data) ประกอบไปด้วยข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ของแต่ละบุคคลที่สามารถจับคู่ได้ (hit) ข้อมูลเหล่านี้จะไม่เปิดเผยอัตลักษณ์ของบุคคล และจะถูกควบคุมโดยกฎหมายแห่งชาติของรัฐสมาชิกที่ถือครองข้อมูล ในกรณีนี้รวมถึงข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ (fingerprint) และข้อมูลทะเบียนยานพาหนะด้วย (vehicle registration data) สำหรับมติฉบับที่สอง (2008/616/JHA) ประกอบไปด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการที่จำเป็นในการดำเนินการตามมติฉบับแรก รวมถึงข้อกำหนดทางเทคนิคสำหรับการสร้างข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA)

ความเป็นมาของ Prüm Decisions เกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างรัฐก่อนสนธิสัญญาลิสบอน (pre-Lisbon intergovernmental) หรือเรียกว่าเสาที่สามของสหภาพยุโรป (Third Pillar) ซึ่งวางกรอบด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายอาญา มีผลบังคับใช้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 แต่ได้ขยายระยะเวลาให้ประเทศสมาชิกรับปรับใช้ภายในระยะเวลา 1 ปี หรือ 3 ปี เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้เตรียมการด้านเทคนิคเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ลายพิมพ์นิ้วมือ และข้อมูลทะเบียนยานพาหนะ และถึงแม้ข้อตกลงจะได้มีการขยายระยะเวลาให้ประเทศสมาชิกก็ตาม พบว่ามีประเทศสมาชิกเพียง 10 ประเทศ ที่ได้ดำเนินการตามข้อตกลง โดยพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ คือ ความจำเป็นในการปฏิรูปกฎหมายภายในประเทศเกี่ยวกับการเก็บรักษาข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) และข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ รวมถึงข้อจำกัดทางการเงินของประเทศ (Eurodac – 2019 Annual Report, 2020)

หลักการพื้นฐานของอนุสัญญา

อนุสัญญานี้ภาคีผู้ทำสัญญาตั้งใจที่จะก้าวข้ามพรมแดนความร่วมมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยความร่วมมือดังกล่าวปราศจากอคติต่อกฎหมายของสหภาพยุโรป และเปิดกว้างสำหรับรัฐสมาชิกใด ๆ ของสหภาพยุโรปที่จะเข้าร่วมตามอนุสัญญานี้ และความร่วมมือภายใต้อนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อริเริ่มโครงการเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในสหภาพยุโรปในสาขาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ โดยหลังจากที่อนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับภายในระยะเวลาสามปี จะมีการประเมินสถานการณ์เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อคณะกรรมการยุโรปเพื่อที่จะรวมบทบัญญัติของอนุสัญญานี้เข้ากับกฎหมายกรอบของสหภาพยุโรป และกำหนดให้ภาคีคู่สัญญาจะต้องส่งรายงานความก้าวหน้าร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับความร่วมมือไปยังคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปและคณะกรรมการยุโรป

การจัดตั้งฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ในระดับชาติ

ภาคีผู้ทำสัญญาจะต้องดำเนินการจัดเก็บข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ในระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผลข้อมูลที่เก็บไว้เหล่านั้น จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ ภาคีคู่สัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บจะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของ สารพันธุกรรม (DNA) และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ สารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาคีคู่สัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยประสานงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาคีคู่สัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาคีคู่สัญญา ประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาคีจะดำเนินการโดยการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) เพื่อขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยประสานงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอจะสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บ สารพันธุกรรม (DNA) หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายในของประเทศ รวมถึงกฎระเบียบต่างๆ ด้วย

การรวบรวมข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA)

ในกรณีการสอบสวนหรือการดำเนินคดีอาญาไม่มีข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) สำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในอาณาเขตของภาคีที่ร้องขอ ภาคีคู่สัญญาจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยการรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลของบุคคลนั้นและจัดหาข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ในกรณี ดังนี้

(1) ภาคีที่ร้องขอระบุวัตถุประสงค์ของความจำเป็น

(2) ภาคีที่ร้องขอจัดทำหมายจับหรือแถลงการณ์ที่ออกโดยผู้มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ภายใต้กฎหมายของภาคีคู่สัญญานั้นแสดงว่าข้อกำหนดในการรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) จะเป็นไปตามข้อกำหนด หากบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาที่ร้องขอ และ

(3) ภายใต้กฎหมายของประเทศภาคีที่ร้องขอ

การค้นหาข้อมูลลายนิ้วมืออัตโนมัติ

เพื่อการป้องกันและสอบสวนการกระทำความผิดทางอาญา ภาคีคู่สัญญาจะอนุญาตให้หน่วยประสานงานระดับชาติของภาคีผู้ทำสัญญาอื่น เข้าถึงข้อมูลอ้างอิงในระบบระบุลายนิ้วมืออัตโนมัติที่สร้างขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันและสอบสวนการกระทำความผิดทางอาญา โดยมีอำนาจในการค้นหาอัตโนมัติด้วยการเปรียบเทียบลายนิ้วมือ ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ในการค้นหาอาจใช้ได้เฉพาะในแต่ละกรณีและเป็นไปตามข้อกำหนดตามกฎหมายประจำชาติของภาคีผู้ทำสัญญา ทั้งนี้ หากข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือและข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดหาเพิ่มเติมมีความตรงกัน ข้อมูลเพิ่มเติมที่มีอยู่และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอ้างอิงจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศ รวมถึงกฎหมายช่วยเหลือทางกฎหมายของภาคีคู่สัญญาที่ร้องขอ โดยภาคีคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องกำหนดหน่วยประสานงานระดับชาติ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของหน่วยประสานงานจะถูกควบคุมโดยกฎหมายของประเทศที่ใช้บังคับ

การค้นหาข้อมูลทะเบียนยานพาหนะโดยอัตโนมัติ

กรณีการสืบค้นข้อมูลทะเบียนยานพาหนะ ข้อมูลที่จะถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับยานพาหนะ ซึ่งได้แก่ หมายเลขตัวถังหรือหมายเลขการจดทะเบียน โดยหากได้รับการร้องขอหรือประสงค์จะสืบค้นโดยอัตโนมัติ ภาคีคู่สัญญาจะอนุญาตให้มีการเข้าถึงและค้นหาข้อมูลทะเบียนยานพาหนะโดยอัตโนมัติ ประกอบไปด้วย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของรถและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยานพาหนะ

การจัดการข้อมูลส่วนบุคคลและที่ไม่ใช่ข้อมูลส่วนบุคคล

หากมีสถานการณ์ที่มีการดำเนินการข้ามพรมแดน อาทิ การแข่งขันกีฬา หรือการประชุมสภายุโรป ภาคีผู้ทำสัญญาจะต้องปฏิบัติตามทั้งเมื่อมีการร้องขอและตกลงกันเองตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ในการจัดหาข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลส่วนบุคคลให้กันและกัน สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลจะแลกเปลี่ยนได้เมื่อมีความเชื่อมั่นหรือสถานการณ์อื่นที่มีเหตุผลให้เชื่อได้ว่า เป็นไปเพื่อป้องกันการ

กระทำความผิดอาญาการรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความมั่นคงภายในประเทศ
(*The United Kingdom's participation in Prüm, 2015*)

การป้องกันการก่อการร้าย

มาตรการในการป้องกันการก่อการร้าย กำหนดให้ถือตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ โดยให้พิจารณาเป็นรายกรณี แม้จะได้รับการร้องข้อมูลจากภาคีคู่สัญญาก็ตาม ทั้งนี้สามารถดำเนินการได้หากมีความมั่นใจว่าการให้ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวเป็นไปเพื่อการป้องกันการกระทำ ความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ ตามที่อ้างถึงในมาตรา 1 ถึง 3 ของกรอบการตัดสินใจของสหภาพยุโรป ที่ 2002/475 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ. 2002 เกี่ยวกับต่อต้านการก่อการร้าย ทั้งนี้ ข้อมูลประกอบที่ต้องจัดเตรียมในกรณีนี้ ต้องประกอบไปด้วย ชื่อ-นามสกุล สถานที่เกิด วันเกิด และรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลที่ เชื่อได้ว่าเกี่ยวข้องกับก่อการร้าย แต่ละภาคีคู่สัญญาต้องกำหนดให้มีหน่วยประสานงานในระดับชาติของตนสำหรับเป็นศูนย์กลางในแลกเปลี่ยนข้อมูลเหล่านี้

ความช่วยเหลือเกี่ยวกับมาตรการส่งตัวกลับประเทศ

ภาคีคู่สัญญาต้องจัดให้มีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการส่งตัวกลับประเทศ โดยให้เป็นไปตามกรอบการตัดสินใจของสหภาพยุโรป ที่ 2004/573/EC เมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2004 กรณีมาตรการส่งตัวกลับประเทศทางอากาศ จะต้องมีการแจ้งข้อมูลต่อประเทศที่จะส่งตัวกลับ เกี่ยวกับแผนการดำเนินการ และต้องเปิดโอกาสให้ภาคีคู่สัญญาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย สำหรับการส่งตัวกลับประเทศร่วมกันภาคีคู่สัญญาจะต้องมีมาตรการร่วมกันเกี่ยวกับการเตรียมการ เพื่อส่งตัวกลับประเทศด้วยความปลอดภัย

ความร่วมมือในรูปแบบอื่น

กำหนดให้มีการปฏิบัติความร่วมมือ เช่น การร่วมมือกันด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนและการป้องกันอาชญากรรม โดยภาคีผู้ทำสัญญาอาจกำหนดให้มีการร่วมมือกันด้านการจัดกำลังตำรวจภายในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญา เพื่อร่วมตรวจสอบการกระทำ ความผิด การลาดตระเวน รวมถึงการปฏิบัติความร่วมมืออื่น ซึ่งภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายอาจทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นรัฐเจ้าภาพในการปฏิบัติตามกฎหมายแห่งชาติของตน และขอรับความยินยอมจากรัฐภาคีคู่สัญญา ในการให้อำนาจอธิปไตยแก่เจ้าหน้าที่ของภาคีผู้ทำสัญญาอื่น ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมกันหรือเท่าที่กฎหมายของรัฐเจ้าภาพอนุญาต อำนาจอธิปไตยดังกล่าวสามารถใช้ได้ภายใต้ คำแนะนำและตามกฎต่อหน้าเจ้าหน้าที่จากรัฐเจ้าภาพ เจ้าหน้าที่ของภาคีผู้ทำสัญญาอื่น จะต้องอยู่ ภายใต้กฎหมายแห่งชาติของรัฐเจ้าภาพ โดยรัฐเจ้าภาพจะต้องรับผิดชอบการกระทำของเจ้าหน้าที่ ของตน

มาตรการในกรณีอันตรายใกล้จะถึง

กรณีเกิดสถานการณ์เร่งด่วน เจ้าหน้าที่จากภาคีสัญญาฝ่ายหนึ่งอาจข้ามพรมแดนไปยังพื้นที่ของรัฐภาคีโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมได้ และอาจมีมาตรการชั่วคราวที่จำเป็นเพื่อเตือนอันตรายทางกายภาพที่ใกล้จะเกิดขึ้นกับบุคคลได้ โดยอันตรายที่ใกล้จะถึงนี้ต้องไม่สามารถดำเนินการแจ้งรัฐภาคีเจ้าของพื้นที่ได้ทัน และเมื่อได้ดำเนินการป้องกันอันตรายที่ใกล้จะถึงให้ดำเนินการแจ้งรัฐเจ้าของพื้นที่โดยไม่ชักช้า และหากกรณีมีเจ้าหน้าที่ของรัฐภาคีเจ้าของพื้นที่เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่ด้วย ให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติตามหลักการและขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐภาคีเจ้าของพื้นที่กำหนด

มาตรการความช่วยเหลือเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญภัยพิบัติและอุบัติเหตุร้ายแรง

กรณีเกิดเหตุการณ์สำคัญ ภัยพิบัติหรืออุบัติเหตุร้ายแรง ให้ดำเนินการ ดังนี้ แจ้งให้กันและกันทราบโดยเร็วที่สุดถึงสถานการณ์ดังกล่าวที่มีผลกระทบข้ามพรมแดนและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องของดำเนินการและประสานมาตรการที่จำเป็นภายในอาณาเขตของตนเกี่ยวกับผลกระทบข้ามพรมแดน จัดส่งเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาตลอดจนจัดหาอุปกรณ์ที่ได้รับการร้องขอจากภาคีสัญญาเท่าที่จะทำได้

มาตรการให้ความร่วมมือตามคำขอ

รัฐภาคีสัญญาต้องให้ความร่วมมือกับรัฐภาคีตามที่ร้องขอ ทั้งนี้ภายใต้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศ อาทิ การระบุเจ้าของและผู้ควบคุมยานพาหนะและให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนขับและกัปตันยานพาหนะเรือและเครื่องบินเท่าที่ทำได้ การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับใบขับขี่ ใบอนุญาตการนำทางและใบอนุญาตที่คล้ายกัน ตรวจสอบที่อยู่และที่อยู่อาศัยของบุคคล การตรวจสอบใบอนุญาตมีถิ่นที่อยู่ การตรวจสอบตัวตนของสมาชิกโทรศัพท์และสมาชิกอื่น ๆ บริการโทรคมนาคมที่สาธารณะสามารถเข้าถึงได้ การสร้างเอกลักษณ์ของบุคคล การตรวจสอบที่มาของสิ่งของต่าง ๆ เช่นอาวุธ ยานยนต์และเรือ การจัดหาข้อมูลจากฐานข้อมูลของตำรวจและบันทึกของตำรวจและการจัดหาข้อมูลจากบันทึกอย่างเป็นทางการที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ ออกการแจ้งเตือนเร่งด่วนเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด การแจ้งเตือนเกี่ยวกับสกุลเงิน การปลอมแปลงและการฉ้อโกงหลักทรัพย์ การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงของการเฝ้าระวังข้ามพรมแดน การแสวงหาความร้อนข้ามพรมแดนและการส่งมอบที่มีการควบคุม และตรวจสอบความเต็มใจของแต่ละฝ่ายในการแถลงการณ์

มาตรการในการใช้อาวุธ

เจ้าหน้าที่ของรัฐภาคีสัญญา ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันภายในเขตแดนของรัฐภาคีสามารถใส่รูปแบบของรัฐตนและพกพาอาวุธ และอุปกรณ์เครื่องกระสุน ภายใต้กฎหมายภายในของประเทศภาคีสัญญา โดยอาวุธและอุปกรณ์เหล่านี้สามารถใช้ได้ตามกฎหมายการป้องกันตนเองหรือผู้อื่นเท่านั้น หากเจ้าหน้าที่จากภาคีสัญญาใช้ยานพาหนะในการดำเนินการภายใต้สนธิสัญญานี้ภายในดินแดนของภาคีสัญญาอื่น จะต้องอยู่ภายใต้กฎการจราจรของรัฐเจ้าภาพ รวมทั้งถือปฏิบัติตามข้อบังคับในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐเจ้าภาพ

มาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือ

รัฐภาคีคู่สัญญาต้องให้การคุ้มครองและช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐภาคีที่ข้ามไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ดินแดนของตน เช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ภายในรัฐของตน

ความรับผิดทางอาญา

เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในดินแดนของรัฐภาคีอื่นภายใต้อนุสัญญานี้จะต้องเป็นการปฏิบัติในลักษณะเดียวกับเจ้าหน้าที่ของภาคีอีกฝ่ายหนึ่งในเรื่องความรับผิดทางอาญาด้วย หรืออาจกำหนดให้มีข้อตกลงที่ใช้บังคับกับภาคีคู่สัญญาระบุไว้เป็นอย่างอื่น

ความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในดินแดนของรัฐภาคีอื่นภายใต้อนุสัญญานี้ ต้องถือปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยในรัฐของตน

ข้อกำหนดทั่วไปเกี่ยวกับการปกป้องข้อมูล

เพื่อวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ ได้กำหนดความหมายและค่านิยมในการดำเนินการ ดังนี้

1) การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง การดำเนินการหรือชุดปฏิบัติการใด ๆ ที่เป็นดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าจะโดยวิธีอัตโนมัติ เช่น การรวบรวม การบันทึก การจัดระเบียบ การจัดเก็บ การตัดแปลงหรือการเปลี่ยนแปลง การเรียงลำดับ การค้นคืน การให้คำปรึกษา การใช้การเปิดเผย โดยการจัดหา การเผยแพร่ หรือการทำให้พร้อมใช้งานการจัดตำแหน่ง การรวมกันการปิดกั้น การลบ หรือการทำลายข้อมูล การประมวลผลภายในความหมายของอนุสัญญานี้ยังรวมถึงการสื่อสารว่ามีการจับคู่กันได้หรือไม่ด้วย (Hit)

2) ขั้นตอนการค้นหาอัตโนมัติ หมายถึง การเข้าถึงโดยตรงไปยังข้อมูลอัตโนมัติของอีกข้อมูลหนึ่ง เนื้อหาที่การตอบสนองต่อขั้นตอนการค้นหาเป็นแบบอัตโนมัติทั้งหมด

3) การอ้างอิง หมายถึง การทำเครื่องหมายข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บโดยไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อจำกัดการประมวลผลในอนาคต

4) การปิดกั้น หมายถึง การทำเครื่องหมายข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บโดยมีจุดประสงค์เพื่อจำกัด ข้อมูลการประมวลผลในอนาคต

ระดับของการปกป้องข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งมีหรือได้รับการจัดหาตามอนุสัญญานี้ ภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องรับประกันระดับการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลในกฎหมายของประเทศ โดยอย่างน้อยต้องเท่ากับ อนุสัญญาของสภายุโรปสำหรับการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยอัตโนมัติ เมื่อวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1981 และพิธีสารเพิ่มเติมวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 2011 และดำเนินการตามบัญชีคำแนะนำ No R (87) 15 วันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1987 ของ

คณะกรรมการของรัฐมนตรีของสภายุโรป สำหรับประเทศสมาชิกที่ควบคุมการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในภาคตำรวจ ซึ่งข้อมูลจะไม่ได้รับการประมวลผลโดยอัตโนมัติ

การจัดหาข้อมูลส่วนบุคคลที่ให้ไว้ภายใต้อนุสัญญานี้ อาจไม่เกิดขึ้นจนกว่าบทบัญญัติของบทนี้มีผลบังคับใช้ในกฎหมายแห่งชาติของดินแดนของภาคีสัญญาที่เกี่ยวข้องกับอุปทานดังกล่าว ให้คณะกรรมการรัฐมนตรีตัดสินใจว่าเป็นไปตามเงื่อนไขหรือไม่

วัตถุประสงค์

การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามอนุสัญญานี้ ไม่อนุญาตให้ดำเนินการหากเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น หากมีการประมวลผลดังกล่าววัตถุประสงค์อื่นจะต้องได้รับการอนุญาตจากภาคีสัญญาเป็นการล่วงหน้าก่อนดำเนินการ ๆ และต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแห่งชาติของภาคีที่บริหารจัดการข้อมูล ในกรณี ดังต่อไปนี้

1) การตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) หรือข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือว่าตรงกันหรือไม่

2) จัดเตรียมและยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือทางกฎหมายของตำรวจหรือฝ่ายตุลาการในการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศหากข้อมูลเหล่านั้นตรงกัน

3) บันทึกตามความหมายของข้อ 39

ข้อมูลเกี่ยวกับยานพาหนะ ซึ่งอาจถูกนำไปใช้โดยภาคีสัญญาจากการสืบค้นโดยอัตโนมัติเมื่อสืบค้นและนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์แล้ว ข้อมูลที่ได้รับมาจะต้องถูกลบทันที หลังจากการตอบกลับอัตโนมัติ เว้นแต่จะมีความจำเป็นในการประมวลผลเพิ่มเติม

หน่วยงานที่มีอำนาจ

ข้อมูลส่วนบุคคลที่ให้มาอาจได้รับการประมวลผลโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ ตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ โดยข้อมูลอาจจะถูกส่งไปยังหน่วยงานอื่น ๆ เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตล่วงหน้าจากภาคีสัญญาจัดหาและตามกฎหมายของภาคีสัญญา

ความถูกต้องความเกี่ยวข้องในปัจจุบันและเวลาในการจัดเก็บข้อมูล

ภาคีสัญญาจะต้องรับรองถึงความถูกต้อง ความเป็นปัจจุบัน ตลอดจนระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล จะต้องกำหนดให้มีระบบการแจ้งเตือนหากพบข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นปัจจุบัน โดยจะต้องแจ้งเตือนต่อรัฐภาคีโดยไม่ชักช้า โดยเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องถูกต้อง หากพบว่าไม่ถูกต้องภาคีสัญญาหรือภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องแก้ไขหรือลบข้อมูลโดยทันที หากหน่วยงานที่รับข้อมูลมีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าข้อมูลที่ให้มาไม่ถูกต้องหรือควรถูกลบ จะต้องแจ้งไปยังผู้มีอำนาจในการจัดหาข้อมูลโดยทันที

มาตรการทางเทคนิคและองค์กรเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและความปลอดภัยของข้อมูล

หน่วยงานจัดหาและรับข้อมูลจะต้องดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการปกป้องอย่างมีประสิทธิภาพจากการทำลายโดยบังเอิญหรือโดยไม่ได้รับอนุญาต การสูญเสียจากอุบัติเหตุ การเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต การเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือโดยบังเอิญและการเปิดเผยโดยไม่ได้รับอนุญาต

คุณสมบัติเฉพาะของข้อกำหนดทางเทคนิคของขั้นตอนการค้นหาอัตโนมัติ ต้องรับประกันว่า

- 1) มาตรการทางเทคนิคที่ทันสมัยถูกนำมาใช้เพื่อให้แน่ใจว่ามีการปกป้องข้อมูลและความปลอดภัยของข้อมูลโดยเฉพาะการรักษาความลับและความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 2) ขั้นตอนการเข้ารหัสและการอนุญาตที่ยอมรับโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ คือ ใช้เมื่อมีการขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายที่สามารถเข้าถึงได้โดยทั่วไป
- 3) สามารถยอมรับการค้นหาตามมาตรา 39 (2) (4) และ (5) สามารถตรวจสอบได้

การเข้าสู่ระบบ การบันทึก กฎพิเศษที่ควบคุมอัตโนมัติและการจัดหาที่ไม่ใช่อัตโนมัติ

ภาคีสัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องรับประกันว่าการจัดหาที่ไม่ใช่อัตโนมัติและทุก ๆ การรับข้อมูลส่วนบุคคลแบบไม่อัตโนมัติ โดยหน่วยงานที่ดูแลข้อมูลและการค้นหาเข้าสู่ระบบเพื่อตรวจสอบความสามารถในการยอมรับของอุปทาน การบันทึกจะต้องมีข้อมูลต่อไปนี้

- 1) เหตุผลในการจัดหา
 - 2) ข้อมูลที่ให้มา
 - 3) วันที่จัดหา และ
 - 4) ชื่อหรือข้อมูลอ้างอิงของเนื้อหาที่ค้นหาและเนื้อหาที่ดูแลข้อมูล
- สิ่งต่อไปนี้จะใช้กับการค้นหาข้อมูลอัตโนมัติหรือการเปรียบเทียบอัตโนมัติ

1. เฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอนุญาตเป็นพิเศษของหน่วยประสานงานระดับชาติเท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้ การค้นหาอัตโนมัติหรือการเปรียบเทียบ รายชื่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการค้นหาอัตโนมัติหรือการเปรียบเทียบจะมีให้เมื่อมีการร้องขอไปที่หน่วยประสานงานระดับชาติ

2. ภาคีสัญญาแต่ละฝ่ายจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าแต่ละฝ่ายจัดหาและรับข้อมูลส่วนบุคคล โดยการค้นหาค้นหาจะถูกบันทึกรวมถึงการสื่อสารว่าสามารถจับคู่ข้อมูลได้หรือไม่ (Hit) ข้อมูลที่ได้รับการบันทึกจะรวมถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลที่ให้มา
- 2) วันที่และเวลาที่แน่นอนของการจัดหา และ
- 3) ชื่อหรือข้อมูลอ้างอิงของเนื้อหาที่ค้นหาและเนื้อหาที่ดูแลระบบข้อมูล

หน่วยค้นหาจะต้องบันทึกเหตุผลของการค้นหาหรือการจัดหา รวมทั้งการระบุด้วยเครื่องหมายของเจ้าพนักงานที่ทำการตรวจค้นและเจ้าพนักงานที่สั่งให้ค้นหรือจัดหาด้วย

3. หน่วยบันทึกจะต้องสื่อสารข้อมูลที่บันทึกไว้ทันทีเมื่อมีการร้องขอไปยังหน่วยงานคุ้มครองข้อมูลที่มีอำนาจของภาคีสัญญาที่เกี่ยวข้องอย่างช้าที่สุดภายในสี่สัปดาห์หลังจากได้รับคำขอ ข้อมูลที่บันทึกไว้สามารถใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่อไปนี้เท่านั้น

- 1) การตรวจสอบการป้องกันข้อมูล
- 2) ความมั่นใจในความปลอดภัยของข้อมูล

4. ข้อมูลที่บันทึกจะต้องได้รับการปกป้องด้วยมาตรการที่เหมาะสมกับการใช้งานและต้องเก็บไว้เป็นเวลาสองปี หลังจากนั้นข้อมูลที่บันทึกจะต้องถูกลบทันที

5. ความรับผิดชอบในการตรวจสอบทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดหาหรือการรับข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นอยู่กับหน่วยงานคุ้มครองข้อมูลอิสระของภาคีสัญญาที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถขอให้หน่วยงานเหล่านี้ตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของการประมวลผลข้อมูล การปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศโดยอิสระ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบันทึกจะต้องดำเนินการสุ่มตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของและต้องเก็บผลการตรวจสอบดังกล่าวไว้เพื่อการตรวจสอบเป็นเวลา 18 เดือน หลังจากพ้นระยะเวลาที่กำหนดแล้ว จะต้องลบข้อมูลโดยทันที อำนาจในการคุ้มครองของภาคีสัญญาขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศ

สิทธิของเจ้าของข้อมูลและความเสียหาย

การร้องขอของผู้มีอำนาจตามกฎหมายภายในของประเทศ ข้อมูลที่ได้มาจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายภายในของประเทศและต้องมีไว้เพื่อประโยชน์ในการระบุตัวตนของบุคคล โดยปราศจากการจัดเก็บค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และต้องดำเนินการโดยไม่ชักช้า กระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลต้องเคารพซึ่งสิทธิของบุคคล และข้อมูลที่ได้รับมาจะต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้อง หากพบว่าไม่ถูกต้องหรือผิดกฎหมายต้องลบทิ้งโดยทันที ภาคีสัญญาต้องให้การรับรองว่าข้อมูลของบุคคลจะได้รับการคุ้มครอง ตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรืออนุสัญญาข้อตกลงอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่ร้องขอโดยภาคีสัญญา

ภาคีสัญญาจะต้องแจ้งให้ภาคีสัญญาทราบถึงการดำเนินการข้อมูลที่ให้มาและผลที่ได้รับ

คณะกรรมการดำเนินการ

ภาคีสัญญาจะจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีจากรัฐภาคีสัญญา โดยคณะกรรมการมีหน้าที่ในการตัดสินใจที่จำเป็นในการดำเนินการและการประยุกต์ใช้อนุสัญญานี้ คำวินิจฉัยของคณะรัฐมนตรีโดยภาคีสัญญาทั้งหมดถือเป็นเอกฉันท์ และเพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ภาคีสัญญาต้องจัดให้มีการแต่งตั้งตัวแทนของแต่ละรัฐภาคีเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ

ความสัมพันธ์กับข้อตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคีอื่น ๆ

บทบัญญัติของอนุสัญญานี้จะใช้บังคับเฉพาะในส่วนที่เข้ากันได้กับกฎหมายสหภาพยุโรป ในอนาคตสหภาพยุโรปควรแนะนำข้อตกลงที่มีผลกระทบต่อขอบเขตของอนุสัญญานี้ ภาควิชาสัญญาอาจแก้ไขหรือแทนที่บทบัญญัติของอนุสัญญานี้ หากมีข้อตกลงใหม่ที่เกิดจากกฎหมายของสหภาพยุโรป

อนุสัญญานี้จะไม่กระทบต่อสิทธิและหน้าที่ภายใต้ทวิภาคีที่มีอยู่หรือข้อตกลงพหุภาคีระหว่าง ภาควิชาสัญญา ในกรณีที่มีความขัดแย้งกับสิทธิหรือหน้าที่ภายใต้ข้อตกลงดังกล่าวให้ใช้อนุสัญญานี้ บังคับ

การให้สัตยาบันการยอมรับหรือการอนุมัติ

อนุสัญญานี้จะต้องอยู่ภายใต้การให้สัตยาบันการยอมรับหรือการอนุมัติ โดยรัฐภาคีที่ประสงค์ จะให้สัตยาบันให้แจ้งต่อประเทศเยอรมนี และระบุให้ประเทศเยอรมนีแจ้งผลการตอบรับหรือไม่ตอบ รับการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญา ต่อภาควิชาสัญญาโดยไม่ชักช้า โดยการให้สัตยาบันจะมีผลบังคับเมื่อพ้น ระยะเวลา 90 วัน เมื่อได้รับการแจ้งตอบรับจากประเทศเยอรมนี การบอกเลิกอนุสัญญาดำเนินการ โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านทางวิธีการทูต ไปยังประเทศเยอรมนี การบอกเลิกจะมีผลเมื่อ พ้นกำหนด 6 เดือน หลังจากแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร (*The Treaty of Prüm: A Replay of Schengen?* , 2 0 0 7)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศตะวันตก และ 3) เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยผู้วิจัยใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการ ทบทวนวรรณกรรมประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคล

1. การทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย การประมวลแนวความคิด ดังนี้

- 1) แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์
- 2) แนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม
- 3) แนวความคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ
- 4) แนวความคิดเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย
- 5) แนวความคิดเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน
- 6) แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง
- 7) แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย
- 8) แนวความคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการ พิสูจน์บุคคล
- 9) แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง
- 10) แนวความคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้สนธิสัญญา Prüm

Treaty

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคล กำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

- 1) บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการ ยุติธรรม จำนวน 3 คน
- 2) บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ จำนวน 3 คน และ
- 3) บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะประเทศสหภาพยุโรป (European Union: EU) ได้มีการนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการจำแนกและพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) การจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือ ตลอดจนการจัดเก็บข้อมูลยานพาหนะ โดยการจัดเก็บข้อมูลเหล่านี้ โดยเฉพาะข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล (Biometric) ถูกจัดเก็บในรูปของฐานข้อมูล มีระบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนการทำลายข้อมูลเมื่อหมดความจำเป็น และมีระบบการตรวจสอบหากข้อมูลไม่ถูกต้องและดำเนินการทำลายข้อมูลที่ไม่ถูกต้องทันที และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำมาเป็นต้นแบบสำหรับการดำเนินการในประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยการทบทวนวรรณกรรม อันประกอบไปด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization) แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ Prüm Treaty และบทความ ตลอดจนงานวิจัยจากต่างประเทศนำมาวิเคราะห์และสกัดให้เป็นเนื้อเดียวกัน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ รวมจำนวน 3 คน บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน และบุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การรวบรวมรวมข้อมูลเอกสาร (Document search) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบรูปแบบในการบริหารจัดการกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนในชาติ (กลุ่มคนไร้สัญชาติ คนไร้รัฐ คนพลัดถิ่น ผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย) ของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป จึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าถึงรูปแบบการดำเนินการของแต่ละประเทศ รวมถึงศึกษาอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล ตลอดจนรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มบุคคลผู้ลี้ภัยและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของสหภาพยุโรป

2.2 การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นผู้วิจัยค้นพบว่าในประเทศที่มีการจัดทำฐานข้อมูลชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมายรองรับการดำเนินการทั้งสิ้นประกอบกับในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมีประเด็นด้านสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนมาพิจารณาประกอบ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะทราบทัศนคติของบุคคลเป็นการเฉพาะ จึงได้กำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมาย จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ รวมจำนวน 3 คน บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน และบุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน เพื่อให้ข้อคิดเห็นในลักษณะเปิดกว้าง โดยผู้วิจัยกำหนดคำถาม จำแนกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2) การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร
- 3) ประเทศไทยควรจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 4) หน่วยงานใดควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพราะเหตุใด
- 5) ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อมูลทางด้านเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและข้อมูลโดยการค้นหาผ่านทางสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร และหอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ การค้นคว้าผ่านทางอินเทอร์เน็ตจาก Website ข้อมูลจากส่วนราชการ วารสารวิชาการ และจากตำรา รวมไปถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล ใช้คำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็น แนวคิด ความรู้สึกของบุคคลในแง่มุมต่างๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจประเด็นการวิจัยและสร้างความเข้าใจแบบองค์รวม (Holistic) นอกจากนั้นสำหรับคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็น การใช้คำถามปลายเปิดจะสามารถให้คำตอบได้ดีกว่า และลึกซึ้งกว่าคำถามปลายปิด ("https://ec.europa.eu/," 2005)

2.1 ตัวผู้วิจัย

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตัวผู้วิจัย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นการสื่อสารหรือพูดคุยเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดและข้อมูลด้านความคิดเห็น ด้วยการใช้คำพูดสำคัญเป็นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ ตั้งคำถาม จดบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูล และสืบเนื่องจากคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกอาจปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์การสนทนาของแต่ละบุคคล ตัวผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ เพราะต้องมีความยืดหยุ่นในการตั้งคำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละราย ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลที่สะท้อนความจริงได้

2.2 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตอบคำถาม สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ และการสัมภาษณ์มีลักษณะยืดหยุ่นมาก เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งให้ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการอธิบายแนวความคิด ข้อคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางตามบริบทของสาขาอาชีพที่ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยมีหน้าที่ตั้งคำถามควบคู่ไปกับการสังเกตโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยไม่ได้ร่างคำถามที่ชัดเจนแน่นอนในแต่ละประเด็น แต่ได้เตรียมหัวข้อคำถามอย่างหลวม ๆ ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง คือการร่างคำถามปลายเปิดที่มีค่าสำคัญที่ต้องการ พร้อมกับมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนและสถานการณ์การสัมภาษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ, 2551)

2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์การสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และ Application Line ในการสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติราชการอยู่นอกเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบกับประสบปัญหาการเดินทางออกนอกพื้นที่ตามมาตรการป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงไม่สามารถทำการสัมภาษณ์โดยตรงได้ วิธีดำเนินการ ได้จัดส่งรายละเอียดสรุปย่อข้อมูลเกี่ยวกับความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัย พร้อมคำถามในประเด็นที่ประสงค์จะทราบทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์ จำนวน 5 ประเด็น ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น โดยจัดส่งข้อมูลให้กับผู้ให้ข้อมูลทาง Application Line หรือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลส่งกลับมาทาง Application Line หรือ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) นอกจากนั้นได้มีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในประเด็นที่ต้องการทราบข้อมูลในเชิงรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับนำไปวิเคราะห์การจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย สำหรับประเทศไทยในอนาคต

3. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document research) การศึกษาในส่วนนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลหลัก ดังนี้

3.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization) เพื่อให้ทราบถึงปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายของบุคคล ข้อมูลข่าวสาร ที่มีลักษณะข้ามพรมแดน และเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมโลกอย่างมากมาในปัจจุบัน

3.1.2 แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) เนื่องจากระบบสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมเปิด คือ เป็นสังคมที่ไม่เก็บความลับเรื่องที่ควรเป็นสาธารณะ คือประชาชนสามารถรู้สิ่งที่ควรรู้ทั้งหมด มีเสรีภาพทางการเมืองและยอมรับในหลักสิทธิมนุษยชน

3.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ สืบเนื่องจากสัญชาติเป็นความผูกพันทางกฎหมายที่รัฐใช้เพื่อผูกพันบุคคลเข้าไว้กับรัฐหรือเข้ามาสังกัดอยู่ภายในรัฐ รัฐมีอำนาจอธิปไตยจึงสามารถกำหนดการได้มาหรือเสียไปซึ่งสัญชาติของบุคคล รัฐเป็นผู้เลือกที่จะให้หรือจะไม่ให้บุคคลใดเข้ามามีความผูกพันกับรัฐ เมื่อรัฐให้สัญชาติกับบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะเข้าอยู่อาศัยหรือพำนักอยู่ในดินแดน ของรัฐที่ตนมีสัญชาติและรัฐมีหน้าที่ต้องอนุญาตให้คนชาติตนพำนักอาศัยในดินแดนของตน รัฐไม่อาจขับไล่หรือเนรเทศคนชาติตนได้ และการที่บุคคลอยู่ในสถานะไร้สัญชาติ ไร้รัฐ นั้นได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลไม่ว่าจะเป็นการไม่ได้รับสิทธิเสมือนคนในชาติ การถูกมองข้ามเรื่องสิทธิมนุษยชน การขาดโอกาสทางการศึกษา การรักษาสุขภาพ เป็นต้น

3.1.4 แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee) สถานภาพผู้ลี้ภัย หมายความว่า บุคคลที่จำเป็นต้องทิ้งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัวการถูกประหัตประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิตเนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดทางการเมือง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะพบปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตอยู่ในต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่ตนลี้ภัยไปอาศัยอยู่

3.1.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย การอพยพเคลื่อนย้ายบุคคลระหว่างประเทศ เป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย โดยกลุ่มคนเหล่านี้ได้ไปสร้างครอบครัวใหม่ ณ ต่างประเทศ และหลายประเทศในยุโรปได้กำหนดวิธีในการควบคุมกลุ่มบุคคลผู้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเหล่านี้ ด้วยการกำหนดรูปแบบการรวมครอบครัว (Family Reunification)

3.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในประเด็นนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่อง พลเมืองทางชีววิทยา หรือพลเมืองทางชีวภาพ (Biological / Genetic Citizenship) ด้วยการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเชื่อมโยงกับระบอบการเมือง เห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) รวมถึงการนำสารพันธุกรรม (DNA) มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมเป็นต้น นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติ (National) และความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในมุมมองของรัฐ-ชาติ (Nation-State) มีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติ (race) ด้านประชากรศาสตร์ (demography) ดังนั้น จึงเกิดศัพท์ที่ว่า Biological Citizenship หรือ ความเป็นพลเมืองทางชีวภาพ ขึ้นเพื่อเชื่อมโยงแนวคิดของพลเมืองกับความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงอยู่ทางชีววิทยาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลในครอบครัวและเชื้อสายในฐานะชุมชน และในฐานะประชากรและเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และเช่นเดียวกับมิติอื่นของความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองทางชีววิทยาอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนอาณาเขตใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในมิติท้องถิ่น มิติระดับชาติและการข้ามชาติ

3.1.7 แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย การก่อการร้ายในประเทศตะวันตก มักเกิดกับรัฐที่ล้มเหลว (Failed State) ซึ่งหมายถึง รัฐที่ไม่สามารถบริหารการปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่สามารถดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายใน มีความขัดแย้งทางการเมืองและสังคมอย่างรุนแรง มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อย รัฐบาลและกลไกรัฐขาดความมั่นคงและประสิทธิภาพจนไม่สามารถบริหารประเทศและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยรัฐเหล่านี้จะได้รับการช่วยเหลือ การสนับสนุนจากองค์กรต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนด้านการเงิน การลงทุน รวมถึงการฟื้นฟูประเทศ ซึ่งองค์กรที่ให้การสนับสนุนเหล่านี้มักจะมีลักษณะเป็นองค์กรก่อการร้ายระหว่างประเทศ ประเทศในสหภาพยุโรป (EU) ได้คำนึงถึงปัญหาการก่อการร้ายเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภายในกลุ่มประเทศ จึงได้มีการวางกลยุทธ์ในการต่อต้านการก่อการร้าย

สากล ได้แก่ การป้องกัน (Prevent) การคุ้มครอง (Protect) การติดตาม (Pursue) และการตอบสนอง (Respond)

3.1.8 การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล จาก การทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีกรณีที่น่ากระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ตัวตนของบุคคล ได้แก่ การรวมตัวของครอบครัว (Family Reunification) รูปแบบการ ย้ายถิ่นเพื่อการรวมตัวของครอบครัว หรือที่เรียกว่า Family Reunification หมายถึง กระบวนการในการให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ บุตร คู่สมรส และผู้สูงอายุที่มีลักษณะพึงพาได้มีโอกาสอาศัย อยู่ร่วมกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว รวมถึงการนำระบบเทคโนโลยีการระบุตัวตนทางชีวภาพ (Biometric) เพื่อนำมาใช้ในการระบุและพิสูจน์ตัวตนบุคคล การระบุตัวตนทางชีวภาพ ประกอบด้วย การกำหนดตัวตนของบุคคล อาจจะเป็นภาพใบหน้า การบันทึกเสียง หรือลายพิมพ์นิ้วมือ จากนั้น ข้อมูลนี้จะถูกเปรียบเทียบกับข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลอื่น ๆ ที่เก็บไว้ในฐานข้อมูล

3.1.9 แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง สหภาพยุโรปได้ ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงดับลิน โดยจัดให้มีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของสหภาพยุโรป มีชื่อเรียกว่า ระบบ Eurodac หรือ (European Dactyloscopy) เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ขอ ลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ซึ่งมีอายุ 14 ปีขึ้นไป โดยลายพิมพ์นิ้วมือเหล่านี้จะถูกส่งด้วย ระบบดิจิทัลไปยังหน่วยงานกลางของคณะกรรมการการยุโรปเพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบน ฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ขอลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐ สมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิด กฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ขอลี้ภัยก็ต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ อีกทั้งยังช่วยป้องกันการจ่าย สวัสดิการซ้ำซ้อนให้แก่ผู้ที่ได้สถานะผู้ลี้ภัยมากกว่า 1 ประเทศอีกด้วย

3.1.10 แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ Prüm Treaty อนุสัญญา Prüm เป็นความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการ สร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการ ต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การวิจัยส่วนนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย โดยการศึกษาในรูปแบบแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ โดยเฉพาะ กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่าในประเทศที่มีการจัดทำฐานข้อมูล

ทางชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมายรองรับการดำเนินการ ประกอบกับในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมีประเด็นด้านสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนมาพิจารณาประกอบ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงประสงค์ที่จะทราบทัศนคติของบุคคลเป็นการเฉพาะ เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวโน้มความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ และแนวความคิด ทั้งข้อมูลจากเอกสารจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ขณะที่การศึกษาเอกสาร (Document Research) เพื่อศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลักเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นมุ่งให้เกิดความเข้าใจความหมายในมุมมองของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่ศึกษา เพื่อให้เข้าใจว่าผู้คนเหล่านั้นตีความประสบการณ์ของพวกเขาอย่างไร มีการสร้างการรับรู้ต่อโลกของเขาอย่างไร และประสบการณ์เหล่านั้นหมายความว่าอะไรสำหรับพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงรูปแบบในการจัดตั้งฐานข้อมูลสารพันธุกรรมของต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับเป็นข้อเสนอในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยในอนาคต โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนขั้นตอนในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการกำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่การเริ่มสรรหาและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนการเตรียมตัวในการสัมภาษณ์ รวมถึงร่างแนวทางการคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การสรรหาผู้ให้ข้อมูลและการเตรียมผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้วยการจำแนกผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย / นายอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และนายอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กลุ่มที่สอง บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน ได้แก่ หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ / พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงราย และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตร และกลุ่มที่สาม บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน ได้แก่ นักวิชาการแรงงานชำนาญการ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน และจัดหางานจังหวัดพิจิตร สังกัดกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล โดยพิจารณาจากความเหมาะสมหรือคุณสมบัติตรงตามที่กำหนด ว่าสามารถให้ข้อมูลหรือรายละเอียดตามที่ต้องการได้หรือไม่ โดยผู้วิจัยทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลเป็นการส่วนตัวและได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ สมมติฐาน ขั้นตอน ประโยชน์ของงานวิจัย และเหตุผลของการขอร่วมมือในงานวิจัยครั้งนี้ หลังจากการประสานด้วยวาจาและผู้ให้ข้อมูลให้การตอบรับแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลพิจารณาให้ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์การสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) และ Application Line เป็นหลักในการสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้วิจัยปฏิบัติราชการอยู่นอกเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบกับประสบปัญหาการเดินทางออกนอกพื้นที่ตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จึงไม่สามารถทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยตรงได้

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลมาวิเคราะห์และนำคำสำคัญของแต่ละบุคคลมาใช้ประโยชน์ เพื่อขยายผลในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) โดยใช้การจำแนกประเภทข้อมูลระดับจุลภาคด้วยการจำแนกข้อมูลตามคำหรือประโยค ที่เรียกว่า “การวิเคราะห์คำหลัก” (Domain Analysis) แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาประเด็นหลักแล้วแบ่งเป็นประเด็นย่อย จากนั้นสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีหรือการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของบทสรุป ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document research) เป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และนำมากำหนดกรอบในการศึกษาเป็นรายประเด็น และดำเนินการกำหนดร่างคำถามเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบการศึกษาที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม จากนั้นใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการรวบรวมข้อมูล โดยการนำกรอบการศึกษาเป็นแนวทางในการกำหนดคำถาม

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลมาจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยการจัดกลุ่มประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่โดยอาศัยการจัดกลุ่มตามกรอบการศึกษาในงานวิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูลได้ชัดเจนมากขึ้นดำเนินการจำแนกข้อมูลตามคำหรือประโยค ที่เรียกว่า “การวิเคราะห์คำหลัก” (Domain Analysis) ด้วยการจัดกลุ่มคำหรือประโยคที่มีความหมายคล้ายคลึงกันให้อยู่รวมในชุดข้อมูลเดียวกันภายใต้คำหลักหรือคำที่แสดงถึง

ความสัมพันธ์ของคำหรือประโยคในชุดข้อมูลนั้น ๆ เพื่อให้การจัดกลุ่มข้อมูลเป็นหมวดหมู่และครอบคลุมข้อมูลมากที่สุดซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ในส่วนการจำแนกประเภทข้อมูล ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จับใจความสำคัญหรือประเด็นหลักจากบทสัมภาษณ์ แล้วนำคำพูดดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์หรือสอดคล้องกันมาจัดกลุ่มร้อยเรียงเป็นชุดข้อมูลเดียวกันหรือเป็นประเด็นหลัก จากนั้นพิจารณาประเด็นหลักในแต่ละด้านอย่างละเอียดแล้ววิเคราะห์แบ่งเป็นประเด็นย่อยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครอบคลุม หลังจากทีวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) จากข้อมูลที่จำแนกประเภทแล้ว โดยการเขียนประโยค (Statement) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นหลักกับประเด็นย่อย เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูล ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะคำนึงถึงสภาพแวดล้อมหรือภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลมาใช้ประกอบการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นนำประเด็นย่อยมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของบทสรุปงานวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย (The necessity to create a biometric database of non-Thai citizens) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิจัย และแปลความหมายผลของการวิจัย โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยการทบทวนวรรณกรรม ประกอบไปด้วย แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization) แนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) แนวคิดเกี่ยวกับสัญชาติ คนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐ แนวคิดและความหมายของผู้ลี้ภัย (Refugee) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพโยกย้าย แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) แนวความคิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย การนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์บุคคล แนวคิดการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมือง แนวคิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้ Prüm Treaty และงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์รูปแบบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย และกำหนดประเด็นในการศึกษา ดังนี้

1. สถานการณ์และรูปแบบการอพยพย้ายถิ่นของประเทศไทย
2. สถานการณ์และรูปแบบการอพยพย้ายถิ่นภาพรวมระดับโลก
3. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ (Biometric)
4. รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตก

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) การสัมภาษณ์ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนำมาวิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการจัดตั้งฐานข้อมูลสารพันธุกรรมสำหรับประเทศไทย ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประวัติส่วนตัว ประวัติการทำงานอย่างย่อ ของผู้ถูกสัมภาษณ์
2. บทบาทของกฎหมายในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย
3. สิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล
4. ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติในประเทศไทย
5. หน่วยงานที่ควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย
6. ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 1 จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความของ บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ได้แก่กลุ่มบุคคล ดังต่อไปนี้

1) คนไร้สัญชาติ หมายความว่าถึง บุคคลที่ไม่มีสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งเลย ซึ่งผลของการไร้สัญชาติย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐเจ้าของสัญชาติ (State Protection) แต่บุคคลไร้สัญชาติอาจได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งได้ หากรัฐนั้นยอมรับให้สิทธิอาศัยแก่คนไร้สัญชาติผู้นั้น

2) คนไร้รัฐ หมายความว่าถึง บุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับให้มีภูมิลำเนาในรัฐใด ๆ ในโลก กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลที่ไม่มีรัฐใดเลยยอมรับที่จะเป็นรัฐเจ้าของภูมิลำเนาของบุคคล ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนใด ๆ อันทำให้ไม่อาจมีสถานะบุคคลที่ขอบด้วยกฎหมายของรัฐใดเลย การใช้สิทธิตามกฎหมายย่อมประสบอุปสรรคในทุก ๆ ด้าน ("หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Principles of Qualitative Research),")

3) ผู้ลี้ภัย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 (Refugee Convention 1951) ได้ให้คำนิยามและความหมายของผู้ลี้ภัยไว้ว่า หมายความว่าถึง บุคคลที่จำเป็นต้องทิ้งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัวการถูกประหัตประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิตเนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดทางการเมือง

4) คนต่างด้าว ตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ให้ความหมายคนต่างด้าวว่า หมายความว่าถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย

1.1.1 สถานการณ์และรูปแบบการอพยพย้ายถิ่นของประเทศไทย จากรายงานการย้ายถิ่นฐานของประเทศไทย พ.ศ. 2562 พบว่าประเทศไทยเป็นเส้นทางของการย้ายถิ่นฐานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหลายศตวรรษ ซึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนานที่จะมีการจัดตั้งระบบการควบคุมเคลื่อนย้ายข้ามชายแดนอย่างเป็นทางการ ผู้คนจำนวนมากเดินทางเข้ามาหรืออพยพมาตั้งรกรากในดินแดนของประเทศไทย ส่งผลให้ในปัจจุบันประชากรของประเทศมีความหลากหลายทางชนชาติ

อาทิ ชาวจีน มลายู กะเหรี่ยง ฉาน มอญ เขมร ลาว อินเดีย และอื่น ๆ ความพยายามในการสร้างชาติในปลายศตวรรษที่ 19 ได้นำไปสู่ความกลมกลืนของวัฒนธรรมและภาษาของคนในหลายกลุ่มเหล่านี้

ในช่วงปี พ.ศ. 2530 -2539 เป็นช่วงที่มีแรงงานย้ายถิ่นเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยจำนวนมาก เนื่องจากมีการขยายตัวของการส่งออกและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านอพยพย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพ และตั้งรกรากอย่างมั่นคงถาวรในเวลาต่อมา และแม้ว่าในปัจจุบัน แรงงานย้ายถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านจะมีสัดส่วนมากที่สุดในจำนวนประชากรผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทย แต่กลไกเข้ามาของผู้ย้ายถิ่นยังคงมีความแตกต่างและซับซ้อน ซึ่งมีหลากหลายกลุ่มในประเทศที่ไม่ได้ถือสัญชาติไทย อันประกอบไปด้วย บุคคลไร้รัฐ ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิง ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพ นักลงทุนต่างชาติ ชาวต่างชาติที่สมรสกับคนไทย นักเรียนนักศึกษา ตลอดจนผู้เกษียณอายุ อีกทั้งการย้ายถิ่นภายในประเทศและนอกประเทศของคนไทยยังคงเป็นปรากฏการณ์สำคัญ ส่วนใหญ่ได้รับการกระตุ้นจากระดับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างพื้นที่ในชนบทและในเมืองของประเทศไทย รวมถึงการขาดซึ่งโอกาสการดำรงชีวิตที่เพียงพอในพื้นที่ชนบท มีจุดกำเนิดมาจากการแสวงหาการทำงานในลักษณะแรงงานอพยพ จะเห็นได้จากจำนวนประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทยได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 3.7 ล้านคนในปี พ.ศ. 2557 เป็น 4.9 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2561 โดยส่วนใหญ่มาจากประเทศกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศพม่า และประเทศเวียดนาม แสดงให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติคิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรแรงงานทั้งหมดของประเทศไทย และจากข้อมูลด้านประชากรของประเทศพบว่าประเทศไทยยังมีความต้องการแรงงานข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการวางแผนในระยะยาวเพื่อบริหารจัดการการย้ายถิ่นฐานของแรงงานข้ามชาติเหล่านี้

1.1.2 สถานการณ์และรูปแบบการอพยพย้ายถิ่นภาพรวมระดับโลก ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนผู้อพยพย้ายถิ่นทั่วโลกประมาณ 272 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ของประชากรรวมทั่วโลก โดยประชากรอพยพเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย อยู่ในวัยทำงาน ช่วงอายุระหว่าง 20-64 ปี จากภาพรวมสถิติของผู้อพยพย้ายถิ่น พบว่าเป็นประชากรของประเทศอินเดียมากที่สุด ประมาณ 17.5 ล้านคน ตามมาด้วยประเทศเม็กซิโก ประมาณ 11.8 ล้านคน และสาธารณรัฐประชาชนจีน ประมาณ 10.7 ล้านคน ประเทศที่มีคนอพยพอาศัยอยู่มากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา มีจำนวนประมาณ 50.7 ล้านคน และพบว่าในช่วงปี ค.ศ. 2013-2017 จำนวนของผู้อพยพมีอัตราการลดลงเล็กน้อยในประเทศที่มีรายได้สูง จาก 112.3 ล้านคน เป็น 111.2 ล้านคน แต่ประเทศที่มีรายได้ในระดับปานกลางมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้อพยพสูงมาก จาก 17.5 ล้านคน เป็น 30.5 ล้านคน ("เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ," 2546)

1.1.3 รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ (Biometrics)

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลผู้ลี้ภัยและอพยพเข้าเมืองของสหภาพยุโรป โดยฐานข้อมูลนี้ ได้ดำเนินการภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ด้วยการจัดให้มีฐานข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของสหภาพยุโรป มีชื่อเรียกว่า ระบบ Eurodac หรือ (European Dactyloscopy) เป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ขอลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ซึ่งมีอายุ 14 ปีขึ้นไป และในปัจจุบันได้มีข้อเสนอในการปรับอายุของผู้ถูกจัดเก็บมาเป็น ตั้งแต่อายุ 6 ปี ขึ้นไป โดยลายพิมพ์นิ้วมือเหล่านี้จะถูกส่งด้วยระบบดิจิทัลไปยังหน่วยงานกลางของคณะกรรมการสิทธิการยุโรปเพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการข้อมูลผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ขอลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ขอลี้ภัยก็ต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ สำหรับข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตามข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบไปด้วยลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐที่นำส่ง สถานที่และวันที่ของการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้นและหมายเลขอ้างอิง โดยสรุปแล้วในการระบุตัวตนของบุคคลตามมาตรฐานของ Eurodac คือ ระบบจะดำเนินการเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ โดยระบบจะไม่จัดเก็บข้อมูลชีวประวัติของบุคคล เช่น ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ปรากฏรูปภาพของบุคคล ตลอดจนไม่มีระบบการจดจำใบหน้า จากผลสำรวจของเว็บไซต์ THALES Group ได้จัดอันดับประเทศที่เป็นต้นกำเนิดของการขอลี้ภัยในต่างประเทศ เรียงตามลำดับ 10 ประเทศ ในปี ค.ศ. 2019 ดังนี้ ซีเรีย อัฟกานิสถาน เวเนซุเอล่า โคลัมเบีย อิรัก ตุรกี ปากีสถาน จอร์เจีย ไนจีเรีย อิหร่าน และแอลบาเนีย ระบบการคุ้มครองข้อมูลของ Eurodac อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของการคุ้มครองประเทศสมาชิกภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ซึ่งอยู่ในการควบคุมของ European Data Protection Supervisor (EDPS) และ Data Protection Officer (DPO) ของหน่วยงาน European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice (eu-LISA) โดย EDPS ได้กำหนดมาตรฐานในการดำเนินการตรวจสอบตามปกติ ซึ่งการจัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลนั้นมีกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บไม่เท่ากัน โดยลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ขอลี้ภัยจะจัดเก็บไว้ในระบบ เป็นเวลา 10 ปี สำหรับกลุ่มบุคคลผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จะถูกจัดเก็บไว้เป็นเวลา 18 เดือน โดยข้อมูล ณ ค.ศ. 2019 มีข้อมูลของกลุ่มผู้ขอลี้ภัย ร้อยละ 97 ในส่วนของการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ขอลี้ภัย พบว่ามีประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน กรีซ และอิตาลี สำหรับการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้ข้ามพรมแดนโดยผิด

กฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ กรีซ สเปน อิตาลี และมีการดำเนินการสืบค้นข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในประเทศสมาชิกโดยผิดกฎหมาย ประเทศที่มีการสืบค้นข้อมูลสูงสุด ได้แก่ เยอรมัน กรีซ เบลเยียม อิตาลี และฝรั่งเศส ทั้งนี้ บุคคลที่ถูกจัดเก็บลายพิมพ์นิ้วมือสามารถร้องขอในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตนได้

นอกจากนี้ในอนุสัญญา Prüm (Prüm Treaty) ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจำนวน 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยอนุสัญญานี้ได้ลงนามโดยภาคีสัญญา ณ เมือง Prüm ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 และในปี ค.ศ. 2008 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้มีข้อตกลงสองฉบับ (Prüm Decisions) และได้นำมาปรับปรุงให้เป็นส่วนหนึ่งในกรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป ในอนุสัญญาฉบับนี้วางข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ในระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผลข้อมูลที่เก็บไว้เหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ ภาคีสัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บจะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของสารพันธุกรรม (DNA) และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของสารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาคีสัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยประสานงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาคีสัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาคีสัญญา ซึ่งประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้นข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาคีจะดำเนินการโดยการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เพื่อขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยประสานงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอจะสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บสารพันธุกรรม (DNA) หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายใน รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศด้วย

1.1.4 รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศตะวันตก จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ได้เข้ามามีบทบาทในประชาคมโลกเป็นอย่างมาก เห็นได้จากระบบเทคโนโลยีสื่อสารที่รวดเร็วฉับไวในปัจจุบันส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากอดีตที่การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้นกพิราบสื่อสาร ระบบจดหมาย ระบบโทรเลข โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต จนมาถึงการติดต่อแบบไร้สายอย่างเช่นปัจจุบัน ส่งผลให้เส้นแบ่งเขตแดนที่เคยชัดเจนกลับเบาบางลง ความไกลห่างทางกายภาพ ไม่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการทำธุรกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินการในลักษณะข้ามชาติ โดยใช้เวลาชั่วพริบตา โลกาภิวัตน์ จึงถือเป็นจุดกำเนิดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระดับโลก ประกอบกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ส่งผลให้เกิดกระแสของการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง เสรีภาพพลเมือง และเสรีภาพทางการเมืองมีความเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ด้วยเหตุนี้ปัญหาของบุคคลที่อยู่ในสถานะไร้สัญชาติ ไร้รัฐ ได้รับผลกระทบในการถูกมองข้ามเรื่องสิทธิมนุษยชน การขาดสิทธิในฐานะเป็นพลเมือง การขาดเสรีภาพในการเดินทาง การขาดโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนการรักษาสุขภาพ เป็นต้น เช่นเดียวกับกับบุคคลที่อยู่ในสถานภาพผู้ลี้ภัย ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งประเทศบ้านเกิดของตนเอง เนื่องจากความหวาดกลัวการถูกประหารหรือได้รับการคุกคามต่อชีวิตเนื่องจากสาเหตุข้อหนึ่งข้อใด เช่น เชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคม และสมาชิกภาพในกลุ่มความคิดทางการเมือง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะพบปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตอยู่ในต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่ตนลี้ภัยไปอาศัยอยู่ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวคิดในการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเชื่อมโยงกับระบอบการเมืองเพื่อวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองในเชิงชีววิทยาหรือพลเมืองทางชีวภาพ (Biological / Genetic Citizenship) เห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) รวมถึงการนำ สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความป็นชาติ (National) และความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในมุมมองของรัฐ-ชาติ (Nation-State) มีการนำแนวความคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติ (Race) และประชากรศาสตร์ (Demography) มาเชื่อมโยงกันเกิดเป็นแนวคิดของพลเมืองกับความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงอยู่ทางชีววิทยาของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลในครอบครัวและเชื้อสายในฐานะชุมชน และในฐานะประชากรและเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และเช่นเดียวกับมิติอื่นของความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองทางชีววิทยาอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนอาณาเขตใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในมิติท้องถิ่น มิติระดับชาติและการข้ามชาติ และเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความมั่นคงภายในของประเทศ ได้มีการนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ตัวตนของบุคคล ได้แก่ การรวมตัวของครอบครัว (Family Reunification) รูปแบบการย้ายถิ่นเพื่อการรวมตัวของครอบครัว หรือที่เรียกว่า Family

Reunification หมายถึง กระบวนการในการให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ บุตร คู่สมรส และ ผู้สูงอายุที่มีลักษณะพึ่งพาได้มีโอกาสอาศัยอยู่ร่วมกันในฐานะสมาชิกของครอบครัว โดยแนวคิดนี้สืบเนื่องมาจากการเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลดังที่ปรากฏในมาตรา 16 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of human Rights) มาตรา 8 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (European Convention on Human Rights) กฏบัตรสังคมยุโรป ซึ่งปรับแก้ในปี ค.ศ.1996 (European Social Charter revised 1996) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสถานะทางกฎหมายของแรงงานข้ามชาติ ปี ค.ศ.1977 (European Convention on the Legal Status of Migrant Workers 1977) และคำสั่งของสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิในการรวมครอบครัวใหม่ (EU Directive on the right to family reunification) นอกจากนี้ในที่ประชุมรัฐสภาของยุโรป (The Parliamentary Assembly of the Council of Europe : PACE) ได้ให้การสนับสนุนสิทธินี้ด้วยการกำหนดไว้ในข้อแนะนำที่ 1686 (recommendation 1686) และใน Position paper on family reunification ในปี ค.ศ. 2012 อีกด้วย

การรวมครอบครัว (Family Reunification) ได้มีการนำการทดสอบสารพันธุกรรม (DNA) มาใช้เป็นหลัก เนื่องจากการแสดงเอกสารหลักฐานส่วนบุคคล สำหรับใช้ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอาจไม่เพียงพอหรือในบางกรณีอาจไม่น่าเชื่อถือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ยื่นคำขอรวมครอบครัวที่มาจากแอฟริกา เอเชีย และประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ติดอันดับของความไม่น่าเชื่อถือในเรื่องของเอกสารแสดงตัวตน รวมถึงบางประเทศที่มีการลี้ภัยทางการเมือง อาทิ โชมเลีย เอธิโอเปีย และพม่า จึงมีความจำเป็นต้องใช้การพิสูจน์ สารพันธุกรรม (DNA) เพื่อให้สามารถยืนยันความสัมพันธ์ของบุคคลได้อย่างแม่นยำ (2557) ทั้งนี้หลายประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้มีการออกนโยบายเกี่ยวกับการรวมตัวของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

ประเทศเยอรมนี ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในกรณีที่มีความประสงค์จะพิสูจน์ความสัมพันธ์ของบุคคล ในช่วงปี ค.ศ. 1990 หลายประเทศได้ริเริ่มนำการวิเคราะห์ สารพันธุกรรม (DNA) มาให้แก้ปัญหาเหล่านี้ ในกรณีที่พบว่าข้อมูลของผู้ขอมาแสดงในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางครอบครัว ไม่มีความชัดเจน จะมีการทดสอบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเพื่อประกอบในการตัดสินใจในกรณีการอพยพเข้าเมือง การดำเนินการเกี่ยวกับคนเข้าเมืองของประเทศเยอรมนี ถือปฏิบัติตามกฎหมาย Resident Act ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ Immigration Act โดย Resident Act เป็นการปรับปรุงแก้ไขมาจาก Aliens Act 2005 มีการนำหลักเกณฑ์จาก Council Directive 2003/86/EC และนำมาปรับจนเป็นกฎหมายภายในประเทศ โดยเรื่องเกี่ยวกับ family reunification อยู่ในหมวดที่ 6 มาตรา 27-36 ใน Resident Act ระบุถึงสิทธิในการ family reunification มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องความ

เป็นครอบครัวด้วยกฎหมายพื้นฐาน โดยกำหนดให้คู่สมรสทั้งชาวเยอรมัน และไม่ใช่อสัญชาติชาวเยอรมัน ซึ่งมีที่อยู่อาศัยชั่วคราว หรือได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยในประเทศ สามารถสนับสนุนผู้ขอสิทธิ family reunification ได้ โดยผู้สนับสนุนนั้นต้องสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีรายได้เหมาะสมและเพียงพอในการดำรงชีวิตอยู่สำหรับครอบครัวของตน ในส่วนของผู้ลี้ภัย และผู้ขอลี้ภัยที่ได้รับการยอมรับ ไม่จำเป็นต้องจัดเตรียมรายได้ และจัดหาที่อยู่อาศัย หากดำเนินการยื่นขอ family reunification ภายใน 3 เดือน หลังจาก Federal Office for Migration and Refugees ได้ให้การยอมรับอย่างเป็นทางการ สมาชิกในครอบครัวซึ่งขอ family reunification ในเยอรมนี ต้องพิสูจน์สถานะตนเองด้วยเอกสารของทางราชการ

ประเทศอิสราเอล ถือได้ว่าเป็นรัฐต้นกำเนิดของชาวยิว (the homeland of the Jewish people) โดยมีหลักการว่าชาวยิวทุกคนมีสิทธิที่เป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอลตาม Citizenship Law ในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการปรับปรุงแก้ไข Citizenship Law โดยกำหนดคำนิยามไว้ว่า “ชาวยิว” หมายถึง บุคคลที่เกิดจากการดาซึ่งเป็นชาวยิว หรือมีการเปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนา ยิวและไม่ได้เป็นสมาชิกหรือนับถือศาสนาอื่น นอกจากนี้ยังรวมไปถึง ลูก หลานของชาวยิว คู่สมรสของชาวยิว คู่สมรสของลูกหลานชาวยิว ยกเว้นชาวยิวที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ประกอบกับประเทศอิสราเอลมีระบบยุติธรรม 2 ระบบ คือมีการพิจารณาคดีพลเรือนและคดีตามกฎหมาย ศาสนา โดยกฎหมายของประเทศอิสราเอลครอบคลุมไปถึงสิทธิในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล เช่น การ แต่งงาน การหย่าร้าง ซึ่งเรื่องเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการทางศาสนา โดยชาวยิวเท่านั้นที่ จะต้องถือปฏิบัติตามหลักกฎหมายศาสนา ดังนั้น บุคคลที่จะเข้าเมืองหรือประสงค์ที่จะเป็นพลเมือง ของประเทศอิสราเอลต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) ก่อน โดยเฉพาะกลุ่มคน จากประเทศรัสเซีย โดยกฎหมายนี้ถูกระบุไว้ในกฎหมายภายในของประเทศ (Israel’s Law of Return) เพื่อให้บุคคลที่อ้างสิทธิในความเป็นคนยิวทุกคน ต้องได้รับการพิสูจน์ให้มั่นใจว่าเป็นคนยิว โดยแท้จริง ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอิสราเอล จึงได้กำหนดว่าการตรวจสอบ สารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลที่จะมาเป็นพลเมืองของประเทศอิสราเอล จะเป็นตรวจพิสูจน์เพื่อสืบ หาสายสัมพันธ์ของบุคคลเพื่ออ้างสิทธิความเป็นพลเมืองเท่านั้น

ประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศแรก ๆ ที่ริเริ่มการนำ สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้ ทดสอบในการดำเนินการ Family Reunification และเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ที่รวบรวม กฎระเบียบของการทดสอบตามกฎหมายและกำหนดขั้นตอนมาตรฐานการจัดการเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ฐาน โดยมีกฎหมายสำหรับดำเนินการ คือ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) ในปี ค.ศ. 2006 มี การจัดทำ Application ที่เรียกว่า Finnish System เป็นศูนย์รวมการประมวลผลการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการเข้าเมือง การออกใบอนุญาตการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศ การขอลี้ภัย ตลอดจนการสั่งการให้ การตรวจสอบสารพันธุกรรม (DNA) จึงเป็นที่มาของการนำระบบการตรวจพิสูจน์บุคคลเข้าเมือง/รวม

ครอบครัว ด้วยกระบวนการตรวจ สารพันธุกรรม (DNA) ทั้งนี้ Aliens Act (SDK 301/2004) กำหนดว่ากรณีผู้ยื่นคำขอมิเอกสารหลักฐานประกอบการพิจารณาไม่เพียงพอและมีเหตุจำเป็น เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะขอให้มีการตรวจพิสูจน์ สารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยผู้ยื่นคำขอไม่มีภาระค่าใช้จ่าย ยกเว้น ผู้ยื่นคำขอชี้แจงข้อมูลอันเป็นเท็จ

ประเทศไทย มีการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้พิสูจน์ความสัมพันธ์การเป็นบิดา มารดา บุตร และเครือญาติ กระบวนการขั้นตอนการตรวจสารพันธุกรรม (DNA) ตามกฎหมายทะเบียนราษฎรของไทย มีแนวปฏิบัติไว้ว่า บุคคลสัญชาติไทยที่ยังไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านสามารถยื่นคำร้อง ขอแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านต่อนายทะเบียนอำเภอหรือ นายทะเบียนท้องถิ่นแห่งท้องที่ที่ผู้ยื่นคำขอมิภูมิลำเนาอยู่พร้อมหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ตัวบุคคลซึ่งนายทะเบียนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิจารณา หากเชื่อถือได้ก็จะทำการแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อให้กรณีพยาน หลักฐานที่มีไม่เพียงพอหรือไม่น่าเชื่อถือ แต่มีการอ้างพยานบุคคลที่เป็นเครือญาติซึ่งมีสัญชาติไทยและสามารถตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมเพื่อยืนยัน ความสัมพันธ์กันได้นายทะเบียนจะมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมกับญาติที่อ้างถึง เพื่อนำผลการตรวจพิสูจน์มาเป็นหลักฐาน ประกอบการพิจารณาแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดให้เลขประจำตัวประชาชนในสถานะบุคคลสัญชาติไทยต่อไป

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 1

จากการทบทวนวรรณกรรม ภายใต้บริบทของทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมศาสตร์ รวมทั้งการสังเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Synthesis) พบว่าในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมาย อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเป็นฐานรองรับในการดำเนินการ เนื่องจากข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับบุคคล แสดงถึงอัตลักษณ์เป็นการเฉพาะของบุคคล ดังนั้น การได้มาซึ่งข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายให้ฐานอำนาจในการดำเนินการไว้ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า หลายประเทศในยุโรปได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดน และป้องกันการก่อการร้าย โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล แยกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ดำเนินการโดยสหภาพยุโรปภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ดำเนินการโดยระบบที่เรียกว่า Eurodac ซึ่งเป็นระบบที่จัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) ของบุคคลผู้ลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ตั้งแต่อายุ 14 ปี ขึ้นไป (มีข้อเสนอให้จัดเก็บตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป) ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตามข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบไปด้วย ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐที่นำส่ง สถานที่และวันที่ของการขอความคุ้มครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้นและหมายเลขอ้างอิง การระบุตัวตนของบุคคลตามมาตราฐานของ Eurodac คือระบบจะดำเนินการเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อดำเนินการตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ลี้ภัยได้สมัครขอลี้ภัยในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหาที่พักพิงหรือผู้ลี้ภัยก็จะต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ นอกจากนี้ ระบบจะไม่จัดเก็บข้อมูลชีวประวัติของบุคคล อาทิ ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ปรากฏรูปภาพและไม่มีระบบการจดจำใบหน้าของบุคคล ซึ่งถือเป็นการรับรองความปลอดภัยของข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไม่ให้นำมาตรวจสอบประวัติของบุคคลได้หากไม่ใช่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

2) ฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ระดับประเทศ ภายใต้อนุสัญญา Prüm (Prüm Treaty) โดยฐานข้อมูลนี้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย เพื่อพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป ในอนุสัญญานี้วางข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ในระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผลข้อมูลที่เก็บไว้เหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ ภาคีสัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บจะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของ สารพันธุกรรม (DNA) และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ สารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาคีสัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยงานประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาคีสัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาคีสัญญา ประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้น

ข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาคิจะดำเนินการโดยการส่ง e-mail เพื่อขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอจะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยประสานงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอจะสามารถใช้ข้อมูลอ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บ สารพันธุกรรม (DNA) หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายใน รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศ ด้วย

สำหรับการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการรวมครอบครัว (Family Reunification) ซึ่งได้มีการนำการทดสอบ สารพันธุกรรม (DNA) มาใช้สำหรับการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ใน 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศอิสราเอล ประเทศฟินแลนด์ และประเทศไทย โดยจากการศึกษาพบว่า การนำการทดสอบ สารพันธุกรรม (DNA) มาปรับใช้ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการรวมครอบครัว และสำหรับประเทศไทยมีการนำการทดสอบ สารพันธุกรรม (DNA) มาปรับใช้ในการหาความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างบุคคล เพื่อประกอบการพิจารณาแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดให้เลขประจำตัวประชาชนในสถานะบุคคลสัญชาติไทยนั้น ในทุกกรณีและทุกประเทศได้มีการดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลัก เช่น ประเทศเยอรมัน ดำเนินการภายใต้ Resident Act ประเทศอิสราเอล ดำเนินการภายใต้ Citizenship Law ประเทศฟินแลนด์ ดำเนินการภายใต้ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) และประเทศไทย ดำเนินการภายใต้ พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ฐานข้อมูล	กฎหมายรองรับ	ข้อมูลที่จัดเก็บ
1.ฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (Eurodac)	ระ เ บ ย บ ต บ ลี น ที่ 3 (Dublin Regulation III)	ลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคล อายุ ตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป
2.ฐาน ข้อมูลสารพันธุกรรมระดับประเทศ (National DNA Database)	PrÜm Treaty	จัดเก็บ สารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคล

ตารางที่ 1 สรุปการจัดตั้งฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล

ประเทศ	กฎหมายรองรับ
1.เยอรมัน	Resident Act
2.อิสราเอล	Citizenship Law
3.ฟินแลนด์	Aliens Act 2000 (SDK 301/2004)
4.ไทย	พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ตารางที่ 2 สรุปกฎหมายรองรับกระบวนการ Family Reunification

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 2

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยค้นพบว่าประเทศที่มีการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมายรองรับในการดำเนินการ ประกอบกับในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมีประเด็นด้านสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนมาพิจารณาประกอบ จึงกำหนดให้มีการสัมภาษณ์บุคคล จำนวน 3 กลุ่ม เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นสำหรับนำมาวิเคราะห์ถึงความจำเป็นในการจัดตั้งฐานข้อมูลสารพันธุกรรมสำหรับประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มประเภทผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย

1.2.1 บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย จำนวน 1 คน นายอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และ นายอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 คน มีรายละเอียด ดังนี้

1. นายเสนีย์ สัมเขียวหวาน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานด้านกระบวนการยุติธรรมของกระทรวงมหาดไทย ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

2. นายโชติพงศ์ เปล่งวิทยา ตำแหน่ง นายอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมของกรมการปกครอง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

3. ว่าที่ร้อยตรี ธีระพล โชคนำชัย ตำแหน่ง นายอำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมของกรมการปกครอง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

1.2.2 บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน ได้แก่

1. นางสาวสุชาดา หมื่นกล้า ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในเขตพื้นที่ปริมณฑล

2. นางอรนุช ชัยชาญ ตำแหน่ง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

3. นางสาวมะลิวัน สิทธิโยธี ตำแหน่ง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิจิตร มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคม งานคุ้มครองสวัสดิภาพ การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

1.2.3 บุคคลผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน จำนวน 2 คน ได้แก่

1. นางพรพิมล สุรินทร์ ตำแหน่ง นักวิชาการแรงงานชำนาญการ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

2. นางสาวจินตนา ธนาวัชรโชค ตำแหน่ง จัดหางานจังหวัดพิจิตร สังกัดกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน มีประสบการณ์ด้านการจัดหางานเป็นระยะเวลา 30 ปี

ผลการวิจัยปรากฏข้อมูล ดังนี้

1. ท่านคิดว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่เพราะเหตุใด

: กฎหมายมีบทบาทสำคัญ เพราะการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลไม่มีสัญชาติไทย จะนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคล ตลอดจนใช้เป็นฐานข้อมูล สำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามแดนและป้องกันการก่อการร้าย

: กฎหมายมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เนื่องจากการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลจะทำให้ทราบจำนวนของบุคคลเป้าหมายอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาตรการหรือแนวปฏิบัติสำหรับการบริหารจัดการฐานข้อมูลประชากรของไทยให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

: กฎหมายมีบทบาทสำคัญ เพราะกฎหมายเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจและจำกัดอำนาจ ในกรณีการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวข้อง

: กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติ เนื่องจาก การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมาย อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเป็น ฐานรองรับในการดำเนินการ เนื่องจากข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับบุคคล

แสดงถึงอัตลักษณ์อันเป็นการเฉพาะตัวบุคคล ดังนั้น การได้มาซึ่งข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายให้ฐานอำนาจในการดำเนินการไว้

: กฎหมายมีความสำคัญอย่างมากในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เนื่องจากฐานข้อมูลทางชีวภาพดังกล่าว เป็นข้อมูลส่วนบุคคล การจะจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว ก็ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นๆ ด้วย และหากดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ก็ควรมีกฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ดำเนินการ

: มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายมาบังคับควบคุมกำกับกับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลไร้สัญชาติไทย ในประเด็น 1.ความจำเป็นในการจัดเก็บ 2.การใช้ประโยชน์เพื่อการใด หน่วยงานไหนที่ขอใช้ข้อมูล มีการกำหนดกลไก กำกับดูแลความจำเป็นในการนำข้อมูลไปใช้ 3.มาตรการในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล 4.มาตรการเยียวยา โทษทางกฎหมาย กรณี ข้อมูลมีการรั่วไหล 5.มีระบบการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรที่รับผิดชอบ เป็นต้น

: ข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่าจะจัดทำด้วยวิธีใด ต้องมีกฎหมายรองรับ คือ อนุญาตให้ดำเนินการจัดเก็บได้และการอนุญาตให้เปิดเผยได้บางส่วนหรือทั้งหมด

: กฎหมายที่บทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นฐานอำนาจสำหรับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่

2. ท่านคิดว่าการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนหรือไม่อย่างไร

: มีผลกระทบ เนื่องจากข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นเป็นข้อมูลสำหรับบุคคลโดยเฉพาะ และแสดงถึงอัตลักษณ์ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล รวมถึงความเป็นอยู่ส่วนตัว เว้นแต่จะอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

: การจัดเก็บข้อมูลดังกล่าว จะมีประสิทธิภาพและเกิดผลกระทบน้อยที่สุด เมื่อมีการบูรณาการการทำงาน การรับฟังข้อคิดเห็น และเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดข้อจำกัดในด้านต่างๆ ตลอดจนทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

: การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน เนื่องด้วยการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีกฎหมายเป็นฐานรองรับในการดำเนินการ โดยต้องคำนึงระหว่างสิทธิมนุษยชน ความสงบเรียบร้อยของสังคม และการจัดทำฐานข้อมูลของบุคคลของภาครัฐ และประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

: ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน เนื่องจาก แม้ว่าจะเป็นการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นจะเป็นการจัดเก็บข้อมูลเฉพาะบุคคล แสดงถึงอัตลักษณ์เป็นการเฉพาะของบุคคลซึ่งอาจจะทำให้มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและมนุษยชนก็ตาม แต่ในการจัดเก็บ

ข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลดังกล่าวนั้น ได้มีการจัดเก็บภายใต้กฎหมาย อนุสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศที่ได้มีการรับรองไว้ และพบว่าหลายประเทศในยุโรปก็ได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดนและป้องกันการก่อการร้าย

: การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคล ที่ไม่มีผู้ใดมีสิทธิที่จะละเมิดได้ ดังนั้น การจัดเก็บข้อมูล หรือการข้อมูลทางชีวภาพไปใช้ประโยชน์ ย่อมต้องกระทบสิทธิของบุคคลนั้น

: มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนอย่างมาก เนื่องจากข้อมูลชีวภาพเป็นข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ลายนิ้วมือ ใบหน้า DNA ซึ่งถ้าข้อมูลของเราหลุดไป อาจมีผลเสียหายกับชีวิตบุคคลหลายๆ ทั้งความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน ความปลอดภัยด้านร่างกาย ความปลอดภัยด้านข้อมูล สุขภาพส่วนบุคคล ฯลฯ

: การจัดเก็บข้อมูลหากมีกฎหมายรองรับถือว่าไม่กระทบสิทธิ หากแต่การเปิดเผยย่อมกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนแน่นอน

: การการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน จึงจำเป็นต้องดำเนินการภายใต้สัดส่วนที่เหมาะสม

3. ประเทศไทยควรจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติหรือไม่ เพราะเหตุใด

: ควรจัดทำ เพราะจะได้พิสูจน์ตัวตนของบุคคล เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของบุคคลไม่มีสัญชาติไทย

: ประเทศไทยควรจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว เพื่อให้ทราบสถานะ การติดตาม ตรวจสอบอย่างเป็นระบบต่อไป

: ประเทศไทยควรจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติ เนื่องด้วยข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับบุคคล แสดงถึงอัตลักษณ์เป็นการเฉพาะของบุคคล เป็นการจัดการบริหารฐานข้อมูลสำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดนและป้องกันการก่อการร้าย ตลอดจนการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

: ควรจัดทำ เนื่องจากหากจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติแล้ว จะทำให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดนและป้องกันการก่อการร้าย

: ประเทศไทยควรมีการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาคนไร้รากเหง้า และคนที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน จำนวนมาก

โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงราย การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย จึงมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อจะได้พิสูจน์อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของเครือญาติได้ เพื่อประโยชน์ในการให้สัญชาติต่อไป

: ถ้าจะเป็นประโยชน์กับบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติ ก็ควรมีการจัดทำ แต่ต้องพิจารณาข้อมูลที่เป็นจำเป็นในการใช้ประโยชน์

: ควรจัดทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย คือ ไม่ใช่คนไทย หากแต่เข้ามาดำรงชีวิตในประเทศไทย ทั้งที่เข้ามาโดยถูกต้องและไม่ถูกต้องส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ

: ควรจัดทำ เพราะจะเป็นประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงภายในชีวิตและทรัพย์สิน

4. ท่านคิดว่าหน่วยงานใด ควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพราะเหตุใด

: กรมการปกครอง เพราะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรอยู่แล้ว ประกอบกับเจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมาย

: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ควรเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการนี้ และเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะทำงาน เพื่อตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานต่อไป

: หน่วยงานในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติ ควรเป็นหน่วยงานประสานงานระดับชาติ จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติที่จัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีสำนักงานธุรการเป็นของตนเอง หรือดำเนินการในรูปแบบองค์การมหาชน

: กระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศมีภารกิจเกี่ยวกับงานสัญชาติ การออกหนังสือเดินทางและเอกสารเดินทาง การดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจลงตราและเอกสารเดินทางสำหรับคนต่างด้าว ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในกระบวนการยุติธรรม

: หน่วยงานที่ควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ควรเป็นสำนักงานพิสูจน์หลักฐาน เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ และตรงกับภารกิจของหน่วยงาน

: ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐ ที่ตั้งขึ้นมารับผิดชอบโดยตรง มีคณะกรรมการฯ กำกับดูแลตามกฎหมาย

: สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เนื่องจากเป็นหน่วยงานแรกที่จะได้พบกับบุคคล ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีบุคลากรในระดับพื้นที่จำนวนมาก เพราะบุคคลผู้ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย เดินทางเข้าประเทศไทยทั้งถูกกฎหมายและหลบหนีเข้าเมือง

: หน่วยงานที่ควรเป็นหน่วยรับผิดชอบในการดำเนินการควรเป็น กรมการปกครอง สังกัด กระทรวงมหาดไทย

5. ข้อเสนอแนะ

: ควรให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพและ จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านการจัดเก็บฐานข้อมูลทางชีวภาพเพื่อรักษาความลับของทางราชการ เพื่อใช้ ประโยชน์ในการบริหารจัดการที่เป็นความมั่นคงของประเทศ

: ควรเริ่มมีการดำเนินการในระยะทดลองก่อน เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข ต่อไป

: ควรนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เช่นเดียวกับ ประเทศจีน เป็นต้น

: ข้อมูลชีวภาพ เป็นสิ่งที่ประโยชน์ในด้านต่างๆ ขณะเดียวกัน ก็มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลในด้านต่าง ๆ เช่นกัน ดังนั้น หากจะมีกฎหมายเพื่อให้มีการจัดทำข้อมูลชีวภาพของบุคคลขึ้น จะต้องมั่นใจว่ามีมาตรการในการคุ้มครอง ดูแลข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใน ขณะเดียวกัน กรณีจะมีการนำข้อมูลไปใช้ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นด้วย

: เมื่อจัดเก็บข้อมูลได้แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลตรวจสอบบุคคลผู้ซึ่งไม่มี สัญชาติไทยได้ด้วย (ป้องกันการซ้ำซ้อนของข้อมูล)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 2

1. ด้านกฎหมาย

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนล้วนมีความเห็นในทางเดียวกันว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยโดยผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมมีความเห็นว่ากฎหมายเป็นฐานอำนาจในการปฏิบัติ หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้กฎหมายยังเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจและจำกัดอำนาจ ในกรณี การจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เกี่ยวข้อง สัญชาติ การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลล้วนมีกฎหมาย อนุสัญญาข้อตกลงระหว่างประเทศมา เป็นฐานรองรับในการดำเนินการเนื่องจากข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับ บุคคล แสดงถึงอัตลักษณ์อันเป็นการเฉพาะตัวบุคคล ดังนั้น การได้มาซึ่งข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายให้ฐานอำนาจในการดำเนินการไว้ นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และด้านแรงงานมีความเห็นว่า ข้อมูลส่วน บุคคลไม่ว่าจะจัดทำด้วยวิธีใด ต้องมีกฎหมายรองรับ คือ อนุญาตให้ดำเนินการจัดเก็บได้และการ อนุญาตให้เปิดเผยได้บางส่วนหรือทั้งหมด การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลจะทำให้ทราบ

จำนวนของบุคคลเป้าหมายอย่างแท้จริงซึ่งจะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาตรการหรือแนวปฏิบัติสำหรับการบริหารจัดการฐานข้อมูลประชากรของไทยให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตลอดจนใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามแดนและป้องกันการก่อการร้าย โดยกฎหมายมีความสำคัญอย่างมากในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เนื่องจากฐานข้อมูลทางชีวภาพดังกล่าว เป็นข้อมูลส่วนบุคคล การจะจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว ก็ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นๆ ด้วย และหากดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ก็ควรมีกฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือเจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนั้นในการตรากฎหมายควรกำหนดให้ครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ความจำเป็นในการจัดเก็บ 2) การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการใด หน่วยงานใดที่ใช้ข้อมูล มีการกำหนดกลไกกำกับดูแลความจำเป็นในการนำข้อมูลไปใช้ 3) มาตรการในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล 4) มาตรการเยียวยา ตลอดจนโทษทางกฎหมาย กรณีข้อมูลมีการรั่วไหล 5) มีระบบการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรที่รับผิดชอบ เป็นต้น

2. ด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิส่วนบุคคล แยกเป็น 2 กรณี ได้ดังนี้

2.1 กรณีการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีความเห็นว่า การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน เนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะของบุคคล ที่ไม่มีผู้ใดมีสิทธิที่จะละเมิดได้ ดังนั้น การจัดเก็บข้อมูล หรือการนำข้อมูลทางชีวภาพไปใช้ประโยชน์ ย่อมต้องกระทบสิทธิของบุคคลนั้นและหากข้อมูลหลุดไป อาจมีผลกระทบต่อชีวิตของบุคคลนั้นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน ความปลอดภัยด้านร่างกาย รวมถึงความปลอดภัยด้านข้อมูลสุขภาพของบุคคล เป็นต้น ส่วนตัวโดยการจัดเก็บจะดำเนินการได้ควรจะอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ การดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องมีกฎหมายเป็นฐานรองรับในการดำเนินการ โดยต้องคำนึงระหว่างสิทธิมนุษยชนความสงบเรียบร้อยของสังคมและการจัดทำฐานข้อมูลของบุคคลของภาครัฐและประโยชน์สาธารณะประกอบกันผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงานมีความเห็นว่า การจัดเก็บข้อมูลหากมีกฎหมายรองรับถือว่าไม่กระทบสิทธิ หากแต่การเปิดเผยย่อมกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนแน่นอน สำหรับการจัดเก็บข้อมูลจะมีประสิทธิภาพและเกิดผลกระทบน้อยที่สุด เมื่อมีการบูรณาการการทำงาน การรับฟังข้อคิดเห็น และเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ตลอดจนทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการ

ยุติธรรม มีความเห็นว่า มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนแน่นอน แต่ในการดำเนินการต้องให้ได้สัดส่วน

2.2 กรณีการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลไม่มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนโดยผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมมีความเห็นว่าแม้ว่าจะเป็นการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลนั้นจะเป็นการจัดเก็บข้อมูลเฉพาะบุคคลแสดงถึงอัตลักษณ์เป็นการเฉพาะของบุคคลซึ่งอาจจะทำให้มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและมนุษยชนก็ตามแต่ในการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลดังกล่าวนี้ได้มีการจัดเก็บภายใต้กฎหมายอนุสัญญาข้อตกลงระหว่างประเทศที่ได้มีการรับรองไว้และพบว่าหลายประเทศในยุโรปก็ได้นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดนและป้องกันการก่อการร้าย

3. ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทย พบว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นว่าควรให้มีการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยในประเทศไทยโดยผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีความเห็นว่า ประเทศไทยควรมีการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยเนื่องจาก ปัจจุบันประเทศไทยยังคงประสบปัญหาคนไร้รากเหง้า และคนที่ไม่มีความมั่นคงทางทะเบียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงราย การจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย จึงมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อจะได้พิสูจน์อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ของเครือญาติได้ เพื่อประโยชน์ในการให้สัญชาติ การบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ต่อไปแต่อย่างไรก็ตามควรต้องพิจารณาเฉพาะข้อมูลที่จำเป็นในการใช้ประโยชน์ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน มีความเห็นว่า ควรจัดทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย คือ ไม่ใช่คนไทย หากแต่เข้ามาดำรงชีวิตในประเทศไทย ทั้งที่เข้ามาโดยถูกต้องและไม่ถูกต้องส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ นอกจากนั้นยังมีความจำเป็น เพื่อให้ทราบสถานะ การติดตามตรวจสอบอย่างเป็นระบบและผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมมีความเห็นว่า เป็นประโยชน์ในการจัดการบริหารฐานข้อมูลการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการป้องกันการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดนและป้องกันการก่อการร้าย และยังเป็นประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงภายในชีวิตและทรัพย์สิน

4. หน่วยงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่หลากหลาย จำแนกได้ดังนี้

4.1 ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีความเห็น 3 แนวทาง คือ เห็นว่ากรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยควรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการ เนื่องจาก เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรอยู่แล้ว ประกอบกับเจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและมีอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมาย แนวทางที่สอง คือ หน่วยงานที่ควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย ควรเป็นสำนักงานพิสูจน์หลักฐาน เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ และตรงกับภารกิจของหน่วยงาน และแนวทางที่สาม คือ ควรเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ตั้งขึ้นมารับผิดชอบโดยตรง มีคณะกรรมการฯ กำกับดูแลตามกฎหมาย

4.2 ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน มีความเห็นเป็นสองแนวทาง โดยแนวทางแรกมีความเห็นว่า กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยควรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการ และควรเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบติดตามและประเมินผลการทำงานต่อไป แนวทางที่สองมีความเห็นว่า สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ควรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบเนื่องจากเป็นหน่วยงานแรกที่จะได้พบกับบุคคล ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีบุคลากรในระดับพื้นที่จำนวนมาก เพราะบุคคลผู้ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย เดินทางเข้าประเทศไทยทั้งถูกกฎหมายและหลบหนีเข้าเมือง

4.3 ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม มีความเห็นเป็นสองแนวทางว่าควรเป็นหน่วยงานประสานงานระดับชาติจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานอิสระมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติที่จัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีสำนักงานตุลาการเป็นของตนเองหรือดำเนินการในรูปแบบองค์การมหาชน นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศควรเป็นหน่วยงานรับผิดชอบเนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศมีภารกิจเกี่ยวกับงานสัญชาติการออกหนังสือเดินทางและเอกสารเดินทางดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจลงตราและเอกสารเดินทางสำหรับคนต่างด้าวตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในกระบวนการยุติธรรม

5. ข้อเสนอแนะ ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และด้านแรงงาน มีความเห็นว่าควรให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพและจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านการจัดเก็บฐานข้อมูลทางชีวภาพเพื่อรักษาความลับของทางราชการเพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการที่เป็นความมั่นคงของประเทศและควรเริ่มมีการดำเนินการในระยะทดลองก่อนเพื่อทราบปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข และเมื่อจัดเก็บข้อมูลได้แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลตรวจสอบบุคคลผู้ซึ่งไม่มีสัญชาติไทยได้ด้วย

(ป้องกันการซ้ำซ้อนของข้อมูล) นอกจากนั้น ข้อมูลชีวภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในด้านต่างๆ ขณะเดียวกัน ก็มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลในด้านต่าง ๆ เช่นกัน ดังนั้น หากจะมีกฎหมายเพื่อให้มีการจัดทำข้อมูลชีวภาพของบุคคลขึ้นจะต้องมั่นใจว่ามีมาตรการในการคุ้มครอง ดูแลข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน กรณีจะมีการนำข้อมูลไปใช้ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นด้วย ผู้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานนิติวิทยาศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม มีความเห็นว่าควรนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ เช่นเดียวกับประเทศจีน เป็นต้น

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล

จากการทบทวนวรรณกรรม ภายใต้บริบทของทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมศาสตร์ รวมทั้ง การสังเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Synthesis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุป และ อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลในต่างประเทศ แยกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ดำเนินการโดยสหภาพยุโรปภายใต้ข้อตกลงดับลิน (Dublin Regulation) ดำเนินการ โดยระบบที่เรียกว่า Eurodac ซึ่งเป็นระบบที่จัดเก็บข้อมูลลายพิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) ของบุคคลผู้ ขอลี้ภัยและผู้ข้ามพรมแดนโดยผิดปกติ ตั้งแต่อายุ 14ปีขึ้นไป(มีข้อเสนอให้จัดเก็บตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป) ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูล Eurodac เป็นไปตาม ข้อตกลงดับลินที่สาม (Dublin III) ประกอบ ไปด้วย ลายพิมพ์นิ้วมือบุคคลทั้งสิบนิ้ว ข้อมูลของรัฐ ที่นำส่ง สถานที่และวันที่ของการขอความ ค้ำครองระหว่างประเทศ (ถ้ามี) เพศของบุคคลนั้น และหมายเลขอ้างอิง การระบุตัวตนของบุคคลตาม มาตรฐานของ Eurodac คือ ระบบจะดำเนินการ เปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือ เพื่อดำเนินการ ตรวจสอบโดยอัตโนมัติบนฐานข้อมูลที่จัดเก็บไว้ เจ้าหน้าที่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้ขอลี้ภัยได้สมัครขอ ลี้ภัยในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นแล้วหรือผ่านการลักลอบผ่านประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอื่นอย่าง ผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งหากตรวจพบว่า ลายพิมพ์นิ้วมือ ได้เคยถูกบันทึกไว้แล้ว ณ ประเทศสมาชิกอื่น ผู้ที่ขอแสวงหา ที่พักพิงหรือ ผู้ขอลี้ภัย ก็จะต้องถูกส่งกลับไปยังประเทศนั้น ๆ นอกจากนี้ ระบบจะไม่ จัดเก็บ ข้อมูลชีวประวัติ ของบุคคล อาทิ ชื่อ สถานที่เกิด วันเกิด เป็นต้น และในฐานข้อมูลจะไม่ ปรากฏรูปภาพ และไม่มีระบบการจดจำใบหน้าของบุคคล ซึ่งถือเป็นการรับรองความปลอดภัย ของ ข้อมูล ที่ถูกจัดเก็บไม่ทำให้สามารถตรวจสอบประวัติของบุคคลได้หากไม่ใช้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

2) ฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ระดับประเทศ ภายใต้สนธิสัญญา Prüm (Prüm Treaty) โดยฐานข้อมูลนี้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก 7 ประเทศ ได้แก่ เบลเยียม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ลักซิมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย เพื่อ พัฒนาระบบ การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามพรมแดน และการอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ด้วยการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของสหภาพยุโรป ในอนุสัญญาฉบับนี้วางข้อกำหนดให้รัฐสมาชิกจัดให้มีฐานข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ใน ระดับประเทศของตน เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนความผิดทางอาญา และการประมวลผล ข้อมูลที่ เก็บไว้ เหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA)

ตลอดจนข้อมูล ลายพิมพ์นิ้วมือที่จัดเก็บไว้ ภาควิชาค้ำสัญญาที่ดำเนินการจัดเก็บ จะต้องจัดให้มีรายละเอียดอ้างอิงของข้อมูล (reference data) ซึ่งข้อมูลอ้างอิงนี้สร้างจากส่วนที่ไม่ได้เข้ารหัสของสารพันธุกรรม (DNA) และข้อมูลอ้างอิงต้องไม่มีข้อมูลใดที่จะสามารถระบุตัวตนของบุคคลผู้เป็นเจ้าของ สารพันธุกรรม (DNA) ได้โดยตรง และในการสืบค้นข้อมูลจะต้องไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ นอกจากนี้ภาควิชาค้ำสัญญา ต้องจัดให้มีหน่วยประสานงานระดับชาติ (National contact point) โดยหน่วยประสานงานนี้จะกำกับการสืบค้นและเปรียบเทียบฐานข้อมูลกับประเทศภาควิชาค้ำสัญญา ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล สารพันธุกรรม (DNA) ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือกับอุปกรณ์จับคู่ (matching machine) จากระบบคอมพิวเตอร์ในประเทศภาควิชาค้ำสัญญา ประเทศที่ร้องขอข้อมูลสามารถสืบค้น ข้อมูลได้โดยอัตโนมัติ กรณีการร้องขอเป็นทางการผ่านหน่วยประสานงานระดับชาติ ภาควิชาค้ำสัญญา จะดำเนินการ โดยการส่ง e-mail เพื่อขอข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่ของประเทศที่ถูกร้องขอ จะดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากหน่วยประสานงานระดับชาติ หากมีข้อมูลตามที่ร้องขอ (hit) เจ้าหน้าที่จะให้ข้อมูลอ้างอิง (ระบุเป็นหมายเลข) ซึ่งหน่วยงานที่ขอ จะสามารถใช้ข้อมูล อ้างอิงเพื่อนำไปสืบค้นข้อมูลจากบุคคลที่ถูกจัดเก็บ สารพันธุกรรม (DNA) หรือลายพิมพ์นิ้วมือต่อไป โดยการดำเนินการสืบค้นเหล่านี้ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายภายใน รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศ ด้วย

2. รูปแบบการนำข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลมาใช้ประโยชน์ในการในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ของประเทศตะวันตก พบว่าในประเทศตะวันตก ได้มีการ นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาปรับใช้ในการพิสูจน์อัตลักษณ์ของบุคคลเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ อาทิ การบริหารจัดการผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ตามที่ได้มีการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับผู้ลี้ภัยและผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น นอกจากนี้ ยังพบว่าในประเทศตะวันตกได้มีกระบวนการรวมครอบครัว (Family Reunification) ด้วยการนำการทดสอบ DNA มาใช้สำหรับการพิสูจน์ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลเพื่อประโยชน์ในการรวมครอบครัว ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศอิสราเอล ประเทศฟินแลนด์ และสำหรับประเทศไทย มีการนำการทดสอบสารพันธุกรรม (DNA) มาปรับใช้ในการ หาความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างบุคคล เพื่อประกอบการพิจารณา แจ้งการเกิด หรือ เพิ่มชื่อในเอกสารทะเบียนราษฎร พร้อมกำหนดเลขประจำตัวประชาชน ในสถานะบุคคล สัญชาติไทยนั้นในทุกกรณีและทุกประเทศได้มีการดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลัก เช่น ประเทศเยอรมัน ดำเนินการภายใต้ Resident Act ประเทศอิสราเอล ดำเนินการภายใต้ Citizenship Law ประเทศฟินแลนด์ ดำเนินการภายใต้ Aliens Act 2000 (SDK 301/2004) และประเทศไทย ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

สำหรับประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ และมาตรา 131/1 กำหนดว่า ในกรณีที่จำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนี้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับสำนักงานสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Bureau of Investigation : FBI) เพื่อใช้ระบบฐานข้อมูลร่วมกันผ่านระบบ CODIS (Combined DNA Index System) และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ได้มีการจัดเก็บรูปแบบสารพันธุกรรม (Matching) ได้แล้วมากกว่า 1,000 รายการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคลี่คลายคดีในชั้นศาลจนสามารถนำผู้ต้องหามาตัดสินรับโทษตามกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนั้นจากนโยบายในการบริหารประเทศของประเทศไทย เห็นได้ว่า จากคำแถลงนโยบาย 11 ด้าน ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 กำหนดนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐในระยะ เฉพาะหน้า จะเร่งสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยให้แรงงานทั้งระบบมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานใน ทุกระดับอย่างมีมาตรฐาน ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ำคนุษย์ รวมถึงปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง การทารุณกรรมต่อแรงงาน ข้ามชาติ การท่องเที่ยวที่เน้นบริการทางเพศและเด็ก และปัญหาคนขอทาน โดยจะดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับที่จำเป็นและเพิ่มความเข้มงวดในการระวังตรวจสอบในระยะต่อไป จะพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม ระบบการออมและระบบสวัสดิการชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการดูแลให้มีระบบการกู้ยืมที่เป็นธรรมและการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ อัดภาพพัฒนา ศักยภาพ คุ่มครองและพิทักษ์สิทธิ จัดสวัสดิการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีและเด็ก เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการมีเงินหรือกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรคและไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต โดยจัดเตรียม ระบบการดูแลในบ้าน สถานพักพิง และโรงพยาบาล ที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว รวมทั้งพัฒนาระบบการเงินการคลังสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ เตรียมความพร้อม เข้าสู่สังคมที่มีความหลากหลาย เนื่องจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยสร้างความเข้มแข็ง และความพร้อมแก่แรงงานไทยและร่วมพัฒนาระบบความคุ้มครอง ทางสังคมของแรงงานอาเซียน จัดระเบียบสังคม สร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนทั่วไป โดยใช้ค่านิยมหลัก 12 ประการ ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ได้ประกาศไว้แล้ว แก่ปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรุกล้ำ

เขตป่าสงวน โดยการกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้รุกกล้า และออกมาตรการป้องกันการเปลี่ยนมือไปอยู่ในครอบครองของผู้ที่มีใช้เกษตรกร ใช้เทคโนโลยีดาวเทียมสำรวจและวิธีการแผนที่ที่ทันสมัย แก้ไขปัญหาเขตที่ดินทับซ้อนและแนวเขตพื้นที่ป่าที่ไม่ชัดเจน อันก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนนโยบายการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ในระยะเฉพาะหน้าจะเร่ง ปรับปรุงประมวลกฎหมายหลักของประเทศและกฎหมายอื่น ๆ ที่ล้าสมัย ไม่เป็นธรรม ไม่สอดคล้อง กับความตกลงระหว่างประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดิน โดยจะใช้กลไก ของหน่วยงานเดิมที่มีอยู่ และระดมผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นคณะกรรมการ ที่จะจัดตั้งขึ้นเฉพาะกิจเป็นผู้เร่ง ดำเนินการ เพิ่มศักยภาพหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้ความเห็นทางกฎหมาย และจัดทำกฎหมาย ให้ปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็ว สามารถให้ความช่วยเหลือภาคเอกชนและประชาชนได้ตามหลักเกณฑ์ ที่เปิดกว้างขึ้น ในระยะต่อไป จะจัดตั้งองค์กรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ปราศจากการแทรกแซง ของรัฐ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อเร่งรัดการดำเนินคดีทุกชั้นตอน ให้รวดเร็ว เกิดความเป็นธรรมปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย และค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยให้เข้าถึงความเป็นธรรมได้ง่ายและรวดเร็ว ส่งเสริมกองทุนยุติธรรม เพื่อช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาส คุ้มครองผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ และเยียวยาผู้บริสุทธิ์หรือได้รับ ผลกระทบจากความไม่เป็นธรรมนำมามาตรการทางการเงิน ภาษี และการป้องกันการฟอกเงินมาใช้กับ การป้องกันและปราบปรามผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตประพฤติมิชอบ หรือกระทำ ผิด ด้านค่านิยม แร่งงานทาส การก่อการร้ายสากล ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ("WORLD MIGRATION REPORT 2020," 2019)

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 256 2 ได้มีคำสั่งของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภา กำหนดนโยบายหลัก 12 ด้าน ในส่วนของ **การสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ และความสงบสุข ของประเทศ** จะดำเนินการรักษาและป้องกันอธิปไตยและความมั่นคงภายในของประเทศ ทั้งทางบก ทางทะเล ทางอากาศ รวมทั้งป้องกันและปราบปรามภัยคุกคามต่าง ๆ และภัยคุกคาม รูปแบบใหม่ โดยมุ่งเน้นการสร้างอำนาจกำลังรบที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนให้เข้มแข็ง การพัฒนาระบบเตรียมความพร้อมแห่งชาติ ระบบงานข่าวกรอง การจัดการข้อมูลที่เป็นเท็จทางสื่อออนไลน์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความมั่นคง รวมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการความมั่นคง แบบองค์รวมให้มีความพร้อมในการรักษาอธิปไตย ผลประโยชน์ของชาติและร่วมพัฒนาประเทศ ในด้านต่าง ๆ ในส่วนของการ**สร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก**จะดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านความมั่นคง เพื่อรับมือ กับภัยความมั่นคงในรูปแบบใหม่อาทิความมั่นคงทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงปลอดภัยทางทะเล การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติและปัญหาข้ามชาติที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยและความมั่นคงของมนุษย์ ในส่วนของการ**ปฏิรูปการบริหารจัดการ**

ภาครัฐ ด้านการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการลงโทษอื่น ที่ไม่ใช่โทษอาญา ตามหลักสากล มุ่งเน้นยกระดับการพัฒนาระบบ แก้ว บำบัด พื้นฟูผู้กระทำผิด ส่งเสริม ปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน พัฒนาประสิทธิภาพระบบการสืบสวนสอบสวน ด้านการปราบปรามอาชญากรรมพิเศษ กำหนดมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการ ยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ พร้อมทั้งบูรณาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้ดำเนินงานสอดคล้องประสานกันอย่างเป็นองค์ภาพ เพื่อให้สามารถจัดการกับข้อขัดแย้งและกรณีพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการทำงานเชิงรุก รวมทั้งพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างเป็นธรรม เสมอภาค โปร่งใส รวดเร็วทั่วถึง และปราศจากการเลือกปฏิบัติสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการ ยุติธรรมได้และสร้างสังคมที่พัฒนาอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ เกิดความเสมอภาค และเท่าเทียม พร้อมทั้งผลักดันให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกฎหมาย พัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติและเป็นธรรม รวมทั้ง ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกและรวดเร็ว("The Biology of Citizenship: Immigration, DNA Testing, and the State," 2014)

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้มีแนวนโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ รวมถึงปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง การทารุณกรรมต่อแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านความมั่นคง เพื่อรับมือกับภัยความมั่นคงในรูปแบบใหม่ อาทิ ความมั่นคงทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์ อาชญากรรมข้ามชาติ ความมั่นคงปลอดภัยทางทะเล การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติและปัญหาข้ามชาติที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยและความมั่นคงของมนุษย์ ในส่วนของผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นว่าการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย จะสามารถเป็นหนึ่งในแนวทางแก้ไขปัญหาด้านแนวนโยบายของรัฐบาลได้ โดยในระยะแรกควรกำหนดให้มีการตรากฎหมายเพื่อเป็นฐานรองรับในการดำเนินการและครอบคลุมกับทุกกระบวนการในการดำเนินการโดยอย่างน้อยที่สุดควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) คำนียามของข้อมูลชีวภาพที่ประสงค์จะจัดเก็บ อาทิ ลายพิมพ์นิ้วมือ ข้อมูลสารพันธุกรรมบุคคล (DNA) เป็นต้น
- 2) บททั่วไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นในการจัดเก็บข้อมูลชีวภาพของบุคคล
- 3) หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลชีวภาพของบุคคล
- 4) กลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการจัดเก็บข้อมูลชีวภาพของบุคคล
- 5) แนวทางหรือวิธีการที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลชีวภาพของบุคคล
- 6) แนวทางหรือวิธีการที่ใช้ในการเก็บรักษาข้อมูลชีวภาพของบุคคล

7) แนวปฏิบัติในการทำลายข้อมูลชีวภาพของบุคคลเมื่อไม่มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลนั้นแล้ว

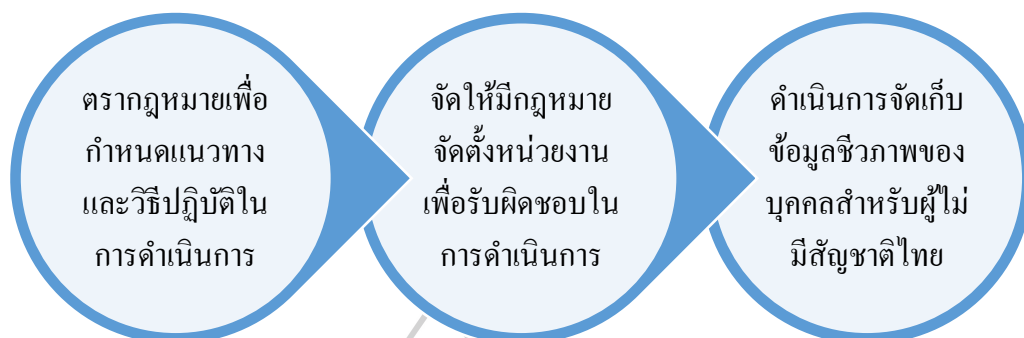
3. รูปแบบการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

จากแนวนโยบายของภาครัฐตามที่กล่าวข้างต้น เห็นได้ว่ารัฐบาลมีความมุ่งหวังที่จะดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับที่จำเป็นและเพิ่มความเข้มงวดในการระงับตรวจสอบในระยะต่อไป ในระยะเฉพาะหน้าจะเร่ง ปรับปรุงประมวลกฎหมายหลักของประเทศและกฎหมายอื่น ที่ล้าสมัย ไม่เป็นธรรม ไม่สอดคล้อง กับความตกลงระหว่างประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดิน โดยจะใช้กลไก ของหน่วยงานเดิมที่มีอยู่ และระดมผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นคณะกรรมการ ที่จะจัดตั้งขึ้นเฉพาะกิจเป็นผู้เร่ง ดำเนินการ เพิ่มศักยภาพหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้ความเห็นทางกฎหมาย และจัดทำกฎหมาย ให้ปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็ว สามารถให้ความช่วยเหลือภาคเอกชนและประชาชนได้ตามหลักเกณฑ์ ที่เปิดกว้างขึ้น ในระยะต่อไป จะจัดตั้งองค์กรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ปราศจากการแทรกแซง ของรัฐ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อเร่งรัดการดำเนินคดีทุกชั้นตอน ให้รวดเร็ว เกิดความเป็นธรรมปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย และค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยให้เข้าถึงความเป็นธรรมได้ง่าย และรวดเร็ว ส่งเสริมกองทุนยุติธรรม เพื่อช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาส คຸ້ມຄອງຜູ້ຖືກລະເມີດສິດສະຮີຣາຟ ແລະເຍີຍວາຍຜູ້ບໍລິສຸທ໌ຫຼືໄດ້ຮັບ ຜົນກະທົບຈາກຄວາມບໍ່ເປັນຮຸນຮົມ ປະກອບກັບຂໍ້ມູນທີ່ໄດ້ຈາກການວິຈານຊັ້ນຜູ້ວິຈານີ້ມີຄວາມເຫັນວ່າ ປະເທດໄທຄວນຈັດໃຫ້ມີຖານຂໍ້ມູນທາງຊີວາຟຂອງບຸກຄລຜູ້ມີສັດຊາຕີໄທ ດ້ວຍຄວນກຳນົດໃຫ້ມີການດຳເນີນການເປັນຊັ້ນຕອນ ດັ່ງນີ້

3.1 การดำเนินการในระยะแรก ควรจัดให้มีการซึ่งการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนจำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติและให้ฐานอำนาจในการดำเนินการไว้

3.2 มีการออกกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานในการดำเนินการ โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล ควรกำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่อาจจะเป็นการปฏิบัติงานในรูปขององค์การมหาชน มีการกำหนดอัตรากำลัง โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงขอบเขตในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความครอบคลุมกับภารกิจของหน่วยงานให้มากที่สุด

3.3. การดำเนินการในระยะแรกอาจกำหนดให้มีการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย โดยลายพิมพ์นิ้วมือเป็นหลัก และระยะต่อไปควรกำหนดให้มีการจัดเก็บข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) ของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เนื่องจากการจัดเก็บสารพันธุกรรมของบุคคล จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินสูงกว่า

รูปที่ 1 แผนผังแสดงขั้นตอนการดำเนินการจัดตั้งฐานข้อมูลชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย

4. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เชิงลึกข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นประเทศไทยควรจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะสำหรับดำเนินการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล เนื่องจากจะมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ไม่อยู่ภายใต้หน่วยงานหรือสังกัดของส่วนราชการที่มีอยู่เดิม ประกอบกับในสภาวะการณ์ของโลกยุคปัจจุบันที่ประสบปัญหาจากการกระชับแน่นของเวลาและสถานที่ จะเห็นได้จากการเคลื่อนย้ายของบุคคลเป็นไปได้ง่าย การเดินทางข้ามแดนเป็นไปด้วยความสะดวก ส่งผลให้มีการอพยพโยกย้ายของคนต่างด้าวเข้ามาสู่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ในประเทศไทยและทั่วโลก สาเหตุบางส่วนมาจากการเดินทางข้ามแดน การอพยพเคลื่อนย้ายบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น เพื่อป้องกันและเตรียมการในการแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาความมั่นคงและสร้างความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และอาจจะพัฒนาให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างกันภายในประเทศอาเซียน เพื่อประโยชน์ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมข้ามแดน และป้องกันการก่อการร้ายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

รายการอ้างอิง

BEYOND NATIONAL CITIZENSHIP: TURKISH IMMIGRANTS AND THE

(RE)CONSTRUCTION OF CITIZENSHIP IN GERMANY. (2003). *Urban Geography*, 127–146.

BIOLOGICAL CITIZENSHIP. (2014, May 20).

Biological Citizenship Reconsidered: The Use of DNA Analysis by Immigration Authorities in Germany. (July 2014). *Science, Technology, & Human Values Vol. 39, No. 4, Special Issue: Technologies of Belonging* 488-510.

The Biology of Citizenship: Immigration, DNA Testing, and the State. (2014, September 9). *viewpointmag.com*. Retrieved from <http://viewpointmag.com/>

Citizenship and immigration in Finland : The Nationality Act 2003 in context. (2008). *Canadian Diversity* 47-50.

Citizenship and Integration in the UK. (2012). Retrieved from

Citizenship, Co-ethnic Populations and Employment Probabilities of Immigrants in Sweden.

(2009). Retrieved from Germany:

CLOSER TO THE TRUTH: DNA profiling for family reunification and the rationales of immigration policy in Finland. (2013). *Nordic Journal of Migration Research*, 153-161.

Dikötter, F. (1998). Race Culture: Recent Perspectives on the History of Eugenics. *The American Historical Review, Volume 103, Issue 2*, 467–478.

Eliminating Statelessness in Southeast Asia ASEAN can take some reasonable measures to address the plight. (2016). *THE DIPLOMAT*.

The EU's four freedoms: Free movement of people. (2547). Retrieved from

Eurodac – 2019 Annual Report. (2020). Retrieved from

Genetic Citizenship. (2019, July 15).

Genetic citizenship: DNA testing and the Israeli Law of Return. (17 June 2015). *Journal of Law and the Biosciences*, 469–478.

<https://ec.europa.eu/>. (2005). Retrieved from <https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/docs/body/prumtr.pdf>

<https://th.wikipedia.org>. Retrieved from

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%A1>

<https://www.thalesgroup.com>. (2020). Retrieved from

<https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/banking-payment/issuance/id-verification/know-your-customer>

The North Caucasian and Abkhaz Diasporas; Their Lobbying Activities in Turkey. (2008). Paper presented at the CAUCASUS STUDIES: Migration, Society and Language, Sweden.

Statelessness in West Africa: An Assessment of Stateless Populations and Legal, Policy, and Administrative Frameworks in Ghana. (2020). *Journal on Migration and Human Security*, 14-31.

The Treaty of Prüm: A Replay of Schengen? . (2007). Paper presented at the European Union Studies Association,, Canada.

The United Kingdom's participation in Prüm. (2015). Retrieved from London:

WORLD MIGRATION REPORT 2020. (2019).

เกษียร เตชะพีระ. (2563). สาเหตุที่เสรีนิยมโตยากในเมืองไทย.

เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ. (2546).

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (2551). กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คู่มือการอ่านผลการตรวจสอบสารพันธุกรรม. (2557, กันยายน).

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2559). ความพยายามในการนำระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของประเทศ

ตะวันตกมาใช้ในประเทศไทยโดยคณะราษฎร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ปัญหาและแนวทางแก้ไขคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย. (2562, กรกฎาคม 28).

"ผู้ลี้ภัย" กับความไม่เข้าใจของสังคมไทย. (2560, มกราคม).

ระเบียบฉบับลิน. (2019).

รายงานผลการเดินทางไปราชการเพื่อเข้าร่วมการประชุมเวทีผู้ลี้ภัยโลก. (2562, ธันวาคม 16-18).

สถิติจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือนพฤษภาคม

2564. (2564). Retrieved from

หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Principles of Qualitative Research). Retrieved from

<https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/3607/Taweesak.pdf?sequence=2&isAllo>

[wed=y](#)

หลักการสำคัญว่าด้วยการมีสัญชาติและความไร้สัญชาติ. (2560, สิงหาคม).

อินแก้ว, ฐ. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยไปประเทศที่สามในประเทศไทย. Retrieved from

อิสรานูวรรณ, ว. (2557). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐภายใต้รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. Retrieved from กรุงเทพฯ:

ภาคผนวก
 ร่างคำถามวิจัยเชิงคุณภาพ
 เรื่อง ความจำเป็นในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย
 The necessity to create a biometric database of non-Thai citizens

1. ประวัติส่วนตัว และประวัติการทำงานอย่างย่อ ของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ

เพศ

อายุ

ตำแหน่ง

ประสบการณ์ทำงาน

2. ท่านคิดว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการจัดเก็บข้อมูลทางชีวภาพของบุคคล มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ประเทศไทยควรจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

5. ท่านคิดว่าหน่วยงานใด ควรรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลทางชีวภาพของบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	อรุณพร นครพุ่ม
วัน เดือน ปี เกิด	17 มีนาคม 2524
สถานที่เกิด	จ.พิจิตร
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต (นิติวิทยาศาสตร์และงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัย ศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	100/396 หมู่บ้านพฤษภาวิไล 41 ม. 4 ต.บางกะดี อ.เมืองปทุมธานี จ. ปทุมธานี 12000

